

MİMAR SİNAN

Türkiye Hür ve Kabul Edilmiş Masonlar Büyük Locasının

Araştırma ve Yayın Organıdır

ISSN 1301-2762

4. **Büyük Mahfil Umumi Hey'et Toplantısı No:1**
24.3.1951..... *Derleyen: Suha UMUR*
15. **1911 Yılına Ait İki Loca**
Davetiyesi **Aziz AZMET / Ergin KOPARAN**
25. **Simurg**..... **Tamer AYAN**
45. **Hakikatı Aramak Üzerine** **Abdülmuttalip ÜNAL**
57. **Bir Etik Zanaat Örgütü: Ahilik** **Vedat KURAL**
87. **Ülkü Mabedi Yolunda** **Şadan ERSOY**
93. **Localardan Haberler** **Mimar SİNAN**
112. **Aramızdan Ayrılanlar** **Mimar SİNAN**

YIL : 2003

NO : 129

MİMAR SİNAN

***Gevşemeyin, endişe etmeyin.
İnancınız sağlamsa, mutlaka başarılırsınız.***

Şâni Yüce Kur'an (111:139)

Kapak Kompozisyonu : ŐINASI BARUTÇU
YENİLİK BASIMEVİ
Tel. 243 55 72 - 245 32 48 ☆ İSTANBUL - 2004

MİMAR SİNAN

Hür ve Kabul Edilmiş Masonlar Büyük Locasının
araştırma ve yayın organıdır.

Hür ve Kabul Edilmiş Masonlar Büyük Locası adına

İmtiyaz sahibi : DEMİR SAVAŞÇIN

Yazı İşlerini fiilen idare eden : TAMER AYAN

DERGİDE ÇIKAN YAZILARIN SORUMLULUĞU YAZARLARINA AİTTİR.

ÜÇ AYDA BİR ÇIKARILIR, ÜYELERE MAHSUSTUR.

ISSN 1301-2762

SAYI : 129 Nuruziya Sokağı 25, 80050 – Beyoğlu Tel: 0 212 251 26 50 EYLÜL 2003

4. **Büyük Mahfil Umumi Hey'et Toplantısı No:1**
24.3.1951 Derleyen: **Suha UMUR**
15. **1911 Yılına Ait İki Loca**
Davetiyesi **Aziz AZMET / Ergin KOPARAN**
25. **Simurg**..... **Tamer AYAN**
45. **Hakikatı Aramak Üzerine** **Abdülmuttalip ÜNAL**
57. **Bir Etik Zanaat Örgütü: Ahilik** **Vedat KURAL**
87. **Ülkü Mabedi Yolunda** **Şadan ERSOY**
93. **Localardan Haberler** **Mimar SİNAN**
112. **Aramızdan Ayrılanlar** **Mimar SİNAN**

BÜYÜK MAHFİL UMUMİ HEY'ET TOPLANTISI NO:1 24.3.1951 (*)

Derleyen: **Suha UMUR**

TERSİMAT :

**Bü. : Mah. 'in 24.3.1951 de akdedilen
1 ci Umumi Hey'et Toplantısı tersi-
matıdır :**

Türkiye Yü. : Şûra'sına bağlı Büyük Mahfil'in Umumi Hey'eti, 24 Mart 1951 günü muayyen saatte ve malûm noktai hendesiyede 1. ci toplantısını yaparak Üs. : Muh. : makamında Bü. : Üs. : Mustafa Hakkı Nalçacı B. : ve Üs. : Az. : Mua. : Dr. Fethi Erden B. : hazır-ı bil' meclis olduğu halde 1. ci Bü. : Nâ. : Celâl Öget, 2. ci Bü. : Nâ. : Yusuf Ziya Erdem, Bü. : Hat. : Şükrü Hâzım Tiner, Bü. : Kâ. : Tarık Ziyal, Bü. : Muhak. : Nazmi Dühanî, Bü. : Hz. : . Em. : Jak Esseyan, Bü. : Hs. : Em. : Armand Mosse, Bü. : Teş. : Cevdet Caculi ve B. : Muha. : Dah. : Hamza Rüstem BB. :

(*) 24.3.1951'deki ilk Umumi Hey'et Toplantısı Tersimatını tarihi önemi ve belge niteliği dolayısıyla **aynen** yayınlıyoruz. 1982 yılında o dönemin Bü. Sek.'i Pek Muh. Suha UMUR K.'in derlediği şekliyle eldeki mevcut tek nüshadan faydalanılmıştır. Tersimat'ın orijinali şu ana kadar Bü. L. Arşivinde bulunamamıştır.

mevkilerini işgal ve Hâk.: Bü.: Â.: ile Yü.: Şûra erkânı şarkı tezyin ettiler. Cetveli mahsusunda mukayyet BB.: 'le Mahafil Üs.: Muh.: 'leri sütunlarda yerlerini aldılar. Keza cetveli mahsusunda mukayyet olup gelmemiş bulunan murahas ve mülâzım Üs.: 'lardan Dr. Saip Özer, Muzaffer Uras, Hakkı Türegün, Ruhi Vamık Girgin ve Abdülhalim Faik Yüce BB.: hakkında arzı mazeret edildikten sonra celse usulü dairesinde açılarak çalışmalara başlandı.

1.- Büyük Mahfilin kuruluş toplantısında hazır bulunamadıkları için delegelik yeminine iştirak edememiş BB.: ismen çağırılarak yemin kürsüsü önüne davet olunduktan sonra, toplantıda hazır bulunan Saf-fet Rona, Necdet Ekrem Olcay, Kaludi Laskari, Edvar Löbe, Kemâl Hilmi Sarlıca, Suat Gürel ve Vitali Kanetti BB.: 'e rasime-i tahlif, usu-lü dairesinde icra ve itmam olundu.

2.- Bü.: Mah.: 'in kuruluş celsesine ait olup .: Şûra'ca ihzar edilmiş bu-lunan tersimat okundu ve aynen kabul olundu.

3.- Da.: Hey.: 'in, geçen iki aylık mesaisi hakkında Umumî Hey'ete ar-zedilmek üzere hazırlamış olduğu bir numaralı rapor okundu ve hak-kında söz verildi; Hâk.: Bü.: Â.: M. Kemâl Öke Üs.: 'ımız söz alarak; raporda Yüksek Şûra Müfettişlerinin remzi mahfillerdeki vazifeleri-nin hitam bulmuş olduğu zikredilmekte ise de, hitam bulan bu vazife-nin, idarî vazifelerden ibaret bulunduğunu, ritüelik teftişat bakımın-dan Yüksek Şûra salâhiyetlerinin değişmemiş bulunduğunu beyan eylediklerinden mezkûr fıkraya "idarî vazifeler" tabirinin ilâvesiyle raporun buna göre kabul ve tasvibi Bü.: Hat.: B.: 'in kanunî mütalaası alınarak re'ye konu ve tashih mucibince ittifakla kabul olundu.

4.- Kuruluş toplantısında seçimi tâlik edilmiş bulunan Bü.: Kâ.: mu-avinliğine bir delegenin tayini iktiza etmekle, Ferit Ramiz Öker B.: 'in namzetliği teklif edilmiş ve arâya müracaat olunarak ittifakla Bü.: Kâ.: muavinliğine seçilmiştir.

5.- Menafii umumiye hakkında söz verilmezden evvel Müsavat Mah.: Muh.: 'nden gelmiş olup bu mahfilde göçmenler yararına toplanmış olan (785.-) liranın Bü.: Mah.: 'e takdim edildiğini ve hemşire mahfil-lerde de bu vatanî maksatla bir hamle daha yapılmasının temenni edildiğini bildiren levha okundu ve mahfil muhteremeye keyfiyet Daimî Hey'et tarafından tebliğ olunarak alınacak neticeye göre hare-ket edilmesi kararlaştırıldı. Bu karara varılıncaya kadar söz alan

muhtelif hatipler lehte ve aleyhte fikirlerini yürüttükten sonra Hâk.: Bü.: Â.: M. Kemâl Öke Üs.: söz alarak; İzmir Mah.: Muh.: 'i delegesi Hamza Rüstem B.: 'in bir istifsarına cevaben, remzî mahfillerde, İzmir, Ankara veya İstanbul vâdilerinde toplanabilecek meblağın mesleğimizin şeref ve itibarına yaraşabilecek miktara vardıkları takdirde ayrı ayrı teberru edilmelerinde bir mahzur olmamakla beraber tamamı toplanarak bir kalemde teberru edilebilmesinin matlap ve hedefimize daha uygun geleceğini tebarüz ettirdiler.

6.- Menafii Umumiye hakkında söz verildi. Muhtelif hatipler sualler irad ettiler ve cevaplar verildi. Netice olarak âtideki hususlar tebellür ederek şöylece tesbit olundu :

a.) Vefat Teavün Sandığı aيداتının arttırılması hakkında bazı mahfillerde görülmekte olan temayüle müsteniden Bü.: Mah.: remzî Mah.: 'leri istimzaç ederek ve Teavün Sandığı Yü.: Şû.: emrinde bulunduğuna göre netice-i temenniyat Yü.: Şû.: 'ya arz olunacaktır

b.) Teavün Sandığına bütün KK.: 'in azâ olmaları mecburîdir. Sandık fa'aliyetinin muntazam ve çabuk işlemesi için 5.4.1951 de toplanacak olan Teavün Komisyonunda Mahfel murahhasları muktazi tedbirler hakkında müzakere ve karar ittihaz edebilirler.

c.) Bü.: Mah.: 'i teşkil eden Remzî Mahafil delegelerinin munhasıran bu sifattan dolayı herhangi bir müfettişlik vasıfları yoktur. Müfettişlik ancak Bü.: Mah.: Nizamnamesinin 36. ıncı maddesi mucibince tayı suretiyle olabilir. Mesleğimize eski veya yeni intisap etmiş KK.: 'le bundan sonra intisap edecek şimdiki hâricilerin umumî kültür seviyelerinin yüksek tutulması ve daima yükseltilmeye çalışılması iktiza eder. Haricî meslekî bilgilere insanî bilgilerin de inzımam etmesi lâzımdır. Bu maksatla remzî mahfillerdeki konferanslar tamim edilmeli veya dergimize intikal ettirilmelidir. KK.: 'imiz ferden olsun veya yüksek derecelerde vazifelendirilmek suretiyle olsun, bu hedefe çalışmaktadırlar. Bu gayeye ulaşmak için de ilk basamak muhtelif derecelerin ritüellerini bellemiş ve anlamış olmaktadır.

Bu müzakeratı müteakip sütunlarda sükût cari olduğundan dul kessisi dolaştırılarak şarka 2256 tuğla getirmiş ve Bü.: Hs.: Em.: B.: 'e tevdi olunmuştur.

8.- Mesainin tam ve mükemmel olarak usul ve kanun dairesinde cereyan etmiş olduğu Bü.: Hat.: B.: 'in kanunî mütalaasıyla anlaşıldıktan sonra Bü.: Mah.: mesaiyi muvakkaten tatil eylemiş ve ketumiyete riayet vadini teyid eden KK.: sulhü selâmetle ayrılmışlardır.

S.S.T.

Bü.: Üs.:

Mustafa Hakkı NALÇACI

(imza)

Bü.: Hât.:

Şükrü Hazım TİNER

(imza)

Bü.: Kâ.:

Tarık ZİYAL

(imza)

* * *

RAPOR :

Bü.: Mah.: 'in 24.3.1951 tarihinde toplanan senelik 1. ci celsesine Da.: Hey.: 'in I No. lu Raporu :

Aziz Üs.: 'lar.

23 Ocak 1951 günü kurulan Bü.: Mah.: 'de aynı gün vazifelendirilmiş olan Da.: Hey.: 'imiz kendisine gösterilen itimatla beraber yüklenilen mesuliyeti de tamamen müdrük olarak Mas.: 'luk ideallerine çalışan Muh.: remzî Mahfellerin ahenk, intizam ve sevgi içinde inkişaflarını teminden ibaret bulunan vazifesine derhal sarılmıştır.

Uzun seneler sürmüş olan ihtiyar harici bir uyku devresinden sonra, ve Türkiye'de masonluk fikir ve ateşinin sönmesine hiç bir an rıza ve inkıyat göstermemiş olan Yü.: Şû.: 'mızın ilhamları ile son zamanlarda vakit ve şeraitin müsaadesi nisbetinde tekrar hayatiyete avdet etmiş olan mesleğimizin bugünkü durumunda Bü.: Mah.: 'in vazifesi kolay olmadığını takdir etmek gerektir. Sa.: Az.: Kâ.: 'a çok teşekkür etmeliyiz ki, bu müşkül vazifenin tahakkuk etmesi için muhtaç olduğumuz iki türlü müzaheret ve yardımın her ikisine de mazhar bulunmaktayız. Yü.: Şû.: 'mız, Bü.: Mah.: 'i tesis ederken hazırlanmış olan ve pek tabîî bir kanuna hürmet düşüncesi ile bir sene müddetle tadilîne cevaz mevcut olmayan dahilî nizamnamemizin bugünden derpiş ettiği ve etmediği bütün hususlarda müzaheretini ve çok geniş anlayışlı himayesini esirgemediği gibi, bütün KK.: 'mizin bir araya gelme-

sinden teşekkül eden Remzî Mah.: 'lerimiz de, müşterek gaye uğruna kendilerinden istenen her türlü gayret ve fedakârlığı yapmaktan içtinap etmemişlerdir.

Bugün tam 56 günlük bir mevcudiyeti bulunan Bü.: Mah.: 'in bu ilk toplantısında evvelâ Yü.: Şû.: 'mıza ve aynı zamanda 13 adet Remzî Mahfilimize, teşekkürlerimizi sunmamız bir borçtur. Bu birlik ve bu sevgi hislerine dayanan bir camia ebedîdir.

Da.: Hey.: bugüne kadar her hafta geceleyin içtima ederek sekiz toplantı yapmıştır. Bu toplantıların mesai hülâsası iki kısma ayrılabilir:

Birincisi; yeni kurulan Bü.: Mah.: 'in taazzuv ve teşekkülüne matuf çalışmalar, ikincisi; temin ile mükellef olduğumuz ahenk ve inkişafın tahakkukuna matuf çalışmalar.

Taazzuv için evvelâ dosya, sicil, mühür, evrakı matbua ve mesarifin ihzar ve idharı lâzım gelmiştir. Bunun temini için bütün muhterem mahfillere tamimler gönderilerek yardımları istenmiştir. Mah.: 'lerin Yü.: Şû.: idaresinde bulunmuş oldukları zaman Umumî Bü.: Kitabet tarafından kurulmuş olan dosyalar devir alınmış ve bunların müstakbel işimizi hayli kolaylaştıracak bir isabet ve intizamla yürütülmüş olmaları minnetimizi celp eylemiştir. Mahfili muhteremlerden istenmiş olan malûmat peyderpey gelmiş ve gelmekte bulunmuştur.

İstenilmiş olan malûmat hayli yüklü ve mütenevvi olduğu gibi esas itibariyle müşkül olmamasına rağmen el alıcı, yani vakit iktiham edicidir. Hepsinin Bü.: Kâ.: 'likte toplanmasından sonra yeniden dökülerek kayıtlarının işlenmesi ve binnetice günü gününe hazır ve daima ajur bir hale getirilmesi de yine vakte muhtaç olacaktır.

Remzî mahafilden istemiş olduğumuz malûmatın bir kısmı idarî (sicil, devam, aidat tediyesi v.s. gibi) bir kısmı da fikrîdir (verilmiş konferanslar hakkında istenen malûmat gibi). Mas.: 'luğun yalnız bir sevgi, yalnız bir hayır müessesesi olmayıp bir kültür ve tekâmül müessesesi olduğu, her kardeşimizin kalbinde ve fikrinde hakkedilmiş bulunmalıdır.

Taazzuv faaliyetimiz arasında bir de Remzî Mahfillere Bü.: Mah.: Müfettişlerinin tayin edilmiş olduğunu zikretmek gerektir. Filhakika Bü.: Mahfilin tesisi anında Remzî Mahfillerde vazifeleri hitam bulmuş olan Yü.: Şû.: Müfettişlerinin ayrılması üzerine, bu Mahfillerin başarılı işlerini yakından takip etmek ve Bü.: Mah.: 'e bildirip inkişaf ettirme hedefimize yardım temin eylemek maksadıyla, Nizamname-

mizin 36. ıncı maddesi mucibince Bü.: Mah.: Müfettişleri tayin olunmuş ve vazifelerine başlamışlardır. Bu Üs.: 'larımızın isimlerini de aynen arz ediyoruz :

İdeal	Mah.:	Muh.:'ine	:	İsmail Memduh Altar B.:
Kültür	»	»	:	Reşit Çavdar B.:
Ülkü	»	»	:	Dr. İsmail Kenan Sunal B.:
Kardeşlik	»	»	:	Edvar Löbe B.:
Hürriyet	»	»	:	Necdet Ekrem Olcay B.:
Sevgi	»	»	:	H. Noradonkiyan B.:
Atlas	»	»	:	Kaludi Laskari B.:
Müsavat	»	»	:	Ruhi Vamık Girgin B.:
İzmir	»	»	:	Hüseyin Yusuf Başkam B.:
Doğuş	»	»	:	Mümtaz Tarhan B.:
Uyanış	»	»	:	Mümtaz Somer B.:
Yükseliş	»	»	:	Alaettin Mizanoğlu B.:
Nur	»	»	:	Hamza Rüstem B.:

Varlığımızın esas gayesini teşkil eden ahenk ve inkişaf tahakkukuna matuf çalışmalarımıza gelince; Daimî Hey'et buna muktazi bütün emir ve işaretlerin, çok derin birer tecrübe ve tetebbu mahsulü olan ritüellerimizde mündemiç bulunduğu kanidir. Bunun içindir ki, ritüellerimizin aynen tatbikini ve hiçbir sahada lüzumsuz müsamahalara meydan bırakılmamasını ısrarla istemektedir. Kardeşlerimize, Mas.: 'lukta müsamahanın esas olduğunu daima tekrar etmemize rağmen şunu da tebarüz ettirmeliyiz ki, ritüel kanun mesabesinde ve kanunun tatbikindeki gevşekliğe müsamaha değil, mübalâtsizlik denilir. Mason, mübalâtsiz olamaz.

Bu bakımdan fırsat zuhur ettikçe Remzî mahafile tamimler gönderilmiş ve Hâricî teklifinde hassas davranılması, tahkikatın derin ve vicdanî kanaatlere müstenit olması, tekris'lerde ciddiyet aranması, ikiden fazla Hâricinin aynı zamanda isticvap edilmemesi lüzumu belirlenmiştir.

Her Mahfilin, Umumî Nizamnamemiz hükümlerini aşmamak şartıyla kendi hususiyetlerini tebarüz ettirecek Dahilî Nizamnameleri bu-

lunması tabîî bir haktır. Ancak, bu hususi nizamnamelerin, umumî ahkâmı beyhude yere tekrar suretiyle uzatılması, lüzumsuz muğlak fikirlere veya yanlış tefsirlere yol açabileceğinden, Da.: Hey.: toplanmalarında müşavir olarak hazır bulunan Üs.: Muh.: 'lerin bu hususa dikkat nazarları celbedilmiştir.

Da.: Hey.: 'in ehemmiyetle ele almayı düşünmüş olduğu ve hey'eti umumiyeye gelecek, celsede arz edeceği muhtelif mesail arasında iki tane daha zikretmek faydalı olur : Birisi; vefat Teavün Sandığı işi, diğeri; henüz uykuda bulunan Mas.: KK.: 'imizin bu uykudan uyanmaları meselesidir. Her ikisi hakkında Yü.: Şû.: 'nın yakın alâkası bulunduğunu bilen ve hattâ hiç birisinin bir prensip olarak kendi dairei salâhiyeti içinde bulunmadığını takdir eden Bü.: Mah.: 'in bu baptaki düşünceleri, şimdilik ancak birer temenni mahiyetindedir. Fakat, müşterek masonik çalışmaların en hayırlı neticeler vereceğine içimizde iman etmeyen yoktur.

Vefat Teavün Sandığına her Mason, mecburî âzâdır. Her bir vefat vukuunda KK.: 'imizden toplanan bir liranın bugün teşkil edebildiği yekûn, özlenen en basit mertebedeki ihtiyacı da karşılamaya heyhat ki kâfi gelmemektedir. Bu hakikati Muh.: Mahfillerimizden bazıları takdir etmiş ve miktarın arttırılmasını iltimas eylemiştir.

Daimî Hey'et, bir kardeşinin cenaze masrafına bir veya bir kaç lira ile yardım edemeyecek bir Mas.: mevcut olabileceğine inanmamakta, buna maddeten kudreti olmayan bir kardeşimiz varsa, onun da yardımına koşmaklığımız lâzım geldiği kanaatini beslemektedir. Bu hususa sayın delegelerin ve Mah.: Muh.: 'lerin ehemmiyetle dikkat nazarlarını çeker ve derdest olan çalışmalar neticesinde belirecek kararın tatbikinde yekvücut olacağımızı ümit ederiz.

Henüz uykuda bulunan mason kardeşlerimizin vaziyeti de bizim için masonik önemli bir meseledir. Bu bahiste bugün fazla konuşmada fayda ummuyoruz. Fakat, uykuya kendi arzu veya kabahatiyle girmemiş olup, Mas.: 'luk evsafını bugün de nasiyesinde taşıyan eski kardeşlerimiz varsa, bunların bizden ayrı kalmalarına kimsenin razı olmadığına şüphe yoktur. Bu hususta her zaman münevver ve müteyakkız bulunan Yü.: Şû.: 'mızın ilham ve kararlarına emniyetle muntazırız.

Daimî Hey'et, sekiz haftalık mesaisinin hülasasını huzurunuzda sermiştir. Harekât ve mukarreratını tasvip buyurmanızı rica ederken,

Muh.: Delege Üs.: 'lardan alacağımız ilham ve direktifler sayesinde daha muvaffak mesai temin edebilmek ümidiyle Türk Masonluğuna kendi camiası içinde, bütün Muh.: Mah.: 'lere hayırlı mesailerini arasında ve her bir kardeşimize batınî ve haricî teşebbüslerinde başarılar temenni ederiz.

Bü.: Üs.:

Bü.: Hât.:

Bü.: Kâ.:

* * *

DEVAM CETVELLERİ :

24 Mart 1951 tarihli 1 ci Umumî Hey'et Toplantısında hazır bulunan Murahhas ve Mülâzim BB.:

İDEAL	: Mecdi Ali Akasya B.:	Fehmi Fındıkoğlu B.:
	Reşit Çavdar B.:	Dr. Yakup Çelebi B.:
	Yusuf Ziya Erden B.:	—
KÜLTÜR	: Cevdet Caculi B.:	Saffet Rona B.:
	Celâl Öget B.:	—
	Necdet Ekrem Olcay B.:	—
ÜLKÜ	: Reşat Mimaroğlu B.:	—
	İsmail Memduh Altar B.:	—
	Jak Esseyan B.:	—
İZMİR	: Hamza Rüstem B.:	Mithat Güldü B.:
UYANIŞ	: —	Asım Köknar B.:
KARDEŞLİK	: Ferit Up B.:	T. Kâmil Koperler B.:
	H. Noradonkiyan B.:	Hikmet Baykal B.:
	Dr. Abravanel B.:	İsmail Hakkı Kırgız B.:

HÜRRİYET	: Ali Galip Taş B.: İ. Kenan Sunal B.: Şükrü Hâzım Tiner B.:	S. Sırrı Tümer B.: Muhsin Türen B.: —
SEVGİ	: Hüsamettin Sunol B.: Kaludi Laskari B.: Necip B.:	D. Grigoryadis Güner B.: — —
ATLAS	: Cemil İpekci B.: Edvar Löbe B.: Armand Mosse B.:	Vitali Kanetti B.: Raul Rozental B.: Antuvan Kiap B.:
DOĞUŞ	: Alaettin Mizanoğlu B.: — —	Safa Feyzi İksel B.: Ömer Mazhar Omay B.: —
MÜSAVAT	: Nazmi Dühanî B.: Tarık Ziyal B.: Ferit Ramiz Öker B.:	— — —
YÜKSELİŞ	: Muhip Kuran B.: Hilmi Dilgimen B.: —	Arif Rüştü Göngün B.: Servet Alko B.: —
NUR	: — —	Kemâl Hilmi Sarlıca B.: Suat Gürel B.: —
		YEKÛN 48

Bü.: Kâ.:
(imza)
T â r ı k Z i y a l

* * *

**24 Mart 1951 tarihli 1.ci Umumî Hey'et
toplantısında hazır bulunamayan Murahhas
ve Mülâ.: BB.:**

İDEAL	: —	Dr. Hüseyin Salor B.:
KÜLTÜR	: Ruhi Vamık Girgin B.:	Sedat Aziz Erim B.:
	—	Fahri Günergin B.:
ÜLKÜ	: —	M. Zühtü İnhan B.:
	—	J. Menâşe B.:
	—	Yaşar Ali B.:
İZMİR	: Muzaffer Uras B.:	Z. Kâmil Ergin B.:
	Hakkı Türegün B.:	Kemâl Servet Ülgen B.:
UYANIŞ	: Rifat Köknar B.:	Muammer As. B.:
	Mümtaz Tarhan B.:	Nüzhet Tüfekçi B.:
HÜRRİYET:	Dr. Fahri Arel B.:	H. Bezmi Ötkeren B.:
	—	Reşat Tıgrak B.:
SEVGİ	: —	Eftatyos Sandalcıoğlu B.:
	—	Hüsamettin Reha Çalı B.:
DOĞUŞ	: Dr. Saip Özer B.:	—
	Mümtaz Somer B.:	—
MÜSAVAT	: —	Selah Güvendiren B.:
	—	Kemâl Salih İren B.:
	—	A. Faik Yüce B.:
YÜKSELİŞ	: Fikret Çeltikçi B.:	—
NUR	: Dr. H. Yusuf Başkam B.:	Mithat Sadullah Sander B.:
	Dr. Osman Yunus B.:	—
	Sedat Abut B.:	—

YEKÛN 30

—
Bü.: Kâ.:
(imza)
T â r ı k Z i y a l

* * *

L Ü G A T Ç E

(KÜÇÜK SÖZLÜK)

- ajur:** Fransızca ajour: güncel [jour: gün; aujourd'hui: bugün]
ahkâm: Arapça [hüküm'ün çoğulu] hükümler, maddeler
arâ: Arapça [rey'in çoğulu] oylar **arâya:** oylamaya
Da. Hey.: Daimi Heyet; Büyük Görevliler Kurulu
daire'i selahiyet: yetki çerçevesi
hâzır-ı bil'meclis: Arapça [hâzır: huzâr, hâzırûn, hâzırin] mecliste [toplantıda] hazır olan [bulunan]
hemşire mahfiller: Kardeş Localar
ihzar: Arapça [huzur'dan] hazırlama; huzura getirme
idhar: tahkir, hakir görme
ikthâm: Arapça göğüs germe, güçlüğü yenme
inzîmam: Arapça [zamm'dan] katılma
içtinap: Arapça sakınma, çekinme, uzaklaşma
ihtiyar harici: istem dışı
inkiyat: Arapça [kayd ve kıyâdet'den] İtaat, boyun eğme, kendini teslim etme. (eş anlamlısı imtisâl)
isticvap: Arapça [cevab'dan] sorup cevap alma
istifsar: Arapça [fesr'den] sorma, sorulma
istimzâc: Osmanlıca [mizaç'dan] mizacımlı yoklama, ne düşündüğünü öğrenmeye çalışma
matlap: [matlab] Arapça [talep'den] talep olunan, istenilen şey
menafii umumîye: genel yararlar
mesail: Arapça [mesai'den çoğul] çalışmalar
muntazır: Arapça [nazar'dan] intizâr eder, gözleyen, bekleyen
mukarrer: Arapça [karar'dan] kararlaştırılmış, şüphesiz, sağlam, anlatılmış, bildirilmiş
mukarrerat: Arapça [mukarrer'in çoğulu] kararlaştırılan şeyler, kararlar
mukayyet: Arapça kayıtlı
muktezî: Arapça [kaza'dan] iktiza eden, lazım gelen, gereken, gerektiren
murahhas: Arapça [ruhsat'dan] delege
mübâlât: Arapça [belv'den] dikkat, itina **adem-i mübâlât:** dikkatsizlik, aldırış etmeme;
mübâlâtsiz: dikkatsiz
mübâlâtsizlik: dikkatsizlik
mülâzım: Arapça [lüzum'dan] bir yere maaşsız olarak gidip gelenler, stajyer, *burada:* vekil
münhasıran: Arapça [hasr'dan] hususi [bir şeye mahsus] olarak
mütenevvi: Arapça [nev'den] tenevvü eden, türlü, çeşitli
müzaheret: Arapça [zahr'den] yardım etme, koruma
nâsiye: Arapça [nasâ'dan] alın **nâsiye-i hâl:** tavır, vaziyet
rasime: arapça âdet, merasim
rasime-i tahlif: yemin töreni
Sa.: Az.: Kâ.: Arapça Sâni-i Âzam-ı Kâinat. Kâinatın (Evrenin) Ulu Yaradanı.
taazzuv: Arapça uzuv peyda etme, uzuvlanma, organ oluşturma, şekillenme.
tahlif: Arapça [half den] yemin ettirme
tebellür: Osmanlıca [billur'dan] billurlaşma
tenevvü: [nev'den] çeşitlenme, çeşit çeşit olma, çeşitlilik
tetebbu: Arapça [teba'dan] bir şeyi etraflıca tetkik etme, etraflıca inceleme, bir şey hakkında geniş bilgi edinme
-

KAYNAKLAR

Şevket Rado, et. al., *Hayat Büyük Türk Sözlüğü*, 1969-1971
Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*, 1990

1911 YILINA AİT İKİ LOCA DAVETİYESİ

Transkripsiyon: **Aziz AZMET,**
Ergin KOPARAN
Notlar: **Ergin KOPARAN**

TWO LODGE SUMMONS OF 1911

Grand Lodge of Turkey (Ottomans) was established in 1909. Ottoman freemasons which were working in Lodges under various jurisdictions gradually joined the lodges under the "national" jurisdiction.

Unfortunately only few documents have reached today from those days. A full decade was spent by consequent wars including the Great War - World War I. Under those severe conditions it was not easy to keep safe the archives.

The second difficulty arises from the script. Arabic script which is not proper for the Turkish language was used in Turkish until 1929. Only a small minority - about 5%, of the population could read and write. This was another reason for the underdevelopment of the libraries and archives. In 1929 Latin script was adopted. Now thanks to the Latin script the overwhelming majority can read and write.

The documents dating before 1929 needs the help of a specialist to transcript -and even translate them because the Turkish language itself has been changed a lot during the twentieth century.

The first summon is for a meeting of the WL Ziyai Şark (Eastern Light) on date February 16, 1911. An Initiation would take place besides some usual working. The caution beneath the page warns the members to be keen on attendance. The summon was not addressed personally.

The second summon is for a meeting of the WL Meşrutiyet (Constitutional System) on date February 27, 1911. This Lodge was named after the 1908 reform which a Constitutional Monarchy was adopted. The second summon is addressed personally to the name "Bro. Rıza Tevfik", then the Grand Orator, later the fourth Grand Master of the Grand Lodge of Turkey. So this summon has a special historical significance.

Quartely Mimar Sinan, shall keep on publishing documents belonging to the first two decades of the Grand Lodge of Turkey in forthcoming issues.

GİRİŞ

Arşivlerimizde bulunan, 1911 yılı başlarına ait iki davetiyeyi, kuruluşunun ikinci yılı içindeki Osmanlı Büyük Locası'nın [*Maşrık-ı Âzam-ı Osmanî*] ilk günlerini yansıtmaları açısından açıklayıcı notlarla birlikte sunuyoruz. Her iki davetiye de 21x29 boyutlarında ve mektup biçiminde düzenlenmişlerdir.

BİRİNCİ DAVETİYE (EK-1)

Birinci davetiye, Ziya-i Şark Locasına aittir. 9 numaralı Ziya-i Şark Locası, İtalyan obediyanısına bağlı olarak Kadıköy'de 1908

yılından beri çalışmakta olan Kalkedonya Locasından ayrılan üyelerce 18 Ocak 1910'da kurulmuştu.⁽¹⁾ İlk Üstadı Muhteremi Faik K.⁽²⁾ olan Ziya-i Şark'ta Fuat Süreyya K. aralıklarla 22 yıl Üstadı Muhteremlik yapmıştır. 1935'de adını Tan Işığı olarak değiştiren bu Locanın uykuya girerken Üstadı Muhteremi Baba Kurbangil K.'di.⁽³⁾ Ziya-i Şark Locasının, üzerinde "Mahfel-i Muhterem Ziyayi Şark İstanbul 1325 Respectabl Loge Lumière de L'Orient Constantinople 1909" ibareleri okunan mührü arşivlerdeki belgeler üzerinde mevcuttur.

(1) *Bu Locanın kuruluşundan sonra Kalkedonya Locasının kapandığı kaydedilmektedir.*

(2) *İkinci Büyük Üstad Faik Süleyman Paşa K.*

(3) *Apak, 1959, s. 88-90*

Birinci davetiyenin Latin harfleriyle transkripsiyonu sahife 18'de verilmiştir: (davetiyenin matbu kısmı "normal", el yazısı ile eklenenler "italik" olarak dizilmiştir)

Davetiyenin başındaki, açılımı "Sâni-i Âzam-ı Kâinatın Şân-ı Celiline" olan ibare o günkü yazılarda, Fransızca "A L . G . D . G . A . D . U ." ibaresi karşılığı olarak Türkçe'de yaygın olarak kullanılmakta ise de ikinci davetiyede olduğu gibi farklı durumlar da görülebilmektedir. Bu ibare daha sonraki yıllarda "Kâinatın Ulu Mimarının Yüce Şânına" şeklinde kullanılmıştır. Amblemin bir yanında "Umumi Masonluk" diğer yanında ise "Osmanlı Ailesi" ibareleri dikkat çekiyor. Hemen alttaki Hürriyet-Müsavât-Uhuvvet ilkeleri Fransız devriminin Liberté-Egalité-Fraternité (4) sloganlarının karşılığıdır. Davetiyede yer almaları, Osmanlı Masonluğunun, Fransa'dan ne kadar etkilendiğinin olduğu kadar; Jön Türklerle, İttihat-Terakki hareketiyle ne ölçüde iç içe geçmiş olduğunun da bir göstergesi sayılabilir. Onun altında "Muhterem Mahfil [Loca] Ziya-ı Şark" yazıyor. Hemen altta "Eski ve Kabul Edil-

miş Skoç Riti" anlamına gelen "Tarik-i İskoç Kadim ve Makbul" kısaltması bulunuyor. Altında, İstanbul "Doğu"suna bağlı olarak Kadıköy'de çalışıldığı belirtilmiştir. Dersaadet(5), İstanbul'un Osmanlı devrinde yaygın olarak kullanılan adlarından biridir. Davetiyenin yazıldığı Rumi 29 Ocak 1326, Miladi 11 Şubat 1911 Cumartesi gününe denk geliyor. "Aziz Kardeşim" ibaresiyle başlayan davetiye bugünkü dille yazarsak şöyle: "Muhterem Locamızın 16 Şubat 1911 Perşembe günü akşamı saat 20:00'de yapılacak yüksek toplantısında bulunarak çalışmamıza katılmanızı ve yardımlarınızı rica eder, Kardeşçe selamlarımızı sunarız."

Gündem, sırasıyla, (söz konusu) derece çalışmasının açılışı, geçen toplantı tersimatının okunması, ziyaretçi Kardeşlerin içeri alınmaları, tekliflerin ve yazışmaların okunması, Nüzhet Sabit adındaki haricinin Tekrisi, gelen evrakların okunması, çalışmanın içeriğinin onaylanması ve çalışmanın sona ermesinden oluşuyor. Davetiyeyi salahiyet-i muayyene(6) ile Katip(7) imzalamış. Yetkiyi tanımlarken "özel/hu-

(4) Hürriyet-Müsavât-Uhuvvet : Liberté-Egalité-Fraternité : Özgürlük-Eşitlik-Kardeşlik

(5) Dersaadet : İstanbul : Saadet kapısı

(6) salahiyet-i muayyene : tayin edilmiş/belirli yetki

(7) Katip : Sekreter

S.: Â.: K.: Ş.: C.:

Umumi Masonluk

Osmanlı Ailesi

Hürriyet - Müsavat - Uhuvvet

M.: Mh.: Ziya-ı Şark

T.: İsk.: Kad.: ve Mak.:

Meş.: Dersaadet *Kadıköy fi 29 Kanun-u sani sene 326*

A.: K.:

M.: Mah.: mizin fi *2/3 Şubat sene 326 Perşembe günü akşam-ı zevali saat 8 dakika* da akt edilecek celse-i âliye sinde bulunarak mesaimize iştirak ve muavenet etmenizi rica ile ihtiramat-ı biraderâne takdim olunur.

İştigalat

- 1- Der.: iştigalatının küşadı
- 2- Celse-i sabıka zabtının kıraatı
- 3- Ziyaretçi KK.: in kabulü
- 4- Teklifat ve muharreratın kıraatı
- 5- *Nüzhet Sabit haricinin tekrisi*
- 6- *Evrak-ı varidenin kıraatı*

Tasdik ve ta'til-i iştigalat

Selahiyet-i muayyene ile

K.:

İhtar — Mah.: mensubu KK.: bir mani'-i mücbir olmadıkça her bir celsede bulunmağa ve gelmeyenler ma'zeretini bildirerek bu keselere ait sadakayı göndermeye mecburdurlar."

ص. ا. ك. ش. ج. پ.

حریت — مساوات — اخوت

م. ن. خ. ن. ضیای شرق

ط. ن. اسف. ن. قد. ن. و. ق. ن.

مش. ن. در سعادت. تعداد صحیح کورس. فی. ۹۹. کالیفورنیای سنه ۷۷

ع. ن. ق. ن.

م. ن. مخ. ن. مزك فی. ۷۷. سنه ۷۷. م. ن. خ. ن. کونی ایشتمیزدای ساعت. ۸. دقیقه. ده
عقد ایدیه جك جلسه. ح. م. ن. سنده بولنهرق مساعیمزه اشترک و معاونت ایجکری رجا ایله احترامات برادرانه
تقدیم اولتور.

اشتغالات

۱ — در. ن. اشتغالاتك كشادی

۲ — جلسه سابقه ضبطك قرائتی

۳ — زیارتچی ق. ن. ك قبولی

۴ — تکلیفات و محرراتك قرائتی

۵ — نزهت صابت ها ضبطك تکرار

۶ — اراده و آرزو به دست گرفتن

تصدق و تعطیل اشتغالات

صلاحیت معینه ایله

ك. ن. پ.

.....

اخطار — مخ. ن. منسوبی ق. ن. بر مانع مجیر اولدقجه هر بر جلسه ده بولننه و کلمه یئر معذرتی بیایدیره رك
بیکسیره عاتد صدقه بی کوندرمه مجبوردرلر.

susi" değil de "muayyen" denilmesinden, yetkinin belirli sınırlar içinde kalan bir yetki olduğunun vurgulanmak istendiği görülüyor. Davetiyenin altında bir de uyarı yer alıyor. Uyarı, bugünkü dille şöyle: "*Loca üyesi Kardeşler, zorunlu bir engel olmadıkça her bir toplantıda bulunmaya ve gelmeyenler mazeretini bildirerek keseye ait katkı payını göndermeye mecburdurlar.*"

İKİNCİ DAVETİYE (EK-2)

İkinci davetiye, Meşrutiyet Locasına ait. 8 numaralı Meşrutiyet Locası, İspanya obediyanına bağlı olarak, bazı kaynaklara göre İstanbul'da, bazı kaynaklara göre Selanik'te, [1909 veya öncesinde?] kurulmuş bir Loca olduğu için "*Meşrutiyet*" ve "*La Constitution*" adları birlikte kullanılıyor. Kurucu Üstadı Muhterem Mehmet Cavit K. olan ve 26 Aralık 1909'da Osmanlı Maşrık-ı Âzam'ına katılmış olan bu Loca 31 Mayıs 1913'de uykuya girmiştir. (8)

Osmanlı Maşrık-ı Âzam'ının kuruluşu sırasında, Meşrutiyet'in, 13 Temmuz toplantısında Os-

man Talat; 1 Ağustos toplantısında Osman Talat, Herkül Diyamantopulo ve Erera Dario K.'ler tarafından temsil edildiğini görüyoruz. (9) Bu delegelerden Osman Talat, Osmanlı Maşrık-ı Âzam'ının ilk Katib-i Âzam'ı (10) seçilerek bu görevi 1910 yılına kadar sürdürmüştür. (11)

İkinci davetiyenin Latin harfleriyle transkripsiyonu ise şöyle: (el yazılı bölümler yine "*italik*" olarak dizilmiştir.)

Davetiyenin başındaki kısaltma "*Sâni-i Âzam-ı Kâinatın*" "*Nâm-ı Muhteremine*" (12). "*Nâm-ı Muhteremine*" ibaresi diğer davetiyedeki "*Şân-ı Celiline*" ibaresi kadar yaygın olmamakla birlikte o dönemde bazı yazışmalarda ve ritüellerde "aynı maksatla" kullanılmıştır. Locanın adı Türkçe ve Fransızca olarak basılmış. Meşrutiyet, Osmanlı'nın son döneminde ortaya çıkmış bir terim; "*şart*"tan gelen bu kelime şarta bağlanmış hükümet şekli anlamını taşıyor.

Sadece, Şemseddin Sami'nin 1885 baskılı Kamusu Fransevi'sinin 1031. sayfasında "*hükümet-i meşruta gouvernement*

(8) Apak, 1959, s.88; Türkiye Milli Büyük Meşriki'nin 25. Yıldönümü..., s. 37

(9) Layiktez, 1999, s.136-138

(10) Katib-i Âzam : Büyük Sekreter

(11) 1910 yılından sonraki belgelerde Büyük Sekreter olarak Fuat Süreyya K. imzası görülüyor.

(12) Muhterem adına

constitutional" ve "meşrutiyet mechröütyüyet, Constitution; gouvernement constitutionel" yer alıyor ancak, I. Meşrutiyeti önce ilan edip, sonra sona erdiren II. Abdülhamit döneminde basılan diğer sözlüklerde ⁽¹³⁾ "meşrut", "meşruta", "meşru" görülürken, "meşrutiyet" yer almıyor. Bu kavram, Prof. Hanioglu'na göre, Abdülaziz döneminde, Fransızca'dan çevrilerek ilk ortaya atılırken, önce "nizâm-ı serbestâne" daha sonra "Usûl-i meşveret" kullanılmışsa da sonra "meşrutiyet" üzerinde karar kılınmış. Yine Hanioglu'na göre "meşrutiyet" ya da "kanun-u Esasi" sözcüğünü 1878-1908 yılları arasında zikretmek sürgün sebebi olabilmış.

Davetiye, Aziz Kardeşim Rıza Tevfik⁽¹⁴⁾, diye başlıyor ve bugünkü dille şöyle: "27 Şubat

1911 Pazartesi akşamı 20:30'da toplanacak olan celsemizde bulunmanız bizce kıvanç vesilesi olacağından ziyaretinizi diler, ekteki görüşülecek gündemi dikkatinize sunarak Kardeşçe Saygılarımızın kabulünü rica ederiz."

Davetiye'nin yazıldığı tarih 9 Şubat 1911 (Perşembe). Davetiye'nin altında Üstadı Muhterem ve Katip imzaları var. Kâtibin imzası okunamıyor ancak Üstadı Muhterem'in imzası "Kibar Sarım" olarak okunuyor. "Görüşülecek gündem" şöyle: Çalışmaya başlama, Önceki celse tersimatının okunması, özel maddelerin [konuların] görüşülmesi, ziyaretçilerin kabulü, çeşitli işlemler, teklif kesesi, Locanın çalışmasının sürdürülmesi ya da kapanması hakkında görüşme, dul kesesi.

(13) örneğin, James Redhouse'ın 1890 tarihli *Lexicon'u* (Kitâb-ı maaâni-i lehçe litemis redhavs el ingilizî), Muallim Nâci'nin *Lûgat-ı Nâci'si*, Şemseddin Sami'nin 1901 tarihli *Kamus-u Türkî'si*, Ali Nâzima ve Reşat Bey'lerin 1903 tarihli *Mükemmel Osmanlı Lûgatı*'nda

(14) Rıza Tevfik [Bölükbaşı]: (1869 Cesri Mustafapaşa-1949 İstanbul) *Mekteb-i Tıbbiye'yi bitirdi* (1899). *Maarif Nazırlığı* (1918), *Şûra-yı Devlet Reisliği* (1919) yaptı. *Sevr Antlaşmasını imzalayan heyette murahhas sıfatıyla bulundu. Bu nedenle 150'likler arasında yer alarak sürgüne gönderildi* (1922). *Ortadoğu'da bazı Arap ülkelerinde yaşadı. 150'liklerin affedilmelerinden sonra 1943'te yurda döndü. Kendisini "Feylesof" olarak tanımlayan Rıza Tevfik, şair ve sporcudur. Ülkemizin ilk halterci ve aletli jimnastikçilerindendir. Şiirde Servet-i Fünun şiiirinden etkilenmemiş, aruzla şiiirler yazarak divan şiiirine; ayrıca hem teke şiiirine, hem halk şiiirine yakınlık duymuş, nefes ve koşmalar yazmıştır. Ne zaman ve nerede Mason olduğu hakkında bilgi bulunmayan Rıza Tevfik, Maşrik-i Azam-ı Osmanî'nin kuruluşunda Büyük Hatipliğe seçilmiştir. 1918 yılında da Maşrik-i Azam'ın dördüncü Büyük Üstatlığına seçilmiş ve bu görevi bir yıl sürdürmüştür.*

S.: Â.: K.: N.: M.:

(Meşrutiyet)

(CONSTITUTION)

A.: K.: *Rıza Tevfik*

İşbu *Şubat-ı Ruminin 14. Pazartesi günü akşamı saat 8.30'da* inikad edilecek olan celsemizde huzurunuz bizce bais-i fahrü mübahat olacağından ziyaretinizi temenni ve zirde münderiç ruzname-i müzakeratımızı nazar-ı dikkatinize arz ile ihtiramat-ı biraderanemizin kabulünü rica eyleriz.

sene fi 27 Kanun-u sani 326

K.: Ü.: M.:

Ruzname-i müzakerat

- 1- Âmâl-i mesaiye ibtidar
- 2- Celse-i sabıka zabtının kıraatı
- 3- Mevad-ı hususiyenin müzakeresi
- 4- Züvvarın merasim-i kabuliyesi
- 5- Muamelât-ı müteferrike
- 6- Teklif kesesi
- 7- *Mahfelin devam-ı mesaisi veya seddi hakkında müzakerat*
- 8-
- 9- *Sadaka kesesi*
- 10-

م. ن. ك. ن. م.

(مشروطيت)

(CONSTITUTION)

ع. ق. ر. ص. ت. ث. ج. د. هـ

اشيوشها طهر ونيك لوسه در بخش اوليه كوني اشيه ساعت ۹ ص ۵ انفقاد ايدجك اولان
جلسه مزده حضور كز بزه باعث فخر و مباهات اولاجندن زيارتكزي تمى و زيرده مندوج روزنامه
مذاكراتمى نظر دقتكزه عرض ايله احترامات برادرانه منك قبولنى رجا ايلرز.

في ليله ۲۷^{هـ} سنه

م. ن. ك. ن. م.

ك. ن. م.

روزنامه مذاكرات

- ۱ — اعمال و مساعيه ابتدار
- ۲ — جلسه سابقه ضبطك قرائتى
- ۳ — مواد خصوصيه نك مذاكره
- ۴ — زوارك مراسم قبوليه
- ۵ — معاملات متفرقه
- ۶ — تكليف كيسه
- ۷ — خلاصه درج عيسى و باسند عقده مذاكرات
- ۸ —
- ۹ — صدقه كيسه
- ۱۰ —

Davetiye üzerine gündem maddeleri (standart bir gündem uygulaması olduğu için olsa gerek) 1'den 10 a kadar alt alta numaralı olarak basılmış. 7, 8 ve 10. maddelerin karşısı (gerektiğinde el yazısıyla doldurulmak üzere) boş. Elimizdeki davetiyede sadece 7. madde doldurulmuş. Bu madde çok da ilginç: "*Locanın çalışmasının sürdürülmesi ya da durdurulması hakkında görüşme*". Burada geçen çalışmanın "*o günkü mesai*" olarak anlaşılması mümkün. İlk akla gelen de bu, ancak öznenin "*Mahfel*" yani "*Loca*" olması anlamı genelleştiriyor. "*Sed*" de gündelik çalışmanın sona ermesinden öte "*kapanma*" anlamını taşıyor. Çeşitli kaynaklarda 1910'larda ülkenin çalkantılı ortamının Bü-

yük Maşrık'ın çalışmalarını da etkilediği ve çalışmaların zaman zaman kesintiye uğradığından söz ediliyor. Acaba, 1913 yılında kapandığı kayıtlara geçmiş olan "*Meşrutiyet*" Locasının 1911 başında da kapatılması söz konusu mu oldu, konu tartışıldı da çalışmalar 1913'e kadar (kesintilerle de olsa) sürdü mü? Bu sorunun net cevabını almak için başka belgelere ihtiyaç var ancak elimizdeki davetiyede rastladığımız ibare bu konuya dikkati çekiyor.

Bu sayıda yayınladığımız iki belge Maşrık-ı Âzam-ı Osmanî'nin çalışmaları üzerine biraz ışık tutarken yeni soru işaretlerini de birlikte getirmekte.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

Ahmet Akkan, *Büyük Üstatlar*, İstanbul, 1997

Celil Layiktez, *Türkiye'de Masonluk Tarihi cilt 1*, İstanbul, 1999

Kemalettin B., *Türkiye'deki Masonluk Tarihi*, Bilgi Matbaası, İzmir, 1932

Kemalettin Apak, *Ana çizgileriyle Türkiye'deki Masonluk Tarihi*, İstanbul, 1958

M. Şükrü Hanioglu, *The Young Turks in opposition*, Oxford University Press, 1995

Mehmet Fuat Akev, *Türkiye'de Masonluk Tarihi*, Mimar Sinan Yayınları no:13, İstanbul, 1992

_____, *(Tahrir Heyeti), Türkiye'de Hür Masonluk Tarihi*, Tan Matbaası, İstanbul, 1951

_____, *Türkiye Milli Büyük Meşrıkı'nın 25inci Yüldönümü münasebetile*, İstanbul, 1934

S İ M U R G

Tamer AYAN

*Attar, aşkın yedi şehrinde avâre dolaşır.
Biz ise, hâlâ, bir dar sokakta yürümekeyiz.*

Mevlâna Celalettin Rumî

SIMORGH

*Attar roamed the seven cities of love.
We are still just in one alley.*

Mevlana Celalettin Rumi

One of the greatest Sufi poet, Farid al-Din Attar was born in Nishapur, in northeastern Iran, in 1142. He was beheaded by the invading Mongol army in 1221. There is little information on the formative life of the poet other than he was the son of a prosperous pharmacist and that he received an excellent education in medicine, Arabic, and theosophy at *madrasah*. He worked in his father's pharmacy where he prepared drugs and attended patients. But foremost Attar's works is his *Manteq al-Tayr*. *The Conference of the Birds* is about the search for an ideal spiritual king. The allegorical framework of the story is as follows: the of birds of the world gather and are led by the hoopoe to find their ideal king, the Simorgh who lives far away. After initial enthusiasm, each bird starts to put forward some excuses and neglect to continue. The final question the birds ask before proceeding along the way, is about the length of the journey, to which the hoopoe responds with

a description of "Seven Valleys" to cross. The birds finally arrive at the palace of Simorgh and find out that there are only thirty (Si) birds (*morgh*) left. The thirty birds meet the Simorgh, and realize that the the goal of their quest, the Simorgh they been looking for, is none other than themselves. The bird's ladder are as follows: 1.Quest, 2.Love, 3.Understanding, 4.Detachment & Independence, 5.Unity, 6.Astonishment & Bewilderment, 7.Deprivation & Death. The purpose of this discipline is to achieve purification.

GİRİŞ

İnsanın gökyüzü ile alıp veremediği nedir ki, gökyüzüne merdiven kurmaya kalksın ? Oldum olası, merdiven hayâli ile yaşasın! Gökyüzü rüyalarına kadar girsin. Her toplumda, her inançta, her kültürde ve her ezoterik kurumda 'kendine' mahsus bir merdiven sembolizması gelişsin! Zamanla gökyüzünün birer birer keşfedilmesine rağmen, merdiven sembolizması hiç önemini yitirmeden özelliğini korusun! İnsanın ruhsal yücelmesine eşdeğer semboller olarak tutulsun!

Merdiven sembolizması, aynı DNA molekülünün sarmalı gibi insanın genetiğine adeta nakş olmuştur. Demek ki, '*İnsan, ayağının ucundan başına yükselen bir merdivendir.*'

İnsan bu bilinçle merdiveni nazımlara dökmüştür. Bunlardan biri, daha okul çağımızdan beri hafızamıza yerleşmiştir. Önce bir hatırlayalım, sonra da takmakta olduğumuz masonik gözlükle bir daha okuyalım. Türk şiirinin sembolizmayı en iyi kullanan bir ustası, Ahmet Haşim, merdiven sembolizması için diyor ki:

*Ağır ağır çıkacaksın bu merdivenlerden,
Eteklerinde güneş rengi bir yığın yaprak,
Ve bir zaman bakacaksın semâya ağlayarak...*

*Sular sarardı, yüzün perde perde solmakta
Kızıl havaları seyret ki akşam olmakta...*

*Eğilmiş arza kanar, muttasıl kanar güller,
Durur alev gibi dallarda kanlı bülbüller,
Sular mı yandı? Neden tunca benziyor mermer?*

*Bu bir lisân-ı hâfidir ki rûha dolmakta
Kızıl havaları seyret ki akşam olmakta...*

Ahmet Haşim tırmandığı 'ömür merdiveni', bir akşam vaktinin hüznü içinde lisân-i hâfi⁽¹⁾ ile değerlendirerek, 'akşam güneşinin batışını ömrün sonunun yaklaşması' ile nasıl da anlamlı özdeşleştirmiş? Paylaşmamak elde değil! Hele, dünya dahil tüm âlemlerin gerçek değil bir hayâl olduğunu vurgulamış. Batan güneşin kızıl ışığının etkisiyle süt beyaz mermerin tunç rengi alması örneği ile vurgulayıp, âlemde her

şey 'güneşle simgelenen Âlemlerin Rabbi' nin yansıması ve yansıtmasıdır' diyor. Güneş, nasıl ki, ışığı ile cisimleri istediği renkte gösterir veya göstermezse; evrendeki her şey 'gözün görme ve beynin bilme kapasitesi' oranında isimlendirilen birer hayâldir.

Sadece, bizim ÖZ'ümüz olan "O" hakikattir. Gerisi, 'gündüz mermerin beyaz, akşam güneşinde kızıl, gece kara görünmesi gibi' hayâldir. İşte, insanın merdivene özdeş dünya ömründe idrak etmesi ve arayıp bulması gereken bu hakikattir. Bizce, gerçek(ler) olan hayâllerin ötesindeki H a k i k a t !..

İnsanoğlu, yeryüzünden gökyüzüne doğru dikildiğini -bizzât diktiğini- veya gökyüzünden yeryüzüne sallandırıldığını tasavvur ettiği ömür ve tekâmül merdivenine çıkarken **Hakikat**'e ulaşmaya çabalar. Adım attığı her '**gerçek**' veya '**gerçekler**' basamakları kendisini Hakikat'e doğru biraz daha yaklaştırır. İnsan olarak 'beşer' kimliği ile tırmandığı tekâmül merdiveninin sonunda, yani doruğunda 'kâmil insan' niteliğini iktisap etmeye gayret eder. İnsan yaradılışından bu yana, daha da yükseğe ve gökyüzüne bakarak tefekkür etmiş, semada parlayan yıldızlarla hayal kurmuş, şimşeklerden yıldırımlardan korkmuş, ama ateşi kazandırdığı için de gökyüzünden çok yararlanmış; ay, güneş ve diğer gökcisimlerini tanrılaştırmış; kutsalları daima yükseklerde, gökyüzünde daha doğrusu semavî âlemlerde aramıştır. Masonluk camiasına dahil olunca da, Sembolik Masonlukta üç dereceli merdiven ve Felsefi Masonlukta otuzüç dereceli merdiven bu aradıklarından biridir. Aradığına ulaşmak için çalışıp çabalamış; önce ağaçlara ve direklere tırmanmış, sonra yapay ağaç anlamında çeşitli merdivenler yapmış ve sonra seyahat eden kuşlardan yararlanmış; nihayet "ağır ağır çıkacaksın bu merdivenlerden" kavlince, yapay kanat,

(1) lisân-ı hâfi : sembolik dil

balon, uçak derken; roketler, füzeler ve uydularla uzayı fethetmiş; hep illâki de, gökyüzü ya da semâvat demiş!..

Ruhsal 'yücelme' olarak geçecek kavramı biraz açıklamak gerekir. Aslında, 'ilâhî nefes'⁽²⁾ olan ruh, 'ruhun kaynağı' yönünden yüce ve mütekâmildir. Bu itibarla, saf ve temiz olan ruhun yücelmeye ve gelişmeye hiç mi hiç ihtiyacı yoktur. Bu özgün hâliyle böyledir. Ancak, ilâhî ruhun, dünyevî bedene girmesinden itibaren, dünyevî beden fonksiyonu olan 'nefis' devreye girerek ruhu engellemeye, sâfiyetini bozmayaya, gönüle sızıp karartmaya; ruhun üzerini 'nefis örtüsü' olarak kaplamaya ve insanı nefis-i emmâre'si⁽³⁾ ile yaşatmaya başlar. Böyle devam ettiği takdirde, gitgide kalınlaşan nefis örtüsünün altında kalan ruh görünmez ve parlaklığını yansıtamaz olur. Buna karşı yapılması gereken, 'nefsi islâha' yönlendirerek, nefis örtüsünün kalınlığını azaltmaya çalışmak ve bu şekilde gitgide ruhun nefsanî esaretten kurtulmasını sağlamaktır. Ruhun nefis örtüsünden kurtarılması ve 'nefsin nefis' yapılarak ruhun egemenliğine girmesinin sağlanmasıdır. Ruhun eski ve özgün yüceliğine ulaştırmak karşılığı olarak, Masonlukta 'hamtaştan mükemmel küptâşa geçmek' örneği gibi ruhsal yücelme için gereken bilgiyle ve bilinçle kutsanmaktır. Bunun için çeşitli yüceliş araçları ve daha doğrusu sanal merdivenler tasarlanmıştır.

Ekzoterik ve ezoterik kapsamı nedeniyle bir bölümü Masonluğa da girmiş bulunan, *Kuş Merdiveni (Simurg), Yakub'un Merdiveni, Dönemeçli Merdiven, Sabii Merdiveni, Mithra Merdiveni, Paulus Merdiveni, Mistik Merdiven, Şaman Merdiveni, Brahman Merdiveni, Rozikrusiyen Merdiveni, Hayat Ağacı, Bilgelik Ağacı, Cennet Ağacı, Gök Direği, Kozmik Ağaç, Tubâ Ağacı, Enoş Merdiveni, Tetraktis Merdiveni, Mirac ve Sidretü'l Münteha* insanın gökyüzünde olduğu yakıştırılan tanrılar katına çıkmasına veya en azından mümkün olduğunca ruhun yücelmesine yarayan doğal, yapay ve sanal araçlar arasında en bilenleridir.

Feridüddin Attar'ın 1187 yılında yazdığı *Mantiku't-tayr*, -yazarın kendi öngörüsüyle- *Kuşlar Merdiveni* olarak sembolik bir merdivendir. Sembolik Masonluğun derecelerinde de *Yakub'un Merdiveni* ve *Dönemeçli Merdiven* ritüelik olarak verilmektedir. Şimdi, Feridüddin Attar'ın yazmış olduğu Kuşlar Merdiveni'nden başlayalım.

(2) ilâhî nefes : nefha-ilâhî

(3) nefis-i emmâre: Emredici Nefs

FERİDÜDDİN ATTAR

Feridüddin Attar, İran'ın Horasan bölgesindeki Nişâbur'da 1144 yılında doğdu. Annesini ve babasını gençliğinde kaybetti. Hekim ve eczacı olmasından dolayı "**Attar**" olarak anılır. Attar'ın 39 yıl dolaştığı ülkeler arasında Mısır, Suriye, Arabistan, Hindistan, Mekke, Medine ve Türkistan bulunmaktadır. Hayatının geri kalan kısmını Nişâbur'da inzivaya çekilerek geçirmiştir. 1221 yılında Cengiz Han'ın Moğol ordusu saldırısı sonunda esir alınarak şehit olmuştur.

Nişâbur, Hacı Bektaş Velî'nin 1240'da Horasan'dan Anadolu'ya geldiği; Celâleddin Rumî'nin babası Bahaeddin Veled'in Belh'den Anadolu'ya göç ederken Attar ile görüşmek üzere bir süre kaldığı kenttir. Attar, genç Mevlanâ'ya **Sırların Kitabı** adlı bir kitap da hediye etmiştir. Eserlerinde ders aldığı hocalarını da övgüyle anlatan Attar, tasavvuftaki aşamaları nasıl geçtiğini, hocalarına hizmetlerini, okuduğu kitapların hayatına yansımalarını ve dostluklarını anlatır. Attar, Melâmetî ve Üveysî'dir; herhangi bir tarikata ve mürşide bağlı olmaksızın, Hak yoluna giren ve bizzat kurduğu kendi merdiveninden tırmanarak Hakikat'i aramaya çıkanlara Üveysî denir. Âli Tasavvuf'ta üst aşamaya yükselen Attar, kendinden sonraki mutasavvıfları etkilemiştir. Hz. Mevlânâ, Sa'di, Hâfız, Molla Câmi ve Şeyh Galip tarafından yüceltilmiştir. Mevlanâ, Attar'ı '*aşkın önderi*' saymış ve tasavvuf yolunda kendisini ondan küçük görmüştür. Mevlanâ eserlerinde, vahdet-i vücûda geniş yer vermiş; "*Allah'ı bulmanın yolu birdir ve bu da kişinin kendisini tanıması ve keşfetmesiyle mümkündür. Nefsini yeterince dizginleyemeyen ve aşırı isteklerinden vazgeçmeyen kişi Allah'ı bulmanın yolunu da kaybetmiş demektir.*" demiştir.

Attar'a göre, 'yeryüzünde **Çokluk**⁽⁴⁾, bu âlemde **Birlik**⁽⁵⁾'in'; yani Hakk'ın göstergesidir. Varlığın zerresini taşıyan herkes Hak'tan geldiğinin bilincini taşımalıdır; gerçekte 'her şey Bir'dir ve 'Bir her şey'dir; "*Sen ve ben nazar sahiplerinin nazarında bir ve aynı şeyiz; iki gömlekteki bir vücut gibiyiz.*" der. Attar, vahdet-i vücût⁽⁶⁾'ta çok derinleşmiş, "*İlâhi cevheri içinde taşıyan insan, ancak perdesini kaldırdıktan sonra Allah'ı bulabilir ve O'nu görebilir.*" demiştir. **Mantıku't-tayr** adlı eseri, Hallacı Mansur, Seyyit Nesimî ve İbn Ârabi'nin Ene'l-Hak⁽⁷⁾ sözlerinin geniş bir şekilde ifade edilmesidir. Attar, 114 adet

(4) Çokluk : Kesret

(5) Birlik : Vahdet

(6) Vahdet-i Vücüt : Varlık Birliği, Tevhid: Birleşmek; Vahdet: Birlik; Vâhid: Bir

(7) Ene'l-Hak : Ben Hakk'ım

eser bırakmıştır; bunların içinde *İlâhînâme*, *Esrâr-nâme*, *Hüsrev-nâme*, *Muhtâr-nâme*, *Tezkiretü'l-evliyâ* ve *Dîvân* gibi eserler de vardır.

Bu eserlerin arasında en ünlüsü 1187'da yazmış olduğu **Kuşlar Merdiveni** olarak yorumlanan **Mantıku't-tayr** adlı 4931 beyitten oluşan eserdir. **Kuşlar Merdiveni**'nde çok zengin bir sembolik dil kullanılmıştır. **Kuşlar Meclisi** olarak da adlanan bu mesnevî tarzı eserinde vahdet-i vücûd anlayışını anlatır. Gerçekler basamaklarından çıkıp da **Hakikat**'i arayanlar, yani **Hakikat Yolu**'nun yolcuları kuşlarla yorumlanmıştır. Vahdet-i vücûda ulaşanlar "*halkın Hak'ın zâhiri*"⁽⁸⁾; *Hak'ın da halkın bâtını*"⁽⁹⁾ olduğunu idrak edebilirler.

SİMURG

Simurg efsanevî kuştur. Mutlak Hakikat'ın üfürdüğü⁽¹⁰⁾ insan ruhu, geldiği asıl vatanına dönecek, yani Kaf Dağı'nı aşacak otuz ayrı yetenekle donatılmıştır. Kuşlar, 'yükselişin' sembolü olup; ruh, otuz kuş, otuz olumlu yetenekle, geldiği yere; yani, Kaf Dağı'na ardına geri döner. Simurg, **Kâmil İnsan**⁽¹¹⁾ anlamındadır. Otuz kuş, yedi vadiyi geçtikten sonra ulaştıkları hükümdar **Mutlak Hakikat**'dir.

Simurg bu efsanevî kuşun Farsça'daki adlarından biridir. Kaynağını eski Mısır inançlarında bulmakla beraber Çin'den İran mitolojisine; Müslümanlıktan Hıristiyanlığa kadar uzanan geniş bir inanç alanında yer alan efsanevî kuştur. Simurg, **Bilgi Ağacı** veya **Dünya Ağacı**'nin dalları

arasına yuva yapar. Erkek olduğu söylenir, dünyada tek olarak bulunur. Öleceği zaman yuvasını ateşe verip kendisini yakar; o yanarken de, küllerinden yeni ve genç bir Simurg meydana gelir. Simurg, kimin başına konarsa ona büyük zenginlik ve mevki getirir. Simurg'un vücû-

(8) *zâhir* : dış, görünen

(9) *bâtın* : iç, görünmeyen

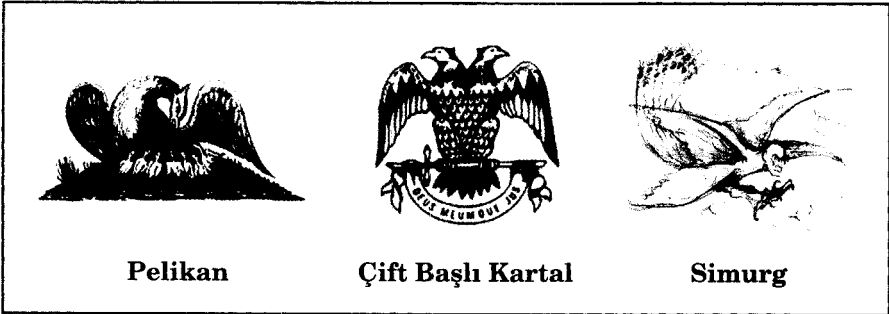
(10) *üfürmek* : nefha

(11) *Kâmil İnsan* : olgun ve yetenekli insan

du her hayvandan bir parça alınarak yapılır, boynu çok uzun ve beyaz bir halkayla sarılıdır; altın tüylü, gümüşî renkte 'insan yüzü'ne sahip, dört kanatlı, akbaba pençeli ve çok uzun tavus kuşu kuyruklu bir kuş olarak tarif edilir.

Simurg çeşitli geleneklerde: *Phoenix, Semender, Devlet Kuşu, Tuğrul, Hümâ veya Rokh, Simurg, Anka-i mugrip, Sirenk, Anka veya Zümrüdü Anka, Zümrüt ve Tanniao* adını alır. *Anka* adı, İbrânicede *Anak* "uzun boyunlu devâsa kuş" kelimesinden gelir. Kimi yazarlar, Hint geleneğinde Gruda ve Mısır'da Bennu kuşunu Simurg ile bir tutarlar. Bu kuşlar, Simurg ve Anka kuşlardan çok farklı karakterdedir. Simurg, İran geleneğinde insan dili bilen, mesajcı, sırdaş ve hikmet sahibi mükemmel bir kuştur. Simurg, efsanelerin kahramanlarını taşıyor, uzun kanatları üstüne binen insanı uçurarak uzak mesafelere yolculuk yaptırır ve tüylerini yakıp kendisini tekrar çağırabilenler diye onlara kendi tüyünden bir tane bıkarır. Yunan mitolojisine göre öldükten sonra küllerinden yeni baştan doğan harika bir kuştur; Taoizm'de ise 'ölümsüzlüğün' sembolüdür.

Felsefi Masonlukta görülen Pelikan adlı efsanevî bir kuş, aynı Simurg'da sıralanan özelliklerdedir. **Pelikan**, yumurtadan çıkan yavrularını beslemek için göğsünü gagasıyla delip akan kanıyla yavrularını besler. **Çift Başlı Kartal** da sembolik ve alegorik nitelikleri olan efsanevî bir kuştur. Hititler döneminden beri, çeşitli devletlerde arma olarak ve Skoç Riti'nde Yüksek Şûra'nın sembolü olarak kullanılmaktadır.

Feridüddin Attar, efsanelerdeki Simurg'tan 'kendini aramanın sembolü' olarak söz eder. Efsanelerdeki kişinin sonunda 'uzaklarda aradığı şeyin aslında çok yakınında olduğunu', yani kendisinde veya 'kendi içinde olduğunu' idrak eder. Bu da, 'kendini bilme' sembolizması olup; inisiyatik ifadelerle, inisiyatik 'ölüm' ve 'başkalaşım' ge-

çirerek 'yeniden doğuş'; mistisizmdeki ifadelerle 'aydınlanma' olarak ifade edilir. Kısaca, Simurg bir gelişim hedefinin sembolüdür. Bu hedef ezoterik bilgilerde 'nefsini yok etme' olarak ifade edilir.

İnsanın benliğinden vazgeçerek Simurg'a doğru ulaşmak için takip ettiği yol Kuşlar Merdiveni allerogisinde görülür. Kuşların, Simurg'u aramak için geçtikleri 'yedi vadi'nin yukarı doğru çıkan bir merdivenle anlatılması doğru olur.

KUŞLAR MERDİVENİ

Rivayet olunur ki, kuşların hükümdarı olan Simurg, *Bilgi Ağacı'nın* dalları arasında yaşarmış. Kuşlar, Simurg'a inanır, onun kendilerini esaretten kurtarmasını diler, arar dururlarmış. Ne var ki, Simurg ortada hiç görünmedikçe kuşkulanır olmuşlar ve sonunda umudu kesmişler. Derken bir gün, kuş sürüsü Çin semasında uçarken Simurg'un kanadından bir tüy bulmuş. Dünyanın bilinen ve bilinmeyen bütün kuşları bir araya gelerek meclis kurmuşlar. Amaçları, hükümdarsız hiçbir ülke olmadığı düşüncesiyle, kendilerini yönetmek üzere bir hükümdar seçmekmiş.

Mecliste Hüthüt söz almış; kendisinin Hz. Süleyman'ın postacısı olduğunu belirtmiş. Bütün kuşların Simurg adında bir hükümdarları olduğunu, ama bundan hiç bir kuşun haberinin olmadığını söylemiş. Dünyadaki tüm yaratıkların hükümdarı ve **Mutlak Hakikat**'in sembolü olan efsanevi kuşu, Simurg'u aramak için bir araya toplandıklarını hatırlatmış. Kaf Dağı'nda⁽¹²⁾ binlerce 'nur ve zulmet perdelerinin' ardında gizli olduğu için, onun yerinin bilinmediğini belirtmiş. Simurg'un, "bize bizden yakın, bizimse uzak" olduğumuzu

(12) Simurg'un yaşadığı sanılan Kaf Dağı

söylemiş. Simurg'u arayıp bulmaları için kuşlara kılavuzluk edeceğini söylemiş. Aşk için 'ızdırıp çeken ve kanayan bir kalp' gerekir; "Aşk daima güç şeyleri sever" demiş. Kuşlar içlerinde aşk olduğu içindir ki, kendilerinde bu yolculuğa çıkma arzusu duymuşlar. Simurg düşüncesi kalplerindeki dünyevî huzuru yok etmiş; sadece, onun aşkı kuşların kalbini doldurmuş. Gökyüzü birden onların kanatlarını açmalarıyla kararmış. Kuşların hepsi de Hüthüt'ün peşine takılıp onu aramak için yollara düşmüş.

Ama yol uzun ve menzil uzakmış. Bir süre gittikten sonra kuşlar yorulur ve hastalanır. Hepsisi de gitmek istemelerine rağmen, Hüthüt'ün yanına giderek kendilerince geçerli çeşitli mazeretler söylemeye başlarlar. Aslında, düşüncelerinde yatan gerçek çok daha basit ve dünyevîdir. Örnek olarak, bülbülün isteği gül; dudu kuşunun arzuladığı bengisu⁽¹³⁾, tavuskuşunun amacı cennet; kazın bahanesi su; kekliğin aradığı mücevher; hümânın nefsi kibir ve gurur; doğan'ın sevdası mevki ve iktidar; üveykin ihtirası deniz; puhu kuşunun aradığı viranelerdeki define; kuyruksalamn aradığı kuyudaki Yusuf⁽¹⁴⁾ ve bütün diğerlerinin çeşitli bahaneleridir. Bu mazeretler sadece 'ihtiraslarına tapınmaktan' başka bir şey değildir. Çünkü, putperestlik, 'bütün olmayana sanki bütünmüş' gibi inanmaktan ibarettir. Bu bahaneleri dinleyen Hüthüt, hepsine inandırıcı cevaplar vererek, Simurg'un olağanüstü özelliklerini ve güzelliklerini anlatır. Simurg'un şu söyledikleri 'ayna ve gönül' açısından ilginçtir:

*Simurg, apaçık meydana olmasaydı hiç gölgesi olur muydu?
Simurg, gizli olsaydı hiç âleme gölgesi vurur muydu?
Burada gölgesi görünen her şey, önce orada meydana çıkar görünür.
Simurg'u göreceğ gözün yoksa, gönlün ayna gibi aydın değil demektir.
Kimsede o güzelliği göreceğ göz yok; güzelliğinden sabrımız kalmadı.
Onun güzelliğiyle aşk oyununa girişmek mümkün değil.
O, yüce lütfuyla bir ayna icad etti.
O ayna gönüldür; gönüle bak da, onun yüzünü gönülde gör!*

Hüthüt'ün söylediklerine inanan kuşlar Simurg'u aramak için tekrar yola koyulur. Ama, yol uzun, zahmetli ve menzil uzaktır. Bitkin düşen

(13) bengisu : ab-ı hayat

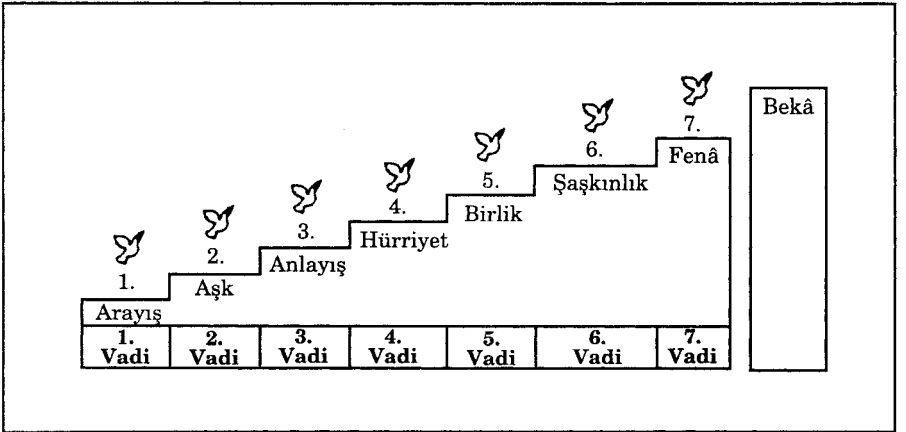
(14) Yusuf : Hz.Yakub'un oğlu; kardeşleri tarafından çöldeki bir kuyuya atılan Hz.Yusuf

kuşlar çeşitli bahaneler ileri sürerler. Bunların arasında, nefsanî arzular, servet istekleri, bırakılan yuvanın özlenmesi, geride bıraktığı sevgilisinin hasretine dayanamamak, ölüm korkusu, ümitsizlik, himmet, vefâ, küskünlük, kibir, ferahlık arzusu, kararsızlık gibi olumsuzluklar vardır. Hüthüt, kuşların hepsine, bıkıp usanmadan yine tatmin edici cevaplar verir. Kaf Dağı'na kadar aşmaları gereken yedi vadi bulunduğunu söyler. Ancak, bu yedi vadiyi aştıktan sonra Simurg'a ulaşabileceklerdir. Hüthüt'ün söylediği merdivenin yedi basamağına tekabül eden yedi vadi şunlardır:

1. Arayış Vadisi
2. Aşk Vadisi
3. Anlayış Vadisi
4. Hürriyet Vadisi
5. Birlik Vadisi
6. Şaşkınlık Vadisi
7. Fenâ Vadisi

Şimdi de, yedi vadide geçen kuşların başlarına neler geldiğini görelim.

Şekil: 1 Kuşlar Merdiveni

1. Arayış Vadisi

"... Arayış⁽¹⁵⁾ vadisine girdin mi her an önüne yüzlerce istek gelir. Burada malı atman, mülkten arınman gerek! Burada yıllarca çalışıp çabalaman gerek. Çünkü hâller, burada hâlden hâle döner. İnsan, burada hâlden hâle girer! Elinde hiçbir şey kalmayınca kadar gönlünü bütün varlıklardan arındırmak gerekir. Gönlün, sıfatlardan arındı mı, Allah katında zât nuru parlamaya başlar. O nur, gönlünde parlayınca gönlündeki bir istek, bin olur. Yine kendini delicesine istekle ateşlere atarak pervaneye dönersin! Sevgili kapısını açtı mı, ne küfür kalır ve ne din..."

Hüthüt, Arayış vadisinde kuşları hedeflerinden caydırmaya çalışılacak durumlarla karşılaşacaklarını söyler. Bu engelleri aşmak ciddi bir emek ve zaman gerektirecektir. Zamanla sahip oldukları her şeyden vazgeçip kendilerini asıl amaçlarına adayacaklardır. Sonunda, asıl amaçlarına erişmekten başka bir dertleri kalmayacak; dogma, inanç ve inançsızlığın hepsi varlığını yitirecektir.

2. Aşk Vadisi

"... Bundan sonra aşk vadisi görünür. Oraya varan ateşlere düşer. Bu vadiye düşen ateş kesilir. Yansın yakılsın! Aşk, ateştir; akılsa dumana benzer. Aşk geldi mi, akıl derhal kaçıp gider. Akıl gözüyle bakarsan, aşkın ne başını görürsün, ne ayağını! Akıl, aşkın sevdasında üstat değildir. Aşk, anadan doğma aklın işi, harcı olamaz. Aşka, iş eri gerek. Herşeyden uzak adam gerek! Sen ne iş erisin, ne âşık. Sen ölüsün, ölü; nereden aşka lâayık olacaksın sen? Bu yolda yüz binlerce defa diri bir gönül gerek ki, bir solukta yüzlerce can feda etsin!.."

Hakiki aşk, asıl amacın değerini anlamakta ortaya çıkar. Kişi aslını kendi idrak eder etmez, suya geri dönmek için mücadele eden ama dalgalar yüzünden başarılı olamayan balığa benzer. Aşk basîreti sağlar ve asıl amaç için sadakati geliştirir; çünkü aşk asla sonrasını düşünmez. Aşk hükmedince, iyi ve kötü diye bir şey kalmaz.

3. Anlayış Vadisi

"... Ondan sonra gözüne, başı sonu olmayan anlayış⁽¹⁶⁾ vadisi görünür. O vadinin hiçbir yolu, öbürüne benzemez. Ten yolcusu başkadır,

(15) Arayış : Talep, Tahkik

(16) Anlayış : Marifet

can yolcusu başka! Kısaca, o vadide görünen birçok yollar, ama herbir yol yolcusuna göre! Herkesin yürüyüşü, derecesine göredir; herkesin yakınlığı hâlli halindedir. Yani, herkesin yürüyüşü başka başkadır; hiçbir kuş, öbür kuş gibi gidemez. İşte bilgi, bu yüzden ayrı ayrıdır. Biri mihrabı bilmiş, bulmuştur, öbürü putu! Herkes, kadrince bir görüşüye sahip olur; herkes hakikat âlemindeki durağını bulur. Bulamıyorsan bari utan da aramaya koyul!.."

Anlayış vadisinde, basîret elde edilen bilgi geçici olsa bile korunacaktır. Zamanla, her bir yolcu kendi alış derecesine göre hakikati anlayacaktır. Her biri kendi potansiyelini idrak edecektir ve her biri 'tüm evreni bir zerrede seyredebilecek' bir bakış kazanacaktır. Her şeyin birbirine bağlı olduğunu gördükçe, maddi eşyanın sırları üzerinde tefekkür edeceklerdir. Pek çok yolcu bu vadide yolunu şaşırır; yolcu bu zorlu vadiyi geçmek istiyorsa, olabildiğince içten bir arzusu olmalıdır.

4. Hürriyet Vadisi

"... Bundan sonra hürriyet⁽¹⁷⁾ vadisi gelir. O vadide, ne dava vardır, ne mânâ! Burada ne yeninin değeri vardır, ne eskinin! Burada istersen bir iş yap, istersen yapma! Gönül cihanının tamamıyla yanıp olduğunu görsen tut ki bir rüya görmüşsün! İki cihan da tamamen yok olsa âlemden bir kum tanesi yok olmuştur! Göklerle yıldızlar parça parça yere dökülseler say ki âlemde ağacın birinden bir yaprak eksilmiştir! Bu âlemde bir parça değil, âlem tamamıyla mahvolursa sanki yeryüzünden bir saman çöpü eksilmiş, yok olmuş! Yüz binlerce can ve gönül yağma edilmiştir de sonunda Hz. Muhammed, bir gececik Mirac' a çıkmıştır!.."

Burada maddi ve manevi açıdan bağımsız olmaları gerekir; kendilerini sahip olma arzusundan ve keşfetme isteğinden kurtarmalıdır. Burada dünyanın evren içinde bir toz zerresi olduğunu hissedeceklerdir. İster harekete geçsin, ister geçmesin; herkes burada mutlaka varoluşun temeli üzerinde derinlemesine düşünmelidir.

5. Birlik Vadisi

"... Bundan sonra önüne birleşmek⁽¹⁸⁾ vadisi gelir. Bütün yüzler, yani herkes bu vadide, 'bir gömlekten baş çıkarır.' Sayı, çok da olsa bu yol-

(17) Hürriyet : Tefrik, İstigna

(18) Tevhid : Birleşmek

da birlikte birleşirler, hep bir olur. Her sayı, 'birin bir kere daha tekrardan ibarettir' zaten. Sayı, çok da olsa her sayıda daima o bir vardır. 'O bir sayısı boyuna tekrarlanır' da tamam olur. Bunun ne haddi vardır, ne hesabı. Şu halde ezele de bakma, ebede de! Ezel de, ebede de daimi olarak gitti mi, arada ne kalır? **Hiç!**

Madem ki herşey hiçtir, hiçlikten ibarettir. Madem ki, bütün bunlar hiçtir. **'Hakikatte yokluktan'** başka ne vardır ki? Birlik vadisinde her şey parçalara bölünür; her şey geçici ve geleneksel anlamını kaybeder. Sonunda, evrenin gelişimi ve büyümesinin aynı kaynaktan olduğunu, bu **'çokluğun'**⁽¹⁹⁾ **aslının birlik'** [Kesret ≠ Vahdet⁽²⁰⁾] olduğunu görür. Tevhid aşağı yukarı **Birleşmek**; Vahdet, **Birlik** demektir. İnsanlar ne kadar çok biçim görse de birdir, tıpkı sayılardaki birleşmek gibi... Yine de daha çok araştırmalıdır; çünkü, asıl aradıkları birliğin ve sayının ötesindedir. Geçmiş ve geleceğin ebediliği, insan onu konuşmayı bıraktığında kaybolur. Görülebilir dünyanın görülmeyen kaynağını keşfettikçe ve görülebilir olan **hiçliğe** iner ve geride tasavvur edebilecek bir şey kalmaz.

6. Şaşkınlık Vadisi

"... Bundan sonra şaşkınlık ⁽²¹⁾ vadisine gelirsin. Burada işin gücün dert ve hasret olur. Vahdet makamında canına yazılanların hepsini kaybedersin. Hatta kayboluşu bile kaybeder gidersin! Ona sarhoş musun, ayık mı; var mısın, yok musun? Ortada mısın, değil misin? Yoksa bir kıyıda mısın? Gizli misin, aşikâr mı? Geçici misin, kalıcı mısın; yoksa ikisi de var mı sende? Bu görünen sen misin? deseler. Der ki: Ben hiçbir şey bilmem ki. Bir gönlüm var, hem gönlümde bir şeycikler yok, bomboş!.."

Şaşkınlık vadisinde hüznü yaşayacaklardır. Her bir nefes, bir parça iç çekiş bir kılıç olacaktır. Birliğe ulaşmış olanlar kendileri de her şeyi unutacaklar; şaşkınlık içinde kalacaklardır. Artık hiçbir şey bilmediklerinden emin olacaklardır; kendilerinin farkında olmayacaklardır; aşık olacaklar ama kime aşık olduklarını bilemeyeceklerdir. Kalpleri aynı anda 'hem aşkla dolu, hem de aşksız' olacaktır.

(19) Kesret : Çokluk

(20) Vahdet : Birlik

(21) Şaşkınlık : Vecd, Hayret

7. Fenâ Vadisi

"... Bundan sonraki vadi, fenâ⁽²²⁾ vadisidir. Hiç bu vadiden söz edilebilir mi, imkân mı var buna? Bu vadi, herşeyi unutuşun, sağırlığın, dilsizliğin, hayranlığın ta kendisidir. Yüz binlerce ebedî sanılan gölge, bir de bakarsın ki güneşin bir ışığıyla kayboluvermiş. Zaten gönül, bu huzur denizinde kaybolup yok olmadan başka bir şey elde edemez. Kaybolduktan sonra tekrar sana bir varlık verirler ve Rabbi'nin sanatlarını göreceğ bir de ihsan ederlerse, bir hayli sırlara erersin. Pis, murdar birisi, o büyük denize dalar, kaybolursa; o, yine aşağılık bir hâlde kendi eski halinde kala kalır. Fakat, temiz bir er, bu denize daldı da varlığı kalmadı mı denizin hareketi kesilir. Çünkü, o aradan kalkmıştır, ortada tertemiz deniz kalmıştır. O, hem yoktur, hem de vardır. Bu nasıl olur ki? İşte bu hal, aklın hayalinden de dışarıdır."

Fenâ vadisinde şaşkınlık hali yoksunluğa, yani sessizlikle örülü bir bölünmezlik haline yol verecektir. Artık, aydınlığın ışınları varlıklarını çevreleyen gölgeleri dağıtacaktır. Yaratılışın sırlarını ve daha pek çok sırları keşfedeceklerdir. Simurg'un güzelliğini ancak böylece kavrayacaklar; çünkü artık ayrı bir varlık olmaktan çıkmış olacaktırlar. Benlik aşkı, aşk için en büyük engeldir. Benlikten vaz geçmek ise, yeniden dirilmenin ve ebedî hayatın sırrıdır. "Ölümden korkmuyorum" diyordu kuşların herbiri... Hüthüt de "Kalbi Allah'la birleşmiş olan bir kimse için ölüm mevcut olabilir mi ?" diye cevap veriyordu. O hâlde, artık benim için **Zaman ve Ölüm** yoktur; çünkü, 'ölüm zamandan' kopmaktır. Zaman da, bizim yok olan şeylere bağlılığımızdan kaynaklanmaktadır. O, hem yoktur, hem de vardır. İşte bu hal, 'aklın hayalinden de' dışarıdadır.

Kuşların Simurg'u Bulması...

Ama, kuşların pek çoğu, ya yem isteği ile bir yerlere dalıp kaybolur, ya aç susuz can verir, ya yollarda kaybolur, ya denizlerde boğulur, ya yüce dağların tepesinde can verir, ya güneşten kavrulur, ya vahşi hayvanlara yem olur, ya ağır hastalıklarla geride kalır, ya kendisini bir eğlenceye kaptırıp kafileden ayrılır. Bu sayılan engellerin hepsi de hakikat yolundaki 'zulmet ve nur' hicaplarıdır. Kuşlar gayrete gelip vadilerden tekrar yola düşerler...

(22) Fenâ : Yok olmak; yokluk

İçlerinden '**otuz kuş**' yedinci vadinin dışına çıkar; Farsçada, "**si**", "**otuz**"; "**murg**" da "**kuş**" demektir. **Otuz kuş**, gönülleri kırık, bezgin bedenleri yorgun, kolsuz kanatsız kalmış, hasta ve perişan bir halde '*hicap perdelerinden*' sıyrılmıştır. Bu kuşlar, insan aklı ötesinde varolan varlığın kapısına yaklaşırlar. Menzillerine yorgun ve bitkin bir halde uzanan otuz kuş rastladıkları kapıcıya, hükümdar yapmak için aradıkları Simurg'u sorarlar. Otuz kuş, kapıcıya "*Ruhlarımızı ateş yok etti*" derler; kapıcı "*Madem ki, ateşle birleşemiyorsunuz, o halde, imkânsız bir şey için hayatınızı yitirmeyiniz. Pervane; ateşi ateş olarak görüyor ve bundan hoşlanıyorsa, hiç ondan uzaklaşabilir mi?*" der. İşte, o zaman, herşeylerini verdikleri halde, verdikleri herşey onlara geri verilmiş olur. O anda, otuz kuş, binlerce güneş, ay ve yıldız görürler. Simurg'dan gelen haberci de, otuz kuşun hepsine birer mektup verip, mektupdaki yazıları okumalarını ister. Mektuplarda da otuz kuşun birer birer başlarına gelen olaylar ve o olaylara karşı yaptıkları yazılıdır.

Simurg'un yüzünü görmelerine izin verilir.

Simurg, otuz kuşa tecelli eder.

Hakikî yolculuk '*kendisine yapılan yolculuk*'tur. Otuz kuş, aslında kendilerine tecelli edenin '*kendileri*' olduğunu; yani, mânâ bakımından otuz kuştan ibaret olduklarını '*mantığın perdesi*' tamamen çekilince görüp şaşırırlar.

Çünkü, kendilerini Simurg olarak görmüşlerdir.

Kuşlar Merdiveninde, '*Kuşlar Simurg, Simurg da kuşlardır*'. Kendilerinden kendilerine doğru yaşadıkları bu dönüşüm, arzu edilen nesnelere ile **ÖZ**'deşleşme süreci onları şaşırır. "*Hâlâ kendileri mi, yoksa Simurg mu olmuşlardır!*" bilmeyorlardır. Böylece çoklukla (**kesret**), **Vahdet**'i⁽²³⁾ birlikte müşahade ederler. Kendilerine baktıklarında ise yalnızca Simurg'u görürler. Bu otuz kuş kendi yüzlerinin, aradıkları **Mutlak Hakikat**'in cemâlî⁽²⁴⁾ olduğunu müşahade ederler.

'**O**, onların hepsinden başka bir şey değildi!'

Onlar da sadece **O**'ndan ibaretti.

Çünkü Allah, kendilerinden başka bir yerde değildi. Fakat, zaman içinde, özne ile nesnenin birliği ve içlerindeki aydınlanma bâkî kaldı. Simurg'dan o arada ses geldi:

(23) Vahdet : Birlik

(24) cemâl : Mutlak Hakikat'ın güzel yüzü

Benim yarattıklarımın güneşi bir aynadır. Kim gelir bakarsa orada kendini görür. Siz buraya otuz kuş geldiniz, otuz kuş gö-ründünüz. Daha fazla veya daha az gelseydiniz o kadar görü-nürdünüz. Çünkü, burası bir aynadır!"

Her ne kadar değişmiş de olsanız; kendinizi, önceden nasıl idiyeniz yine öyle görüyorsunuz. Korkunç yolun vadilerini aş-tığınızda, benliğinizden vazgeçip kemâle ulaşmak için büyük sıkıntılar içinde mücadele verdiğinizde, benim talebime göre hareket etmekten başka bir şey yapmadınız.

O halde, 'kendinizi bende bulmanız için, bende şerefle ve zevkle yok olunuz!..'

Kuşlar, Simurg'da ebediyen yok oldular; 'tıpkı gölgenin güneşte kay-bolduğu gibi'...

Kuşlar, Simurg'un kendileri olduğunu anlayınca; artık, ortada, ne yol-cu kaldı, ne yol, ne de kılavuz. Çünkü, hepsi Bir ve Tek'di... Aynı, aşıkla maşukun aşıkta ⁽²⁵⁾; habible mahbûbun muhabbetinde ⁽²⁶⁾ ve sacitle mes-cudun secdede ⁽²⁷⁾ bir olması gibi...

Aradan zaman geçer, fenâda kaybolan kuşlar yeniden bekâya dönüp 'yokluktan varlığa ererler.' Attar'dan, "ölümden sonraki ölümsüzlük makamını" anlatması istenir. 'Ölümden sonraki ölümsüzlüğün sırrı-nı' lâyük olacakların bilinciyle; ancak, bunları yazabilir **Simurg** ve **Kuşlar Merdiveni** olarak; alegorik ve sembolik dille!..."

Bî-vücûd olmak gibi yoktur cihânın rahatı

Gör ki, Simurg'un ne dâmi var, ne de sayyâdı var⁽²⁸⁾

SONUÇ

Attar, tasavvufun aslını oluşturan dört aşamayı⁽²⁹⁾, *Talep-Aşk-Mârifet-İstiğna-Tevhid-Hayret-Fenâ*'dan ibaret olanı 'yedi aşama'ya

(25) *Seven-Sevilen-ÖZ*

(26) *Sohbeti sevenle-Sohbeti dinleyen-ÖZ*

(27) *Secde eden-Secde edilen-ÖZ*

(28) *Dünyada rahat yaşayabilmek için maddi varlıklardan âzad olmak gerekir; ne var ki, Simurg ne avcıdır, ne de tuzak kurandır.*

(29) *Şeriat-Tarikat-Marifet-Hakikat*

çıkarmıştır. Vâsıl⁽³⁰⁾ olmak, O'nun varlığında yok olup bekâyâ ermek, merdivenin bu basamaklarının aşılmasını şart koşar. Attar, sonuncu makam olan ve ona göre hakikî vahdetten ibaret bulunan fenâyâ çok önem verir. Ona göre, *'insanın vücudu Hak'ın aynasıdır.'* Yolda tamamen *'yok'* olmaksızın, kendi ruhsal yolculuğunun sonunda Hak'a vâsıl olur. O'nun 'kendinde' bulunduğu idrakine varır.

Kâmil insan olmak için gerekli olan *'yolculuğun'* sayısız zorlukları vardır. Bu yolculuğun ilk şartı arayıştır. Yükselme azminde olan kimse derhal *'vîsal'* yoluna koyulmalı *'bu yokluk için olan aşk ateşinde yanıp yok olmaktan'* korkmamalıdır. Aşkı ve ateşi olmayan kimse ölse daha iyidir! Yolcular ilâhî cevheri kendinde bütünüyle hissetmek için her türlü sıkıntı ve acılara tahammülü olan bir aşkla uzun bir yol takip eder. Bütün evreni, yani felâket ve engellerle dolu yedi vadiyi dolaştıktan sonra, nihayet **'aradığını kendinde'** bulur. Kendisinde aradığı şey; **Hak** olur. Maşukun aşkıktan başka **ÖZ**'de bir şey olmadığını görür. **Mutlak Hakikat**'te yok olup; O'nu kendinde bulur. Böylece *"Nefsini bilen Rabbini bilir"* sözünün sırrı zâhir olur. Hak'ta yok olanlar için 'hakikatte ölüm mevcut değildir'der. Çünkü, Hak'ta yok olmak onları bekâ⁽³¹⁾ makamına ulaştırır. Ankara'lı Hacı Bayram Velî'nin *"Canından vazgeçerek cânı bulmasının"* bir sözü gibi...

*Bilmek istersen seni
Cân içre ara cânı
Geç canından bul ânı
"Sen seni bil sen seni"*

Attar'ın Kuşlar Merdiveni, sembolizma ve alegoridir. Kuşlar *"Hakikati aramaya çıkan insanlar"*; Hüthüt *"merdivenle çıkılan gerçeklerin basamakları"* ve Simurg aranan **Hakikat** olarak tanımlanır. Bu sembolizmada kuşlar yolcuları ve kılavuz Hüthüt kuşu kâmil insanı temsil eder. Bu olay insanın ömrünün engebelerine eşdeğer merdiven basamaklarını çıkabilmesi ve ancak çok az kişinin hedefine ulaşabilmesi olarak kabul edilir. Bu aşamalar tekâmül merdiveninin **Fenâ**'ya doğru çıkan basamaklarıdır. **Fenâ**'dan daha ileri giderek **Fenânın** da **Fenâsını**, yani **Bekâ**'yı idrak ederler. Mantıku'l-tayr, kutsal ağacın gitgide yükselen dallarına veya merdivenin basamakla-

(30) vâsıl : Hak'a kavuşan

(31) Bekâ : Mutlak Hakikat'le varlık; Allah'a ait olanla bekâyâ ermesi

rına yedi aşamada tırmanılarak sembolize edilen yücelme işlevinin, bir vadiden öteki vadiye sırayla geçilerek 'yetkinleşmek ve olgunlaşmak' şeklinde kuşlarla temsil edilen ilginç bir örneğidir.

Attar'ın diğer bir önemli eseri **Müsîbetnâme**'de, olayın kahramanının, Mutlak Hakikat'ı, dünyada ve âhirette okyanusların kırk kat dibi de dahil olmak üzere aradıktan sonra, **'bizzât kendi içinde bulmasının'** macerası işlenir. "*Çoklukla Birliğe ve Birlikten Çokluğa*"⁽³²⁾ yeniden doğarak ve ezoterik-inisiyasyon⁽³³⁾ aşamasına girerek ebedî bir hayata kavuşmak için '*nefsin yok edilmesine*' dair mesajın doruk noktasına varılmıştır.

Bizler, Simurg'u beklemekten vazgeçerek, şaşkınlık ve yok oluşu da yaşadıkten sonra bile uçmayı sürdürerek; kendi küllerimizin üzerinden yeniden doğabilmek için kendimizi yakmadıkça; her birimiz birer Simurg olmayı göze almadıkça, tünelerimizde ve kafeslerimizde yaşamaktan kurtulamayacağız. Şimdi, insanların kendi gökyüzünde uçma zamanıdır. Otuz kuşun aradıkları hükümdar '*kendi kendileridir*'. Bu insanların '*kendi kendilerine*' yaptıkları hakiki yolcuktur.

Mısır piramitlerinin eteklerinde hazine arayan Endülüslü çobana **Simyacı**'nın dediği gibi "*Yolculuk bir öğrenme yöntemidir. Bilmemiz gerekenleri bize o öğretir.*" Saklı hazineyi bulması, büyük sınavlardan geçip yaman engeller aşarak kendi benliğine ulaşması yoluyla olur ve sonunda "*kendi hazinesi*"ni bulur. Anlar ki, keşfedilecek ülke 'insanın kendisi'dir. İnsan sırrı arar, sır ise kendisindedir. Sır, camın arkasındaki balda ise, "*Balın tadını anlamak için, kavanozun camından bakacağına, bir zahmet kapağını aç da, bir parmak bal al*" öğütünü duy-sak ve Feridüddin Attar'ın bir öyküsünü hatırlasak:

"Adamın biri, derin bir kuyuya düşmek üzereyken, son anda kuyunun ağzındaki kuru dala tutunmayı başarmış. Ama ağırlığına dayanamayarak çatırmaya başlayan dalın kırılması an meselesiymiş. Korku içinde düşeceği kuyunun dibine doğru bakınca, aşağıda koca bir canavarın onu ayaklarından yakalamak üzere olduğunu fark etmiş. Durumun dehşetinden sıyrılıp kendini toparlamaya çalışan adam, boşlukta sallanırken kendisini taşıyan kuru dalın dibindeki bal peteğini fark etmiş. Bir eliyle yakaladığı dalı sımsıkı tutup, diğer eliyle bal-dan bir parmak alarak ağzına atmış.

(32) *Kesret'ten Vahdet'e, Vahdet'ten Kesret'e*

(33) *ezoterik-inisiyasyon : bâtinî-intisâbî*

Keyifle bal tutan parmağını yalarken de: "**Oh !!!!**" demiş;
"**Hayat ne güzel!**"

Simurg'un sırrına vakıf olmak için, Masonların **VITRIOL**⁽³⁴⁾ veya **Felsefe Taşı**⁽³⁵⁾'ni çözmeleri gerekir.

KAYNAKLAR

Abdülbaki Gölpınarlı, **Ferideddin-i Attar, Mantık Al-Tayr (Cilt I-II)**, MEB Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 1990

Abdühüseyn Zerrinküb, **Simurg'un Kanat Sesi / Attar'ın Hayatı, Düşünceleri ve Eserleri**, Anka Yayınları, İst., 2002

Afkham Darbandi & Dick Davis, **Farid Ud-Din Attar: The Conference of the Birds**, Penguin Books, 1984

Alparslan Salt & Cem Çobanlı, **Dharma Ansiklopedi**, İstanbul, 2001

Andrew Harvey, **Farid al- Din Attar, Conference of Birds, A Seeker's Journey to God**, Fetch Book, 2001

Ebul'l-Alâ Afifi, **Tasavvuf**, (Çev. E.Demirli - A.Kartal), İz Yayıncılık, 1996

Farid al- Din Attar, **İlahi-Name: Book of God**, Fetch Book, 1976

Hucviri, **Hakikat Bilgisi**, (Haz. Süleyman Uludağ), Dergâh Yayınları, 1996

Kemal Sayar, **Sufi Psikolojisi**, İnsan Yayınları, 2003

Kudsi Erguner, **Ayrılık Çeşmesi**, İletişim Yayınları, İstanbul.

Lynn Wilcox, **Sufizm ve Psikoloji**, İnsan Yayınları, 2002

Mevlâna, **Mesnevi**, (Çev. V.İzbudak- A.Gölpınarlı), MEB Şark-İslâm Klasikleri, 1990

Nazif Şahinoğlu, **İslâm Ansiklopedisi: Feridüddin Attar**, Cilt 4, İstanbul

Orhan Hançerlioğlu, **İslâm İnançları Sözlüğü**, Remzi Kitabevi, 1984

(34) *Visita Interiore Terrae Rectificando Invenies Occultum Lapidem* = Yeraltını Ziyaret Et ! Gizli Taş'ı Bul !

(35) *Felsefe Taşı* : Philosophy Stone

Ömer Faruk Kurt, *Simurg*, Yenilik Basımevi, 2001

Paulo Coelho, *Simyacı*, Can Yayınları, 2000

Raficq Abdullah, *Farid al- Din Attar*, Conference of Birds, Fetch Book, 2003

Sainte-Maxime, *M. Garcin de Tassy: La langage des oiseaux*, Aujourd'hui Yayınları, 1975

Süleyman Uludağ, *Feridüddin Attar: Tezkirü'l-Evliyâ*, Erdem Yayınları, 1991

Taşkın Tuna, *'Oku' Ama Neyi? Simurg: Otuz Kuşun Öyküsü*, Şule Yayınları, İstanbul, 2002

Yaşar Keçeci, *Feridüddin Attar: Mantıku't-Tayr (Kuşdili)*, Kırkambar Yayınları, İstanbul.

Yaşar Nuri Öztürk, *Tasavvuf*, MÜ İlâhiyat Fakültesi Yayınları, 1989

[http / / histocalsense.com / archive / fener42.htm](http://histocalsense.com/archive/fener42.htm) (Tamer Ayan: Kuşlar Merdiveni)

HAKİKATI ARAMAK ÜZERİNE

Abdülmuttalip ÜNAL

SEARCHING FOR THE TRUTH

In the continuous course of "searching the truth", a variety of definitions and explanations have been made for this ongoing question. The topic initially starts with analyzing the inner meaning of "truth" in the old language and the daily language. Also, it is discussed that the distinction of the meaning of "Truth" and "Reality" is not clear in our daily usage of these words. The historical process of the "search for truth" is studied within a scope of religion to science. It is mentioned that freedom of thought distinguished between the meaning of religion and science and the borderlines of the work has been clarified. It is also discussed that religion being a revelation based system of thought, explains the creation of the universe and man, whereas science explains how the nature and incidents occur. In the science, it is imperative to reach the explanation of the truth and the description of (mechanisms of) natural incidents. For this reason the results are continuously questioned and new results are reached in time. This indicates that the free thought is always blended with hesitation. The person should choose the right path in the society. Search for "truth" is search for "right".

Tekris törenlerinde Üstadı Muhterem, birkaç kez "*Bizler hakikati ararız*" diye adayı ve sonra da Çıracak Masonu uyarır. Biz, hakikat sözcüğü geçtiğinde ne anlarız? Günlük konuşmalarımızda, hakikaten, hakiki, hakikatte, hakikatli, hakikatsiz gibi sözcükler, şimdilerde de kullanılmakta. Daha önceleri, fil-hakikat, bihakkın, hakikatperest, hakikatşinas, hakikiyyun sözcükleri de kullanılmaktaydı. Hakiki ve hakikat sözcükleri kullanılmalarında doğru, asıl, tam, bir şeyin aslı esası, mahiyet olmuş şey veya olay, hatta hakiki dostta olduğu gibi candan, anlamlarını taşımaktadır. Artık bunların yerine gerçek, gerçekte, gerçekten, gerçek sever, gerçeği anlayan, gerçekçi sözcükleri kullanılmakta. Doğru mu, değil mi? "Değil" kararını verseniz bile, genel kullanımda bunu değiştiremezsiniz.

Savcı, "müdde-i umumî" deyiminin sözlük anlamında bire bir karşılığı olmayabilir; ama onun yaptığı işi tanımlaması ve kullanımındaki kolaylığı açısından, toplumsal anlaşmayla tam yerine oturmuştur. Bu nedenle, müdde-i umumî deyimini geri getirmek olanaksızdır.

Gerçekle hakikat arasındaki ayırım için genelde kullanılan yöntem, yabancı dillerdeki, özellikle Fransızca'da "realite", "verité";

İngilizce'de "reality", "truth" gibi sözcüklerden hangisinin anlamını, Türkçe'deki hangi sözcüğün karşılayabildiğini sormaktır. Hakikat sözcüğünün "verité" ve "truth" karşılığı olduğu, "reality"nin ise gerçekle karşılanabileceği söylenir. Oysa, eski dilde realite karşılığı şe'ni ve şe'niyettir. Osmanlı'nın son dönemlerinde, realistler için şe'ni veya şe'niyetten türetilmiş bir sözcük değil, hakikat kaynaklı "hakikiyyun" deyimini kullanılmıştır. Bu bakımdan, gerçekle hakikat arasında keskin çizgilerle ayırım yapmak pek kolay değildir.

Yusuf Kökdamar Kardeşimiz, hakikat ve gerçek sözcüklerinin anlamlarını şöyle açıklamış : "*Hakikat : Bir şeyin doğrusu olarak tanımlanabilir*". Doğruluk hakikatin vazgeçilmez koşuludur. Bir şeyin doğruluğunu sağlayan, onunla ilgili gerçeğin ve gerçekçiliğin varlığıdır. Gerçek : Hakiki olandır. Hakiki bir nesne, hakiki bir olgu, hakiki bilgi, nitelik durum ve haldir. Osmanlıcası şe'ni ve şe'niyettir".

Metin Ercan Kardeşim ise: "*Gerçek : İnsanın bilinç ve düşüncelelerinden bağımsız olarak, farkında olunsa da, olunmasa da var olan, varlığı yadsınamayan, bir olgu niteliğiyle mevcut bulunan-dır. Hakikat ise bir şeyin doğrusu, bir şeyin esas niteliğini anlatır. Hakikat kelimesi, kimi za-*

man gerçeklik anlamında da kullanılır. Oysa hakikat denince, bilginin, yalnız bilginin bir özelliğini anlamak gerekir. Hakikat var olanın olumlanması, var olmayanın yadsınmasıdır. Hakikat özel ve nesnel bir gerçek değildir; Hakikat yargılarımızın bir özelliğidir, bu nedenle bize hazır olarak sunulmaz. Oysa gerçek bizden bağımsız olarak vardır" diyerek daha açık bir ifadeyle tanımlamıştır.

Hakikat, Arapça "hak" sözcüğünden türetilmiştir. *Hak*: Kullanıldığı yere göre doğruluk, doğru, gerçek şey, adalet, insaf, bir kimseye ait şey, alacak, bir iş karşılığında verilen şey, pay anlamlarını taşır. Kişinin çıkarlarını korumak için kendisinde bulunan yetidir. Bu anlamda, hakkın çoğulu hukuktur. Toplumda, kişi hakları, hukuk kurallarıyla tanınır. Diğer taraftan, Hak kelimesi Kuran'da da geçmektedir. Allah'ın adından *El-Hak* olarak bahsedilmektedir. Hak sözcüğü, ayrıca Kuran'ın kendisi için de kullanılmıştır. Kuran'daki anlamıyla, hakkın çoğulu yoktur. Bu ikisi dışındaki diğer anlamlarda kullanılan hakkın çoğulu, hakaiktir.

Hakikat sözcüğü ise Kuran'da hiç geçmez. Hadislerde ve sonraki din bilginlerinin metinlerinde, bir şeyin esasları, gerçeği anla-

mındadır, hakikatül iman, hakikatül takva gibi. Hakikat mutasavvıflarca, şeriat, tarikat, Tanrıyı görme ve nihayet ilahî gerçek, Allah anlamında da kullanılmıştır.

Ritüellerimizde hakikat sözcüğünün hangi anlamda kullanıldığı açık değildir; öğretisi olarak da tam anlamı açıklanmamaktadır. Bunu, önceki Büyük Üstatlarımızdan En Muhterem Necdet Egeran Kardeş "*Aradığımız hakikat nedir? Bu, hiçbir zaman yazılı olarak ne tarif edilmiş ve ne de izah olunmuştur. Ancak sembollerimizde belirlenmiştir. Bunun bir ideal olarak kristalleştirilmiş, her Masonun kendi hayal gücüne ve anlayışına bırakılmıştır"* diyerek, veciz bir biçimde dile getirmiştir. Bir Kardeşimiz, bunu kısaca, masonik dilde 'hakikat Tanrı'nın, Evrenin Ulu Mimarının adı' olduğunu söylemektedir.

Çoğu zaman özel olarak "muğlak hakikat" veya "mutlak hakikat" deyimlerini, belki de pekiştirmek için, kullanma gereğini duyarız. Durum böyle olunca, başkasıyla veya kendimle, konuşmalarımnda nerede gerçek, nerede hakikat sözcüğünü kullanacağım. Ana dille düşünme alışkanlığında olduğumdan dilime hep ilk olarak gerçek sözcüğü geliyor ve bunun yanlış olmadığına da inanıyorum.

Her dil, kendi kültürel alt yapısı ve çevre koşullarına uygun bir kodlama sistemi olarak gelişmiştir. Bir sözcüğün içerdiği anlam ve kavram farklılıklarını çoğu zaman, tek sözcükle, başka bir dilde karşılamak olanaksızdır. Büyük dilci A. Humbold'un dediği gibi *"Bir dilin zenginliği, iletişim değerleriyle ölçülür. İletişim değerleri de öncelikle, sözcük sayısıyla değil, kullanım boyutuyla belirlenir. Her sözcüğün düz anlamları yanında yan - alt anlamları da vardır."* Bu boyutta, Türkçe'miz çok zengindir. Diğer yandan, bir dilde aynı sözcük değişik bilim dallarında farklı kavramların deyimidir; bilgisayar dilindeki "yonga" gibi. Orta Çağdaki Arapça, İngilizce, Yunanca, Türkçe bugünküne hiç benzemez; hele Osmanlıca gibi devşirme ve yapay bir dil, toplumda uzun süre canlılığını koruyamamıştır. Fakat bizler, kültürel açıdan da onu kullananların mirasçısıyız ; ama aynı dili kullanmak zorunda değiliz .

Biz, kendi öz dilimizi, hem de eski biçimiyle değil, yıllardan beri gelişmiş biçimiyle kullanıyoruz ve bu dil, hem bilim, hem de felsefe bakımından işlendikçe çok daha yeterli olacaktır.

Atalarımızın bize bıraktıklarını, şimdi kullanılmayan eski Yunan ve Latince'de olduğu gibi, günümüz Türkçe'sine aktarabiliriz.

Bu yapılmaktadır da, divan edebiyatının o güzelim şiirleri yayımlanmaktadır. Dil toplumsal anlaşmayla sürekli gelişen simgeler sistemidir.

Gerçek konusunda insanoglunun tarihsel serüveni ve onu aramakta gösterdiği çabalar hayranlık vericidir. İlk insanlar, kendileriyle ve doğayla ilgili olayları, nedenini bilmedikleri doğa üstü güçlere bağlamışlar ve bu güçleri de canlı ve cansız varlıklara yükleyerek, inanç ve dinlerin temelini atmışlardır. Kuşkusuz evrenin ilk gününden önce de yaratıcı ve düzenleyici güç, Nur vardı. Bunun bilincine varmadan, yeryüzündeki ilk atalarımız, doğayı ve onunla ilişkilerinde ortaya çıkan olayları tek tek değerlendirerek, "O" güçten pay alan pek çok Tanrı tanıdılar ve bunları canlı veya cansız varlıklarla simgeleştirdiler.

Antik Çağa gelindiğinde, insan akli bir hayli gelişmişti, gerçi inanılan pek çok tanrı vardı, ama insanın ve doğanın varlığında, başka bir esas olmalıydı. Eleştirel akıl devreye girmişti. Akıl yürütme, diyalektik yöntem kullanılarak doğrunun ve olaylarla şeylerin esası araştırılmağa başlandı.

Akıl Çağının başlamasıyla, doğa olaylarının nedenlerinin bir açıklanması yoluna girilmiştir. O dönemde, özgür düşünce, fel-

sefe ve bilimi aynı potada yoğurmuş, insan aklının ulaşabileceği sınırları tanımış ve onları zorlamağa başlamıştır. Eski Yunan'da Sokrat, Aristo, Eflatun, Pisagor ve Tales; varlığı, gerçekliği diyalektik bir yöntemle irdelemişler ve bir şeyin varlığının karşıtıyla belirlediğini saptamışlar. Bu dönemde, Babil ve eski Mısırlıların arazi ölçüleriyle ilgili problemlerin çözümüne dayalı pratik bilgilerden gelişen geometriyi, ki yer ölçme anlamındadır, Öklit, kendi deyimiyle postulatları (beş aksiyom ve beş genel kabul) ortaya koyarak iki bin yıldan uzun süre etkinliği olan bilim dalını, *Eukleides'ci Geometri*'yi kurmuştur.

Özgür düşünme yeteneği insanın doğasında var; Babilliler İÖ.3000 yıllarında Pisagor teoremi diye bilinen, *'bir dik üçgende, hipotenüsün karesi, dik kenar kareleri toplamına eşittir'* teoremini biliyorlardı. Sokrat öncesinde, Parmenides son aşamada gerçekliğin, "Bir" de olduğunu söylemişti. Felsefe ve bilimin sistemeleştirilmesi bu döneme aittir. Bu nedenle, antik dönem, insan düşüncesinde "Altın Çağ" olarak tanımlanır. Buna karşılık, bu dönemde gerçeği aramayı üstlenen iki kurum, Din ve Bilim el ele, iç içe ve bir arada, aynı grubun elinde çalışmışlardır.

Antik dönemde de, çok tanrı vardı, bunların hepsi, iyilikleriyle

kötülükleriyle insan karakterleriyle donatılmışlardı. Fakat daha önceki tarih dönemlerinde, Mısır'da Aton ve Mısır'da başlayıp Filistin'de gelişen Musevilik ile tek Tanrı'lı dinler, tarih sahnesine çıktı. Birincisi, ülkenin iç yapısı nedeniyle, siyasal güç çatışmalarıyla çabucak silindi. İkincisi siyasal olmaktan çok insan ilişkilerinin düzenlenmesindeki ağırlığıyla, iki bin yıldan daha uzun süreden beri, inanç dünyamızda etkinliğini sürdürebilmektedir.

Hıristiyanlık ve İslâmiyet Tek Tanrı'ya inancın farklı yaklaşımlarla tekrarıdır. Ortak nokta vahiydir, buyrukların Tanrı ağzından söylenmesidir ve bunların tartışmasız kabulü ve onlara uyulmasıdır.

İnsan-insan, insan-toplum ve insan-doğa ilişkilerinin önceden düzenlenmiş olduğunun ayırılmasına varılması, insan aklı için ne büyük bir aşamadır; mutlu yaşam için kurallar topluluğu. Fakat dinler, Tanrı buyruğu doğrultusunda, doğrunun kendi gruplarında (rahip, rahip-kral, tarikat, din çıkarıcıları gibi) ve kendi biçimlendirdikleri yönde dayatmalarını ileri sürdüklerinde, çok tanrılı dinler döneminde, çok tanrılı dinler döneminde olmayan bir şey, din savaşları, insan kıyımları ortaya çıktı. Haçlı seferleri, toplu kıyımlar, engizisyon mahkemeleri, deri yüzülmeleri ve insanlık için nice yüz

kızartıcı uygulamalar. Üstelik bu yüzyıllarca sürdü. İskenderiye ve Endülüs'teki kütüphaneler yakıldı, Altın Çağın bütün orijinal el yazmaları kayboldu. Bu dönemde, özgür insan düşüncesine, Antik Çağdan miras kalan ve insanların tek övüncü, akıl yürütme yöntemine yasaklamalar getirildi. Orta Çağ karanlığı alabildiğine gidiyordu. Düşünce ve bilim alanında, şimdiki aşamaya gelmemizde sıçrama taşları olan o dönemin gerçekleri, hemen hemen tümünden inkâr edildi, yok edildi ve yasaklandı. Kutsal kitapların söylediği, doğrusu budur diyen ve bunları öğretmeye gayret eden her dinden din adamları öldürüldü. İnsanlık, içlerindeki "Nur" dan aydınlanan ve onun izinden giden pek çok seçkin evladını, gerçeği aramak yolunda şehit verdi.

Orta Çağ, düşünmeyi yasaklamıştı; ama, özgür düşünce bir kez yeşerdi mi, onu kurutmak olanak dışıdır. Bu dönemde, Avrupa'ya Arap'ların etkisi büyük oldu. Eski Yunanca ve Latince'den antik çağ düşünürlerinin eserleri, (Bağdat tercüme kurulunca, pek çok antik çağ eseri orijinallerinden Arapça'ya çevrilmişti.) Bunlar, daha sonra Arapça'dan Avrupa dillerine aktarıldı. Bu dönemde, ilk kez Arap rakamlarıyla tanışıldı, cebir öğrenildi ve en kalıcı etki de bu oldu.

Batı - Doğu ile tanıştı ve "*İbn-i Sina, Arap ve Hıristiyan okulunun kralıdır.*" denildi. Kilise bunu yozlaştırdı, Aristo felsefesini, kendi görüşlerine uyarlanabilmesi nedeniyle destekledi. Gerçi, bu çağda da, bilimde parlak gelişmeler yaşandı. Dünyanın yuvarlak olduğu, Güneş etrafında döndüğü ve daha birçok doğa olayının yasaları keşfedildi. Fakat bu keşiflerin sahipleri öldürülerek veya hapsedilerek, dışlanarak susturuldular. Anatomi çalışmaları kâfirlerden alınma olduğundan kesin yasaklandı. Endülüs kütüphanesinin yakılması, bu döneme rastlar.

Yıllar, yüzyıllar sonra Pierre Curie'ye radyumu nasıl keşfettikleri sorulduğunda "*Endülüs'ten arta kalan otuz kitapla, kütüphaneye yakılmasaydı çok yıllar önce keşfedilecekti*" cevabını vermişti. Ortaçağa damgasını vuran yıkımlar, yalnız ve ancak yozlaştırılmış din dürtüsü sonucudur.

Özgür düşünce, asla ortadan kaldırılamamıştı. Bilimsel çalışmalar durduruldu, susturuldu, ancak sanat özgür düşünceyi, akıl yürütmeyi sürdürdü. En çarpıcı gelişmeler, mimarlıkta yaşandı.

Görkemli kiliselerin yapımını ve bunların halk üzerindeki etkilerini bilen kilise, birçoğu rahip

olan ustaların sürdürdükleri, Gotik mimariyi kanatları altına aldı ve ustalarına haklar tanıyarak, onları davranışlarında serbest bıraktı. Gotik mimari, büyük kütlelerin ayakta durması ve akıl almaz derecede süslemelerle karakterize edilen bir sanattı.

Seyredene hayranlığın da ötesinde bir etki yapan Gotik eserlerin en büyük örneklerinden birisi, Köln katedralidir. Bu yapıların ayakta kalabilmeleri için dıştan büyük destek duvarlarının, üstten kuşatma iskelelerinin olduğuna, kemerli payandalara ve dayanıklılığı sürdürebilmek için devamlı onarıma ve farkına varıldıkça, eksik desteklerin eklenmesine gereksinimleri vardı. Brunelleschi, bu Gotik yapıların, yanlarındaki Roma dönemi yapılarının zarif görünümleri ve büyük yük taşımaları yanında, herhangi bir onarıma gerek kalmadan yüzyıllar sonra, toprak altından sapasağlam çıkmalarıyla tezat teşkil ettiğini gördü. Gerçekten Paris'te Notre Dame kilisesi, devamlı onarım gerektiriyordu ve duvarındaki Büyük Gül onarım için indirilince, onun ilk yapılda değil, 1730 yılında yapıldığı, üzerindeki tarihten anlaşıldı. Brunelleschi, büyük bir hesap ustalığıyla, Floransa'da zarif ve çok sağlam bir kiliseyi, her duvarcı ustasını, her taş işçisini bire bir eğiterek meydana

na getirdi. Bu eser, o kadar hayranlık vericiydi ki, Mikangello'ya "*Öldükten sonra nereye gömülmek istersiniz?*" diye sorulduğunda "*Brunelleschi'nin yaptığını, sonsuza kadar seyredebileceğim bir yere*" cevabını vermişti. Rönesans, Jules Michelet'in dediği gibi, "*güzelle, gerçeğin evlenmesidir*". Bu, insanı ve doğayı, daha iyi tanımamızı sağlamıştır.

Ortaçağ kapanmıştı. Fakat, bir sistem, bir süre egemenlik göstermişse onu tam olarak ortadan kaldırmak mümkün değildir. Ortaçağ kaç kez öldü. Ama her seferinde yeniden başını kaldırıp, karanlık yüzünü gösterdi. Matbaanın keşfi ve kutsal kitabın ana dillere çevrilmesi halkın tanrıyı tanımasını, kendi içinde duymasını sağladı; ama kaç kişide?.. Çoğunluk, bu çevirilerde, hem çok büyük hem de içinde kendilerini şaşkınlığa düşüren farklı Tanrı biçimlerini gördü ve bunlardan ürktü. Aynı matbaa, bağnazların yüzyıllardır sürdürdükleri yobazlığın kitaplarını bir sel gibi halk arasına yaymaya da yaradı. Bunun etkisi tahminlerin aksine korkunç oldu, Ortaçağ bir kez daha hortlamıştı. Brunelleschi unutuldu. Bugün de, pek çok şey unutuluyor. Ortaçağ, aradan yüzyıllar geçmesine karşın dünyanın pek çok yerinde, hala canlar ahyor.

Din savaşları ve dayatmaları süredursun; özgür düşünce, doğaya, insana ve insan aklına saygı ve güvenini yakaladı.

Özgür düşünce, ilk atalarından gelen ve kromozomlarına yerleşen, DNA dizgesinde yer alan, Tanrı inancı ve onun yansıması olan dinleri, uğraş alanları nedeniyle aklın ötesinde, insan aklının kavramayacağı boyutta olduğu gerçeğine vardı. O nedenle, önce fizik ve metafiziğin ilgi alanlarını ayırdı. Doğa bilimleri geliştirdi, fizik, astronomi, biyoloji gibi.

Bilimler bulgularını ölçülebilir birimlerle, değerlendiriyordu. Neden varız? Evren neden yaratılmıştır? Yaşam nedir? İnsan nereden gelmiştir? gibi soruların yanıtları ise metafizik alanında olup bilim dışıdır. Zamanla felsefe yaratılış, tanrı konularını işlemeyi teolojiye, ilahiyata bırakmış ve kendisi, varlık, bilgi gibi akıl yürütmeye ilgili alanlarda yoğunlaşmıştır. Felsefe, bilimlerin sunduklarını işleyip onlara dayanarak teoriler geliştirip, sistemlerini ortaya koydu ve bilimler de onlardan aldıklarını, bilimsel teoriler haline getirip deney ve gözlemlerle kanıtlamaya çalıştılar. Bilim, bu nedenle doğa olaylarının nasıl geliştiğini inceleyen ve mekanizmalarını açıklığa kavuşturmaya çalışır. Bilimsel verilerin, günlük yaşama uyar-

lanması teknik gelişmeyi sağlar. Çağımızın gerçekleri bunlardır.

Aklımızın gelişmesi ve evrensel yasalara doğru gidişimizde her adım başı bir gerçekle, doğruyla karşılaşırız. Fakat bilginin artmasıyla hem felsefede, hem de bilimde, doğruya, daha doğruya gidiyoruz. Bu kabaca, dünyanın doğrusu bugünün yanlışı oluyor aforizmasıyla özetleniyor. Güzel olanı ise, doğruyu her geçen gün, biraz daha saflaştırıyoruz.

Bilimde deney ve gözlem asıldır. Araştırmada ya önceki bulgular irdelenir ya da bir varsayım (hipotez) ortaya atılır, bu daha önceki bulgulara dayalı olarak bir şeyin veya olayın nasıl olması gerektiğine ilişkin savdır. Bilimsel çalışmalarımız, hipotezleri, deney ve gözlemlerimizle doğrulamak veya onların yanlışlığını kanıtlamaktan ibarettir.

Evren konusundaki bilgilerimiz, hep teorilere dayalıdır. Dünyamız ökünün boynuzunda duruyordu, evren dünya merkezliydi; güneş sistemini tanıdık ve onda yerimizi aldık, bulgularımızla düzeltmeler yaptık; çekim yasalarını bulduk, zamanla onda da düzeltmeler yaptık, Samanyolu'nu tanıdık ve o galakside yerimizi aldık ; başka galaksiler, onlarda başka güneş sistemleri,

başka gezegenler ve o gezegenlerde olası yaşam biçimleri düştük. Evrenin sonlu sonsuz olduğunu, daralıp genişlediğini tartıştık. Bunların hepsi, birer teoriydi ; ya ölçümlerle doğrulandı ya da yeni teorilerle reddedildi veya düzeltildi. Yüzyıllarca en güvenilir olan Öklit geometrisi, bir yerde yetersiz kalınca Liba-çevski'nin hiperbolik geometrisi ve sonra da Riemann'ın eliptik geometrisi ve nihayet topoloji ortaya çıktı. Rölativite teorisi kabul edildi, eksikliği gösterildi, kuantum fiziği, belirsizlik ve rastlantılar düzenini gündeme getirdi, Einstein "*Tanrı zar atmaz*" dedi, Hawkins aksine "*Tüm kanıtlar Tanrı'nın uslanmaz bir kumarbaz olduğunu ve mümkün olan her vesileyle zar attığını göstermektedir.*" ironisini yazdı; evren bir hiçlikten yaratıldı, şimdi **Kaos** kuramı tartışılıyor.

Arkamıza dönüp de katettiğimiz yola bakınca, daha yeni, daha akılcı teoriler üreteceğimize ve onları sınavacağımıza kesin gözüyle bakabiliriz. Ama, şuna inanıyorum ki, Voltaire'in dediği gibi "*Tüm olanaklı dünyaların en olası olanında yaşıyoruz*".

Bugünün doğrusu ve gerçeği, geçmiş dönemlerde de olduğu gibi, yarının yanlışıdır. Ama bunu öğrendiğimiz anda, doğruya daha da yaklaşıyor muyuz? Ger-

çeği aramak, bitmeyen bir yolculuk.

Gerçeği aramada gayretlerimiz, doğa yasalarının keşfedilmesiyle sınırlı değildir. Tanrı evreni ve benim üstünde yaşadığım bu dünyayı, amacını ancak kendinin bildiği bir nedenle yarattı ve belki de altıncı günün sonunda, akşamüstü, şöyle bir bakıp da "*amma güzel oldu*" demiştir. Yarattığının düzeni ve gelişmesi için yasalar ortaya koydu; bu yasaların neler olduğunu yüzyıllar boyu bilim adamları açıklığa kavuşturmaya çalışıyor.

Tanrı kutsal kitaplarında, aslında yaratılış için kısa bölüm ayırmıştır, büyük bölümü ise insan-insan, insan-tanrı ilişkilerine aittir. Bu nedenle, kendimizi, günlük yaşamın olay ve olgularından soyutlayamayız. Bunların asıllarını, arkasında yatan nedenleri araştırmazsak, nasıl iyiye ve doğruya yönelebiliriz? Toplum olarak, birey olarak bizim gerçeğimiz nedir? Bir arada yaşadıklarımızla ilişkilerimiz nedir, ne üretiyoruz, ne paylaşıyoruz? "*Kardeşlerim, herkes hakkını aldı mı?*". Yalnız kendimiz için değil, bütün insanlık için... Düşününce, bu sorulara olumlu yanıt vermek, o kadar kolay mı?

Yeryüzünde tek başımıza olduğumuz anda özgürdük. Doğa ko-

şullarında çoğu zaman çaresizdik. İki hele üç kişi birarada olduğumuzda buyruk altına girdik, köleliğimiz başladı; gücümüz arttı. Ama Tanrı'nın kulu, ama Kralın kulu...Bağlılığımız nedeniyle öldürüldük. Denilebilir ki, Babil, Mısır , Antik Çağ, Yunan ve Roma medeniyetleri, kölelerin omuzlarında yükseldi. Onlar efendilerinin, iktidar sahiplerinin yaşamaları için gerekli olanları üretip ve sağlıyorlardı.

Boş vakitleri olan elit tabaka ya zevki sefa sürüyordu ya da düşünererek, yazarak bugünkü uygarlığımızın temellerini atıyorlardı. Atina demokrasisi, 250 kişilik meclisiyle, ancak 250.000 köle sayesinde ayakta idi.

Antik Çağda, savaş ganimetleri arasında esirler de vardı. Bunlar, ya kurtulmalık karşılığı satılır ya da pazarda satılıyorlardı. Kölelik Fransız devrimine, Amerika Kuzey Güney savaşına kadar sürdü, ama bitti mi?; insan alım satımı hala sürüyor. Modern Çağ dediğimiz şu dönemde bile Orta Çağın köle, köylü, asil sınıflaması, kısmen de olsa, başka adlar altında var. O kadar ki, her ülkede ceza yasalarına bile *"Bir sınıfın, diğer sınıflar üzerinde..."* diyerek başlayan hükümleri girmiştir. Tanrı, hepimizi aynı hamurdan yarattı, eşitiz ; ama bazılarımız daha eşit. Bu-

gün, dünyada eşitler ve daha eşitler karmaşasını yaşamaktayız. Ceza yasalarındaki, o madde her ülkede eşitler için gerektiğinde uygulanmakta ; fakat ülkeler üstü, aynı maddenin daha eşitlerce uygulanmamakta olduğunu çoğumuz içimiz burkularak izliyoruz.

"Herkes hakkını aldı mı?" Aslında bu sorunun temelinde gizli olan *"Adil miyiz Kardeşlerimiz?"* başlıklı vicdan muhasebesidir.

Uygarlık, düşünmek için zaman ayırabilenlerin eseridir. Eski çağlarda, günlük yaşam kaygısı olmayan düşünürler vardı. Sonraki dönemlerde ise düşünürlerin, ya kendi toprağı ve çalışanlarca sağlanan geliri vardı, ya da saray veya asiller onların geçimlerini sağlıyorlardı. Düşünmek için zamanları vardı. Modern çağda bu ödemeyi kurumlar sağlıyor. Ama ne dereceye kadar ve nasıl?

Einstein gölde kürek çekmektedir, pencereden üniversite rektörüyle bir yönetim kurulu üyesi de seyretmektedirler. Yönetim kurulu üyesi *"Sayın rektör anlamıyorum, bu adam her gün keman çalıyor, kürek çekiyor, yarıyılıda bir kez de konferans veriyor. Biz de kendisine çok para veriyoruz. Aynı işi, ben de yapabilirim."* dediğinde; rektör *"Ama, o düşün-*

nüyor" diye yanıtıyor. Çağımızda düşünmeye ayıracak zamana gereksinimi olan, yalnız uç noktalar dakiler mi? "Düşünüyorum öyleyse varım." Aslında var olduğum için düşünebiliyorum.

Yemin ettim " başkalarının hakkını kendi hakkım gibi savunaçağım". Ama nasıl?

İşten çıkan adamın eve geldiğinde ailesi, çocukları ve kendisi için güzel şeyler düşünebilmesi için zamanı olması gerekir. Eve gelenin ne yiyeceğim, ne giyeceğim, yarın işten çıkarılacak mıyım endişeleri, güzel şeyler düşünmesine olanak verir mi? Düşündüğünde, o anda her şey bitmiyorsa ümit gibi büyük bir erdeme sahip olduğundandır.

Mutluluk için, çok zor koşullar. Halbuki, biz "Yalnız bizim için değil, bütün insanlar ve insanlık için mutluluk yuvası olacak Ülkü Mabedi yapmak amacıyla" çalışıyoruz ve bunun için de, içimizde ve dışımızda, doğruyu, iyiyi ve güzeli arıyoruz. Düşünmek, hele onu eyleme çevirmek çok zor zanaat.

Masonluğun dingin bir öğreti olmadığı, Ülkü Mabedine yönelik, kendi iç yapısını, ortaya konulmuş sistemlerden seçerek aldığı ve alacaklarıyla inşa edeceği çoğu kez vurgulanmış ve bu nedenle de eklektik, dinamik bir sisteme sahip olduğu belirtilmiştir.

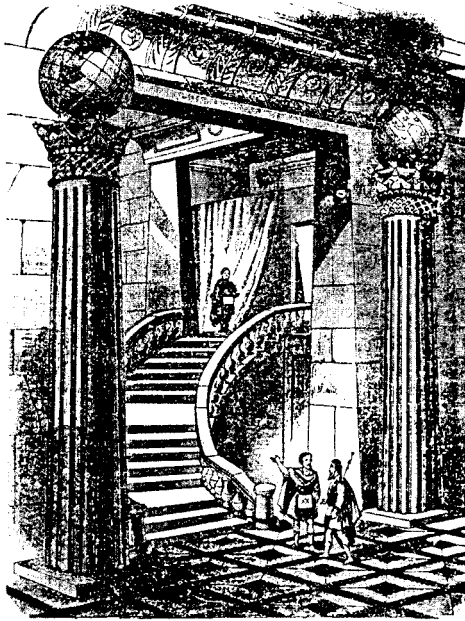
Hakikati aramak amaçsa eğer; I. Nazır Kardeşimiz yanıtıyor: "Düşünce, söz ve işlerimizi, Tanrı'nın en büyük armağanı olan aklın ve edindiğimiz deneyimlerin ışığı altında gözden geçiriyoruz. İyiyi, doğruyu ve güzeli aramakla amacımıza ulaşabileceğimize inanıyoruz, Üstadı Muhterem."

Gerçek olan, zaten içimizde olan Evrenin Ulu Mimarı'nı ara-maktan çok onu hissetmektir. İçinde bulunduğumuz ortamda, O'nun gösterdiği yolda doğruyu, ilk aşamada özellikle doğruyu, iyiliği ve güzelliği aramak hepimizin amacı olmalıdır. Doğru olmak, adil olmaktır. Ancak, böylelikle O'nun yolunda olduğumuzu ve O'na layık olmaya çalıştığımızı kanıtlayabiliriz.

* * *

KAYNAKLAR

- Akin A.** *Masonluk ve / veya Pozitif Düşünmenin Soyağacı*, Ankara, 2001.
- Akin A.** *Gerçeği arama yöntemleri. Taşı Yontmak - IV, Rekmay, Ankara, 2003, ss : 61-64.*
- Metin Ercan.** *Hakikati Aramak. Panel. Taşı Yontmak - IV, Rekmay, Ankara, 2003, ss : 55-56.*
- Egeran N.** *Gerçek Yüzüyle Masonluk, Kazancı Matbaası, İstanbul, 1996.*
- Işın O.** *Gizemleri Aydınlatan Işıklar, Denge Matbaacılık, 1998.*
- Kıran Z.** *Dilbilim Akımları , Onur Yabancı Diller Kitap ve Yayın Merkezi, İstanbul, 1986.*
- Kökdamar Y.** *Hakikat'e Doğru "Denemeler", Karınca Matbaacılık, İzmir, 1995.*
- Michelet J.** *Rönesans, Cumhuriyet Yayınları, İstanbul, 1999.*
- Öcal G.** *Mistik ve masonik yönden hakikati aramak. Panel. Taşı Yontmak - IV, Rekmay, Ankara, 2003, ss : 65-68.*
- Zeller E.** *Grek Felsefesi Tarihi, İz Yayıncılık, İstanbul, 2001.*

BİR ETİK ZANAAT ÖRGÜTÜ : A H İ L İ K

Vedat KURAL

*Sevgi göster herkese ha!
Selâmdan kaçınma sakın,
insanları ayırma ha!
Hepsine adil ver hakkın,
niyetin iyi olsun ha!
Her şeyin gerçeğini söyle,
Hayırdan ayrılma ha!
Eser kalsın sen gidersen,
iyi belle unutma ha!
Önce hizmet sonra sensin.*

**Denizli-Babadağ-Çarşı Kapısı'nda
bulunan kitabe**

A MORAL CRAFT GUILDS: A K H İ S M

In this study, mainly the social and economical conditions for the outcome, rise and the decline of Akhism and its social and financial organization is studied. Akhism is an economical and a social institution. It is completely of Turkish origin. It was mandatory that the members should have a profession and that they should be

equipped with high moral values. Moral values were taught in *zawiyyas*⁽¹⁾ whereas the education of the profession was given in the production sites. The founder of Akhism is Ahi Evran who fled from the invasion of the Mongols and came and settled in Anatolia within 13th century. He adopted *futuwatnamas*⁽²⁾ as the law of the Akhism institution. Actually, *futuwatnamas* are written works which define the moral values to be adopted and also define the structure of the related organization. The Turkish craftsmen and the merchants who came to Anatolia by the second great immigration in 13th century had to be organized in order to protect themselves against the competition of the already existing Byzantine craftsmen and tradesmen. This organization which is called Akhism served very well to the Ottoman society until the 16th century. In this century, drastic and negative changes took place in the economical and the social life of the Ottomans. Anatolia turned into a raw material reservoir for the European merchants and producers who had become very rich by then as a result of the colonization policies of the European states. Such changes affected the Akhis deeply and within approximately two centuries they gradually declined.

AHİLİK NEDİR?

Esnaf ve tüccarlar arasında dayanışma, birlik ve beraberlik esasına dayalı olarak kurulmuş olan sosyo-ekonomik bir kuruluştur. Ahilik, bir mesleğe sahip ve bir arada yaşayan insanlar arasında sosyal, kültürel ve ekonomik düzeni sağlamak amacı ile kurulan bir kurumdur. Anadolu'da Ahilik kurumu, ahlâk, sanat ve karşılıklı yardımlaşma, dayanışma ve konukseverliğin bir ifadesi olmuştur. **Ahi** kelimesi "**kardeşim**" demektir. Esasında bu kelimenin esas kökünün nereden geldiği üzerinde tam bir görüş birliğine varılmamış, "ahi" sözcüğünün Arapça "kardeşim" anlamına gelen "ahi" kelimesinden mi, yoksa Orta Asya Türklerinin kullandığı "kardeşim" anlamına gelen "aki" kelimesinden mi geldiği konusu tartışmalıdır. Ancak "ahi" kelimesinin kaynağı ne olursa olsun her iki görüşe göre de **Ahilik = Kardeşlik** anlamına gelmektedir. Bu kurum 13. yüzyılda ortaya çıkmış ve Anadolu Türklerinin sosyo-ekonomik hayatında oynadığı rol çok büyük olmuştur. Bu kurum sayesinde Türklerin göçebe hayattan yerleşik hayata geçişleri hızlanmıştır. O zamana kadar, büyük bir çoğunlukla Türk olmayan yerli halkın elinde bulunan sanat ve ticaret hayatına Türkler de katılmaya ve ona ayrı bir canlılık vermeye başlamışlardır. Türk esnaf ve sanatkârları toplumda imtiyazlı bir duruma geçmiş ve yavaş yavaş şehir ekonomisinde söz sahibi olmuşlardır.

AHİLİĞİN KURUMLAŞMASI: AHI EVRAN

Ahiliğin kurumlaşması 13. yüzyılda **Ahi Evran**'ın gayreti ile olmuştur. Asıl adı, Şeyh Nasreddin Ebu'l Hakayık Mahmud bin Ahmed el-Hoyi olan Ahi Evran, 1169'da İran'ın Hoy kentinde dünyaya geldi. İlk öğrenim devresi burada geçtikten sonra Horasan'a giderek Fahreddin Razi'nin⁽³⁾ talebesi oldu. İlk tasavvuf terbiyesini Horasan ve Maveran-ünnehir'de Ahmet Yesevi⁽⁴⁾ dervişlerinden aldı. Hacca gitti, Evhaneddin Kirmani⁽⁵⁾ ile tanıştı ve ona bağlandı. Abbasi halifesi Nâsir Li-dinillah⁽⁶⁾ tarafından Anadolu Selçuklu Sultanı I. Gıyasettin Keyhüsrev'e fütüvvet şalvarı ⁽⁷⁾giydirmek üzere hocası ile birlikte halife tarafından Anadolu'ya gönderildi. 1206'da Kayseri'ye yerleşerek debbağlık yapmaya başladı. Hocası Evhaneddin Kirmani'nin kızı Anadolu Bacıları Örgütü'nün⁽⁸⁾ kurucusu Fatma Bacı ile evlendi. Hocası Kirmani ile Anadolu'yu dolaşarak Ahi örgütünü kurdu. I.Alaeddin Keykubat döneminde (1220-1237) Konya'ya gitti. II. Gıyasettin Keyhüsrev'in tahta çıkarılması olayında Ahilerin de ilgisi görülünce bir süre Kırşehir'de tutuklu kaldı. Serbest bırakılınca Denizli'ye gitti, sonra Konya'ya döndü. Şems-i Tebrizi'nin⁽⁹⁾ Ahilerce öldürülmesi olayına adı karışınca Kırşehir'e gitti. IV. Kılıç Arslan'ın (1257-1266) yönetimi ele geçirmesinden sonra Moğol etkisiyle yaptığı atamalara karşı Türkmenler ve Ahiler direnişe geçtiler. En güçlü direniş Kırşehir'de oldu. Ahi Evran, 1261'da, Moğollar ve Moğol yanlısı IV. Kılıç Arslan'ın kuvvetlerince yapılan katliamda Moğol asıllı Kırşehir Emiri Nureddin Caca tarafından şehit edildi. Halen türbesi Kırşehir'de bulunan piri Ahi Evran, Anadolu Türküne alın teri ile geçinme, başı dik, kendine güvenli ve minnetsiz yaşama yetenek ve alışkanlığını aşılamıştır.

Ahi Evran, örgütün sürekliliğini sağlamak üzere Ahiliği tekke ve zaviyelere bağlamıştır. Kendine özgü sağlam kuralları, düzenli örgütleri ve rütbeleri, töre ve törenleri bulunan Ahilik örgütüne bir meslek, sanat ve ticaretle ilgisi olmayan katılamazdı. Herhangi bir meslekte çalışabilmek için, o mesleğin Ahi zaviyesine bağlanmak gerekiyordu. Ahi örgütünün dışında kalan kişi herhangi bir etkinlikte bulunamazdı. Alım satım işlerinde birlikte davranma, kalitede standartlaşma Ahiliğin temel ilkeleriydi. Bozuk sakat mal çıkaranlar meslekten atılırdı. İçlerinde bir özdenetim sistemi, ürünlerinin satış fiyatlarında narh vardı.

FÜTÜVVET

Fütüvvet kelimesinin sözlük anlamı "*mertlik, yiğitlik, iyi huyluluk, eli açıklıktır.*" Bu niteliklere sahip olan kişiye, Arapça'da Feta⁽¹⁰⁾, Farsça'da Civanmert denilmektedir. Arap ve İran din ve ahlâk bilgileri İslâm'ın ilk dönemlerinden beri kişilere doğruluk, iyi ahlak ilkelere öğretmek, onları iyi insan, iyi yurttaş yapmak için çaba harcamışlardır. Önceleri, yalın bilgiler içeren bu eserlere "*nasihatname, pend-name*" vb gibi adlar verilirken zaman geçtikçe, toplumların bilgi ve görgü düzeyi arttıkça, kişi düşüncesi geliştikçe, bu konuda daha derli toplu eserler yazılmış ve adlarına da Fütüvvetname denilmiştir.

Fütüvvetten ilk bahsedenler İslâm tasavvufunda önder şahsiyetler olarak kabul edilen ilk sufilerdir. Bunlar fütüvveti tasavvufi hayatta bir makam olarak görürler. Fütüvvet konusunda müstakil bir şekilde yazıldığı kabul edilen ilk eser olan Fütüvvet'in yazarı Sülemi⁽¹¹⁾, eserinde "*fütüvvet, Allah'ın emirlerine uyma, güzel ibadet, her kötülüğü bırakma, zâhiren ve bâtinen, gizli ve açık ahlâkın en güzeline sarılmadır.*" şeklinde tarif eder. İmam Kuşeyri, kendi adı ile anılan Kuşeyri Risalesi⁽¹²⁾ adlı eserinde fütüvveti "*fütüvvetin aslı kişinin, başkasının işinde olması ve onların işini güdüp gözetmesidir.*" diye tarif ederek diğer İslâm sufilerinin fütüvvet anlayışlarından da örnekler verir. Bunların bazılarını şöyle belirtebiliriz: Ebu Bekir Verrak, "Feta düşmanı olmayan kimsedir."; Fudayl bin İyaz⁽¹³⁾, "*Fütüvvet, dostların kusurlarını hoş görmektir.*" ve Muhammed bin Ali Tirmizi, "*Fütüvvet, kulun, Tanrı için kendi nefesine düşman olmasıdır.*". Bütün bu tariflerden de anlaşılacağı üzere fütüvvet bir davranış biçimi ve bir yaşayış tarzıdır. Bu yaşayış tarzı tasavvuf düşüncesi ile birlikte bütün İslâm alemine yayılmış ve etkili olmaya başlamıştır. 9. yüzyılda yaşayan mutasavvıflardan Cüneyd-i Bağdadi⁽¹⁴⁾ "*Fütüvvet Şam'da, dil Irak'ta, doğruluk Horasan'dadır*" diyerek, fütüvvetin bir sosyal müessesese haline gelerek yayıldığını ifade etmiştir.

Bu noktada, fütüvvet anlayışını kabul etmekle birlikte bu anlayışa aykırı hareket eden ve kuruldukları dönemde mevcut otoriteye karşı çıkararak kanun dışı eylemlerde bulunan, etrafı haraca kasen bazı kuruluşlardan bahsetmek gerekir. Abbasilerde, hükümdar-halife soyu başa geçtiğinde, Türkistan'dan, Horasan'dan getirdikleri Türk tutsaklardan oluşan askeri birlikler kurdular. Bunlar zaman içinde güçlü ve imtiyazlı bir konuma geldiler. Bu duruma tepki olarak 9. yüzyıldan başlayarak halk arasında bazı kuruluşlar ortaya çıktı. Üyeleri, **ayyar**

(evbaş, şatır)⁽¹⁵⁾ veya 11. yüzyıldan itibaren de **rind**⁽¹⁶⁾ olarak adlandırılan bu kuruluşların ortak özellikleri buldukları ortamda karışıklık çıkarmak ve çıkan karışıklıktan istifade ederek kendilerine çıkar sağlamak. Bunların zaman zaman halifelerin, askeri valilerin ve güvenlik kuvvetleri başkanlarının hizmetine girerek milis kuvveti olarak onlar adına dövüştükleri de görülmüştür. 10. Yüzyıldan 12. yüzyıla kadar çıkardıkları karışıklıklarda başarılar elde eden bu tür 'kanun dışı örgütler' yalnız Bağdat şehrine mahsus değildi. Bunlar 11. yüzyıldan başlayarak fütüvvet kuruluşunun daha düzenli bir biçim alışına kadar Orta Asya, İran, Irak ve Suriye'ye yayılmış bulunuyorlardı.

Abbasi halifesi Nasır Lidinillah (1180-1225) halife olduğunda Abbasi-ler Devleti'nin egemenlik alanı Bağdat bölgesi ile Irak'ın küçük bir parçasıydı. Devletin parlak çağlarında kurulmuş geniş kurumlarıyla, coğrafi durumu ile önemli bir yer kazanmış olan ve o zamanın şehirlerine oranla çok nüfus barındıran Bağdat şehri, o günlerde gerek ekonomik ve gerekse güvenlik bakımlarından dengesiz ve karışık bir durumda idi. Halife Nasır bu düzensiz birliklerin gücünün farkında olarak onları devlet şemsiyesi altında toplayıp, teşkilatlandırmak ve dolayısıyla politik gücünü arttırmak istemiştir. Bu amacına varmak için de, o zamanlar İslâm dünyasının her yerinde yaygın ve beğenilen bir kurum olan fütüvveti düzene sokup başkanlığını ele alarak siyasal erkini ve durumunu güçlendirmek yolunu seçmiştir. Bu amaçla, önce 1183 yılında fütüvveciliğin piri ve şeyhi bulunan Abdülcebbar bin Salih'ten fütüvvet şalvarı giymiş, daha sonra dönemin büyük mutasavvıflarından Şehabettin Ebu Hafs Ömer üs Suhreverdi⁽¹⁷⁾'ye bir fütüvvetname yazdırmıştır.

Halife Nasır Lidinillah fütüvvetname düzenlettirdikten sonra komşu Müslüman devletlerine kendisinden fütüvvet libası (şalvarı) giymeleri için fermanlar yazmış, onlardan birçoğu da bu çağrıya uymuştur. Bunların içinde Anadolu Selçuklu Sultanı I. Gıyasettin Keyhüsrev de vardır. Sultana halife adına fütüvvet şalvarını getirip giydiren elçiler Şeyh Evhaduddin Kirmani ile damadı Şeyh Nasuriddin Mahmut el Hoyi (bu kişi Anadolu'da Ahi örgütünü kuran Ahi Evran)'dan başkası değildir.

AHİLİĞİN ORTAYA ÇIKIŞINI HAZIRLAYAN SEBEPLER

Ahiliğin ortaya çıkışını ve Anadolu'da yayılışını kavrayabilmek için, Türklerin, İslâm'ı din olarak benimseme zamanına ve kabul yerleri

olan Azerbaycan, Horasan ve Maverâünnehir bölgelerine bakmak gerekir. 751 Yılında Çinlilerle akıncı Arapların oluşturduğu İslâm (Emeviler) orduları bugünkü Kazakistan'da bulunan Talas şehri civarında karşı karşıya gelmiş ve yapılan Talas savaşını Araplar kazanmıştır. Bunun en büyük nedeni, savaşa önceleri Çinliler safında katılan Karluk Türklerinin daha sonra saf değiştirerek Arapların yanında yer almalarıdır. Bu savaş Türklerin İslâmiyet ile ilk kez tanışmalarına vesile olmuştur. Savaşı takiben İslâmiyet, Türkler arasında kişiler ve boylar bazında yayılmaya başlamıştır. Bunun en büyük nedenlerinden biri, İslâmlığı dar şeriat kaideleri içinde değil, geniş ve yumuşak bir ruh ve mânâ ile anlayarak halka kendi dilinde ve ortamında anlatan mutasavvıf Türk dervişleridir. Türklerin İslâmiyet'i devlet dini olarak kabul etmeleri ise Karahanlılar Sultanı Satuk Buğra Han⁽¹⁸⁾ döneminde 944 yılında olmuştur. İslâm dininin Türkler arasında kabul görmesinde ve yayılmasında önceki inançlarının bu dine yakın olması önemli bir faktör olmuştur. İslâmiyet'ten önce Türkler arasında seçkin kişiler olarak görülen **Ozan** ve **Kam**'larla İslâm evliyaları ve dervişleri toplumsal konumları açısından birbirine yakın kişilerdi. Olağanüstü güçlere sahip ve gaipten haber verdikleri kabul edilen kamlar ile İslâm evliyaları birbiriyle rahatlıkla kaynaştılar. Bu rahatlığın temelinde, İslâmiyet'in emrettiği cihat ile Türklerin savaşçılık eğilimleri arasındaki güçlü ilişki vardı. Türklerin İslâm'dan önceki ahlâk değerleri, onları İslâm'a yaklaştırmaktaydı. İyiliği, doğruluğu öğütleyen bu değerler İslâm'ın güzel ahlâk kurallarına uygundu.

Türkler ana yurtları olan Orta Asya steplerinden Anadolu'ya iki büyük göç dalgası halinde gelmişlerdir. Bunlardan birincisi 11. yüzyılda diğeri ise 13. yüzyılda olmuştur. Birinci göçün ana nedeni göçebe olarak yaşayan boyların hayvanlarına yeni otlak bulma arzusu, ikinci göçün ana nedeni ise Moğol istilasından kaçıştır. Anadolu'nun fethini gerçekleştirip Türk yerleşimine açan Büyük Selçuklu İmparatorluğu'nun kurucusu Selçuk Bey'in ailesi Oğuzların Kınık oymağına mensuptu. 780'li yıllarda Aral Gölü'nün kuzeyine yerleşmişler, 960'lı yıllarda ise buradan göç ederek Seyhun nehrinin sol kenarında yine bir Oğuz kenti olan Cend'e gelmişlerdir. Bu şehir Türkler ile Müslümanlar arasında bir sınır şehri olup, sakinlerinin bir kısmı muhacir Müslümanlardı. Selçuk Bey burada kendisine bağlı Oğuzlar ile birlikte Müslüman olmuştur.

Selçuk Bey'in ölümünden sonra Oğuzlar, yeni Kıpçak baskılarının da etkisi ile Selçuk Bey'in oğullarından Arslan Yabgu komutasında Bu-

hara civarına indiler ve 1010 yıllarında Gazneli Mahmut tarafından Horasan'ın uç taraflarına yerleştirildiler. 1025 yılında Gazneli Mahmut, Arslan Yabgu'yu tutukladı. Selçuk Bey'in torunlarından Tuğrul ve Çağrı Bey'ler Gaznelileri 1038'de yenerek Büyük Selçuklu İmparatorluğu'nu kurdular. 1040'ta Dandanekan savaşında Gazneli Mahmut'un büyük oğlu Mesud'u yenilgiye uğratarak Horasan'ın büyük bölümünü ele geçirdiler. Tuğrul Bey'in oğlu Alparslan 1071'de Malazgirt'te Bizanslıları yenerek Anadolu'nun kapılarını Türkmenlerin fetihine açtı. Bu olay ile birlikte Türkmenlerin Anadolu'ya ilk yerleşmesi gerçekleşti. Büyük Selçuklu İmparatorluğu, Sultan Melikşah döneminde en geniş topraklara kavuştu. Bu dönemde birçok Oğuz boyu ve bağımsız hareket eden Türkmenler Anadolu'yu doldurdu. İslâmiyet'in din olarak Türkler tarafından kabul edildiği 10. yüzyılda, sınır boylarını dolduran ribatlar⁽¹⁹⁾ mücahit dervişlerin faaliyet üsleri olmuşlardır. Bu merkezler, tasavvufun Türkler arasında yayılmasını kolaylaştırmıştır. Yeni yaşayış tarzı, Türk'ün karakterine uygundu. Bu sebeple İslâm'ı benimseyen Türkler, **Derviş-gâzi** kimliğine bürünüyorlardı. İlk Müslüman Türk devletlerinin tasavvuf cereyanlarını desteklemeleri ve Derviş-gâziler için tekke, zaviye ve ribat inşa etmeleri, bu yaşantının yaygınlaşmasını kolaylaştırıyordu. Fuat Köprülü, bu konuda şunları yazar:

"...Şark İslâm dünyasına yeni bir nizam getiren Selçukîler zamanında yeni ribatların yapıldığını görüyoruz. Eskiden de olduğu gibi, büyük ve zengin ribatlar, bilhassa hükümdarlar, prensler, büyük devlet adamları, büyük tacirler tarafından yaptırılıp vakfediliyor ve masraflarını karşılamak üzere ehemmiyetli emlâk ve arazi tahsis olunuyordu."

Türk devletlerinin tekke, zaviye ve ribatları benimsemelerinin, bunların sayılarının hızla artmasına dayanak oluşturduğu söylenebilir. Devletin desteğiyle gelişen ve çeşitli isimlerle anılan bu kurumlar, boş bırakılmamış; devletin denetimi altına alınmışlardır. Tekke, zaviye ve ribatlar devletin gösterdiği doğrultuda faaliyet göstermişlerdir. Bu merkezler zamanla devlet için sosyal yardım, imar faaliyetleri ve askerî üsler rolünü oynar duruma gelmişlerdir. Birer kültür ve eğitim yuvası olarak devletin genel amacına hizmet etmişlerdir. Büyük Selçuklu İmparatorluğu döneminde, devletin ileri gelenleri ve mutasavvıflar tarafından Anadolu, savaşçı ruha sahip Derviş-gâzilere ve

göçebelere hedef olarak gösterilmiştir. Nişabûr'a gelen kalabalık bir Oğuz kütlesi İbrahim Yınal Bey'e yurtsuzluktan ve geçim sıkıntısından şikayet edince Selçuklu Beyi onlara şu öneride bulunmuştur:

"Memleketim sizin oturmanıza kifayet edecek kadar geniş değildir. Bu sebeple doğrusu şudur ki, Rum (Anadolu) gazâsına gidiniz, Tanrı yolunda cihat yapınız ve ganimet alınız, ben de arkanızdan gelip size yardım edeyim."

Bu teşvik sonucunda, içerisinde her toplum kesitinden (esnaf, tüccar, din âlimi) insanın, ancak ağırlıklı olarak göçebe hayvan yetiştiricilerinin bulunduğu kitleler Anadolu'ya yoğun bir göç hareketi başlatmışlardır. 11.- 12. yüzyıllarda gerçekleşen birinci göç hareketinde, Orta Asya, Horasan ve İran bölgeleri engelsiz ve kesiksiz olarak Türklerin elinde olduğundan Türk halkının Anadolu'ya göçü normal bir hızla sürdü. Oğuz Türklerinin Anadolu'yu fethettiği 11.- 12. yüzyıllarda tasavvuf merkezli yaşam tarzı, etkin ve yaygın bir biçimde İslâm dünyasının her tarafını kaplamıştı. Birinci göçün başlayışından yaklaşık 150 yıl sonra Anadolu'ya ikinci göç başlamıştır. Moğolların tahrip ettiği, yakıp yıktığı Buhara, Taşkent, Semerkand, Belh, Gazne ve Merv gibi 13. yüzyıldaki dünyanın en uygar şehirlerinin Türk tüccar, esnaf ve sanatkâr halkı da Moğolların önünden kaçarak Anadolu'ya gelmiş, buraya kendilerinden daha önce gelen ırkdaşlarının yanına sığınmışlardır.

Batıya göç eden bu Türkler arasında Mevlânâ Celaleddin Rumi, Hacı Bektaş Veli ve Ahi Evran gibi bilge kişiler de vardı. Bunlar Anadolu'nun Türk dilinin, şiirinin, müziğinin, gelenek ve kültürünün korunmasında ve gelişmesinde büyük rol oynamışlardır. Asya'dan gelme sanatkâr ve tüccar Türklerin yerli tüccar ve sanatkârlar karşısında tutunabilmeleri, onlarla yarışabilmeleri ancak aralarında bir örgüt kurarak dayanışma sağlamaları, bu yolla, iyi, sağlam ve standart mal yapıp satmaları ile mümkün olabilirdi. İşte bu zorunluluk, dinî ve ahlâkî kuralları fütüvvetnamelerde zaten mevcut olan bir esnaf ve sanatkârlar dayanışma ve kontrol örgütünün yani Ahiliğin kurulması sonucunu doğurdu. Ahi Evran'ın kurduğu ve önce kendi sanatı olan deri işçiliğinden başlattığı ahiliğe ancak esnaf ve sanatkâr olanlar katılabilirdi. O, Anadolu Türküne alın teri ile geçinme, başı dik, kendine güvençli ve minnetsiz yaşama yeteneğini aşmıştır.

Sanatkârlara iş yerlerinde yamak, çırak, kalfa ve usta hiyerarşisi ile mesleğin incelikleri öğretilirken, akşamları toplandıkları ahi konuk ve toplantı salonlarında da ahlâk eğitimi uygulanıyordu. İşte bu yolla yetiştirilen Türk esnaf ve sanatkârları hem aralarında güçlü bir dayanışma ve yardımlaşma kurmuş, hem de yerli Bizans sanatkârları ile yarışabilecek bir sanat yeteneğine kavuşmuş oluyordu. Tasavvuf fikirlerinin Anadolu'ya yerleşmiş olması, Ahiliğin tarikat görünümünde çok geniş alanlara yayılmasına ortam hazırlamıştır. Bunda, Ahiliğin örgütlenme ve yayılma biçiminin tarikatlara benzemesinin önemli rolü vardır. İbni Batuta'nın da belirttiği gibi Ahilik, şehirlerde, köylerde, kasabalarda, dağ başlarında, geçitlerde zaviyeler kurarak varlığını sürdürmüştür.

AHİLİK ÖRGÜTÜNDE YÖNETİM

Ahilik örgütündeki yönetim anlayışını iki ayrı safhada incelenmesi gerekir. Birinci safha, Ahilik kurumunun ortaya çıkışından Osmanlı Devleti'nin I. Murat dönemine kadar olan kısmı, diğer aşama ise Ahilik kurumunun esnaf teşkilatına dönüştüğü dönemdir.

1) Birinci Safha: Ahilik kurumunun birinci safhasında yönetim tamamen manevi otoriteye dayanır. Yönetim hiyerarşisini oluşturan kurallara teşkilat içinde yer alan her fert mutlak olarak uyar, uymayan ihraç edilir. Bu safha zaviyelerde gerçekleştirilen faaliyetlerle ilgilidir ve örgütte üç aşama vardır. Bunlar şöyle sıralanır:

1. Feta (Yiğit)
2. Ahi
3. Şeyh

Ahilik müessesesine yeni girenler yönetimde söz sahibi değildir. Fetalar zaviyelerde kural koyucu olmayıp kurallara mutlaka uyma durumundadırlar. Ahilik şartlarını kazananlar Ahi olabilirler ve yönetimde söz sahibi olmaya başlarlar. Ahi, Şeyhin zaviyedeki temsilcisi olan Feta reisidir. Şeyh zaviyelerin piri ve başkanı olup zaviyeler arasında yönetim birliğini sağlayan en üst yönetici durumundadır. Feta, Ahi ve Şeyh üçlüsü arasında geçiş liyakat ve vazifeye bağlılıkla, veya bir başka deyişle kemale ermekle mümkün olur. Bu dönemde Ahilik yönetiminde yükselişin maneviyata dayandığını Burgazi şöyle açıklar:

"Yiğit ve Ahi ve Şeyh, bu üçü birdir. Yiğitlik heves etmektir, Ahilik başlamaktır, Şeyh tamam olmaktır. Yiğit sakal gelmektir, Ahi sakala ak düşmektir, Şeyh tamam, pir olmaktır."

2) İkinci Safha: Osmanlı İmparatorluğu'nun teşkilatlanmasını tamamlamasından sonra Ahilik örgütünün bazı fonksiyonları sona ermiş ve Ahilik bir esnaf teşkilatına dönüşmüştür. Birinci safhada görülen yönetim kademelerinin bazıları bu safhada da varlıklarını devam ettirmişlerdir. İlk devirlerde Ahi esnaf teşkilatının yönetim kademesinde dokuz mertebe bulunmaktaydı. Bunlar aşağıdan yukarıya şu şekilde sıralanır:

- 1.) Yiğitlik
- 2.) Ahilik
- 3.) Nakipler (nakipler dört kademedir)
- 7.) Halife
- 8.) Şeyh
- 9.) Şeyh-ul Meşayih

Bu yönetim tarzı zamanla bazı değişikliklere uğramış ve giderek devletin daha sıkı kontrolüne girmiştir. Yönetimden bazı kademeler çıkarılmış ve yönetime seçimle yönetici tayin edilme şekli benimsenmiştir. Yönetimdeki değişikliklerden sonra yönetim zincirinde şu kademeler kalmıştır:

- 1)Yiğitbaşı
- 2) Kethüda
- 3) Nakip
- 4) Şeyh.

Bunlar seçimle işbaşına gelmekte ve kendileri ile birlikte ehl-i hibre'den (mümtaz, seçkin ustalar) bir veya daha çok kişinin katılmasıyla Esnaf Heyeti'ni (İdare Heyeti) meydana getirmekteydiler. İdare heyetinin de üzerinde Muhtesiplik ve Kadılık adıyla iki kademe daha vardır ki bunlar tamamen hükümetin temsilcisi olup; görevleri denetim ve ihtilafların giderilmesiyle ilgilidir. Yönetim faaliyetlerinde yer almamışlardır.

- **Yiğitbaşı** kethüdanın yardımcısı durumundadır. Esnafın itibarlılarından olanlardan seçimle tayin edilir. Yiğitbaşı olarak seçilen kişinin vazifesi Kadılıkça da uygun görülüp tasdik edilmesi gerekir. Esnafın meselelerini ve şikayetlerini halletmeye çalışan ilk merci durumundadır.
- **Kethüda**, esnaf, tüccar ve sanatkârların devletle olan münasebetlerini yürüten kişidir. Kethüdalar seçimle işbaşına getirilir. Bu seçimin de, Yiğitbaşılık seçiminde olduğu gibi Kadı tarafından onaylanması gerekir. Bir kişinin Kethüdalığa seçilebilmesi için kethüdası olacağı esnafın işini bilmesi, kıdemli usta olması ve üç usta yetiştirmesi gerekir.
- **Nakiplik** fütüvvet geleneğinden kalmaz. Nakip esnaf, sanatkâr ve tüccarlar arasında şeyhin temsilcisi olup daha ziyade esnaf üzerinde kontrolörlük görevini yürüten dini bir otorite konumundadır. Esnafın seçimi ile işbaşına gelir.
- **Şeyh**, Ahi esnaf teşkilatında tam bir otoriteye sahiptir. Esnaf kendi arasında, büyük ve bilgili olanlardan şeyhini seçer. Şeyhliğe seçilecek kişinin mutlaka dindar olmasına özen gösterilir, dini kusurları olanlar seçilmezdi. Şeyh, yiğitbaşı ve kethüdalar tarafından halledilemeyen meseleleri halleder, esnaf ve hükümet arasında temsilcilik yapar, hükümete karşı esnafın temsilciliğini yapar.
- **Esnaf Heyeti** (İdare Heyeti), seçimle işbaşına gelen Yiğitbaşı, Kethüda, Nakip ve Şeyh ile seçkin ustalardan oluşur. İdare Heyeti başkanı onbeş gün içerisinde esnaf ile ilgili cereyan eden olayları ve borç para isteyen esnafın isimlerini heyete arz eder. Heyet de gereken kararları alır.
- **Muhtesip**, esnafın davranışlarını ve imalatını denetleyen, fertlerin mağduriyetlerini gidermeye çalışan ve mülki idarenin kendisine yüklediği görevleri yerine getirmekle yükümlüdür. Bugünkü belediye zabıtaları gibi bir görev yapar.
- **Kadılık**, muhtesiplik gibi doğrudan doğruya Ahi birliklerinin yönetim hiyerarşisinde yer almayan ancak genel yönetimin bir parçası olması nedeniyle Ahi birliklerini de ilgilendiren hukuki bir otoritedir. Ahilerin kendi birliklerinde halledilemeyen meseleler veya Ahilerle birlikte başkalarını da ilgilendiren konular muhtesip ta-

rafından kadılığa iletilir ve kadılık ihtilafları yürürlükteki hukuka göre çözer.

3) Esnafın Yaptığı Toplantılar

- **Büyük Kurul (Kahyalar Meclisi) Toplantısı:** Kahyalar Meclisi, Esnaf Heyeti başkanlarının bir araya gelmelerinden oluşur. Bu seçimde kadı da hazır bulunur ve seçimin usulüne uygun yapılmasını sağlar. Başkanlığa seçilenin vazifesi ömür boyu devam eder. Bu toplantılar her ayın son Cuma günü yapılır ve bir ay içinde ortaya çıkan ve Ahileri ilgilendiren konular görüşülüp kararlar alınır.
- **Ziyafet Toplantısı:** Senede bir defa icra edilen bu toplantı şehir dışında bir mesire yerinde yapılır. Memleketin her yerinde bulunan esnaf ve sanatkârların senede bir defa bir araya gelmeleri suretiyle gerçekleştirilen toplantılardır. Hariciler ve dahililer bir araya getirilerek sabah namazından sonra mesire yerine gidilir ve akşama kadar eğlenilir. Ziyafet toplantıları genellikle Mayıs ayı içerisinde ve Cuma günleri dışında kalan bir zamanda yapılır.
- **Yıllık Genel Toplantı:** Bu toplantı da ziyafet toplantısı gibi senede bir defa icra edilir ve üç gün devam ederdi. Bu toplantıya tüm esnafın yanında şehrin alimleri, kadı ve mahallenin ihtiyar heyetleri, köylerin imamları, muhtar ve azalarının da iştirak etmeleri şağlanırdı.
- **Olağanüstü Toplantılar:** Olağanüstü toplantılar esnaf ile yetkili merciler arasında ortaya çıkan meselelerin görüşüldüğü bir toplantı şeklindedir ve lüzum görüldüğü zamanlarda kahyalar dairesinde yapılırdı. Resmi makamlar tarafından ahalinin kaldıramayacağı işler teklif edildiğinde veya esnaf arasında devam eden ihtilafların görüşülmesi veya büyük kurulun kesinleşmiş bulunan kararlarının uygulanmasının engellendiği zamanlarda yapılır.
- **Memleket Toplantısı:** Olağanüstü toplantı ile bir neticeye ulaşılamazsa, daha büyük toplantı durumunda olan memleket toplantısına gidilir. Bu toplantı genellikle şehrin en büyük camiinde veya uygun bir mescitte icra edilir. Toplantıya bütün Esnaf Heyeti başkanları, üstatlar, eşrafın bütünü, alimler ve şeyhler davet edilir.

Daha önce hükümet yetkilileri tarafından alınan kararlar geri alınrsa toplantıya son verilir. Aksi takdirde durum mahkemeye intikal eder. Uyuşmazlıkla ilgili mahkemenin aldığı kararlara esnaf genellikle uyar.

AHİLİK ÖRGÜTÜNDE MALÎ YÖNETİM

Ahiler ilk önceleri kurdukları zaviyeler ve daha sonraları oluşturdukları birliklerin mali yönlerini de düşünmüşlerdir. İlk önceleri, zaviye genel masrafları ile misafirler için yapılan harcamalar ve diğer sosyal amaçlı harcamalar ana gider kalemlerini oluştururken, Ahilerin kazançlarından zaviyeler için ayırdıkları meblağ ve zaviyeler için vakfedilen mülklerden elde edilen gelir de ana gelir kalemlerini teşkil etmiştir.

1) Esnaf Sandığı ve Özellikleri: Her esnaf zümresi yönetim giderlerini karşılamak ve aralarında yardımlaşma ve dayanışmayı sağlamak üzere bir sandık oluşturur. Sandık, Esnaf Heyeti başkanı veya sandık vakfı yöneticisinin yönetiminde faaliyetini sürdürür ve bu yöneticiler Esnaf Heyetine karşı sorumludurlar. Esnaf sandığının bünyesinde "kese" tabir edilen ve sandığa ait malzeme, nakit para, menkul veya gayrimenkula ait evrakın saklandığı keseler bulunmaktadır. Bu keseler şunlardır:

- **Atlas Kese :** Senetler ve kıymetli evrakın saklandığı bölüm;
- **Yeşil Kese :** Esnafa ait mülkün ve vakfın tapu senetlerinin saklandığı bölüm;
- **Örme Kese :** Belirli bir miktar paranın, yedek akçenin saklandığı bölüm;
- **Kırmızı Kese :** Nemaya, işlemeye verilen paranın senetlerinin muhafaza edildiği kese;
- **Beyaz Kese :** Her türlü gider belgeleriyle cari yıl hesaplarının bulunduğu kese;
- **Siyah Kese :** Vadesinde tahsil edilemeyen alacaklar, tahsili imkânsız hâle gelmiş senetler ile bunlara ait evrakın bulunduğu kese.

2) Sandığın Gelir Kaynakları : Esnafın teberruları; Çıraklıktan kalfalığa veya kalfalıktan ustalığa yükselirken ustanın çırağı veya kalfası için verdiği teberru; Esnafın haftalık veya aylık olarak ödediği

aidatlar; Esnaftan orduya katılacak kişilerin ailesi için toplanan paralar; Paranın işletilmesinden elde edilen gelirler ve Müteferrik gelirler.

3) Sandıktan Yapılan Harcamalar : Ticaret yapmak veya işyerini genişletmek isteyen esnafa verilen borçlar; Ramazan aylarında ahali için yapılan masraflar; durumu iyi olmayan esnafa yapılan karşılıksız yardımlar; vefat eden esnaf için yapılan cenaze masrafları, felakete uğrayan esnafa yapılan yardımlar; esnaftan fakir olanların hastalık masrafları, evlenecek olan fakir ve kimsesiz gençlere yapılacak yardımlar; devlet merasimlerine katılan esnafın tezyini için yapılan harcamalar; onarım giderleri, vergiler ve müteferrik masraflar.

AHİLİK ÖRGÜTÜNDE EĞİTİM

1) Amaçlar: Bilindiği üzere öğretim kişiye bilgi ve becerinin, eğitim ise tavır, davranış, karakter ve bunlara esas olan değerler yumağının kazandırılmasıdır. Ahi birliklerinin en önemli özelliklerinden birisi de mensuplarına mutlaka bir meslek ve iyi ahlâka uygun ortak davranışlar kazandırmayı hedefleyen kurumlar olmalarıdır. Bu amaca ulaşmak için yaptıkları eğitim ve öğretim faaliyetlerinin özünde bilenin bilmeyenin elinden tutması vardır. Ancak böylece "**toy**" olarak doğan insan "**kâmil**" hâle gelecek; dünya ve ahrette mutlu olmayı amaçlayan "**iyi insan**" ortaya çıkacaktır. İnsanın mükemmelleşmesini sağlayan ve özellik olarak kabul edilen değerler bir fütüvvetname-de, fetanın özellikleri olarak şu şekilde ifade edilmektedir.

"Fetanın ahlâk bakımından yüce, vadinde doğru, şalvarı temiz (namuslu) olması, hükümlerinde insafi elden bırakmaması, malı haram olanın malına hıyanet etmemesi, iki yüz-lü, iki dilli olmaması lazımdır. Fetanın üç şeyi bağlanır, üç şeyi açılır. Gözü haram olan şeylere, ağzı günah olan sözlere, eli zulümlere bağlanır. Kapısı konuklara, kesesi kardeşle-rinden ihtiyacı olanlara, sofrası bütün açlara açılır."

2) Eğitim Türleri ve Metotları: Ahi teşkilatının ilk yayılışında üç yönlü eğitim faaliyetinin gerçekleştirildiği görülür. Bunlar şöyle sıralanır :

- **Ahlâki eğitim:** Ahlâki eğitim ile Ahiliğin prensipleri olan özelliklerin kazandırılması gaye edinilmiştir.

- **Askeri eğitim:** Ahilik teşkilatının askeri eğitiminin olduğu dönemler, Anadolu Selçukluları ve Osmanlı Devleti'nin kuruluşunu takip eden birinci yüzyıldır. 1.Murat'ın yeniçeriliği kurmasından sonra birliklerin askeri fonksiyonu sona ermiştir.
- **Mesleki eğitim:** Ahilik müessesesinde mesleki eğitimde kullanılan eğitim metodu iş başında eğitimidir. Ahiliğe girenler aynı zamanda çırak sınıfından sayılır ve bir ustanın yanında sanat öğrenmeye başlar. Çıraklığa alınan kişiye mesleki bilgiler, maharetler ve hüneler basitten karmaşıklığa, kolaydan zora doğru uzanan bir süreçte kazandırılmaya çalışılır ve bunları kazanıp kazanmadığı sürekli kontrol edilir. Mesleki eğitim ile salt mesleki becerilerin dışında dürüst çalışma, üretimi arttırma, komşu esnaf ve sanatkârların hakkını gözetme, çırağını iyi yetiştirme vb gibi davranışların kazandırılması da hedeflenmiştir.

3) Eğitim ve Öğretim Mekânları: Ahilik müessesesinin eğitim ve öğretim çevreleri zaviye ve işyerleridir. Zaviyelerde ahlâkî eğitim, işyerlerinde ise meslekî eğitim ve öğretim gerçekleştirilir.

- **Zaviyeler:** Zaviyeler Selçuklular zamanında teşekkül ettirilmeye başlanmış ve Anadolu'ya gelen derviş-gaziler ile Anadolu'da hızlı bir şekilde yayılmıştır. Zaviyeler ilk kuruluşlarından itibaren çok yönlü hizmet yerleri olup, her türlü faaliyetin icra edildiği merkezler durumundadır. Dolayısı ile zaviyeler Ahilik eğitimi için aynı zamanda da eğitim ve kültür çevreleridir. Eğitim ve öğretim kurumu olabilecek şekilde tefriş edilmiş ve düzenlenmişlerdir.
- **İşyerleri:** Mesleki eğitim mekânları ise işyerleri ve çarşılardır. Her meslek türünün ayrı bir çarşısı vardır. Bu çarşılar *bedesten* denilmesinin yanı sıra *uzunçarşı* veya *arasta* da denilmektedir. Bedestenlerde çırağa hem bir meslek öğretilir, hem kişi sosyalleşir.

AHİLİK ÖRGÜTÜNDE MESLEKİ DERECELER VE

GEÇİŞ TÖRENLERİ

Ahi teşkilatında mesleki dereceler üç tanedir. Bunlar şöyle sıralanır:

1° Yamaklık ve Çıraklık:

Ahi birliklerinde, bir gencin meslek hayatının ilk kademesi yamaklıktır. En çok 10 yaşında olan çocukların velisi tarafından ustaya bir sanat öğrenmek amacıyla verilmesi ile yamaklık dönemi başlardı. Velisi yamak olan kişinin işe devamını taahhüt ederdi. İki sene parasız ve devamlı çalışan yamak yeterli bilgi ve tecrübe kazanırsa çıraqlığa yükseltilirdi. Çıraklık dönemi her meslekte değişik sürelerde olmakla birlikte genelde 1001 gündü. Çıraklar bu dönemin sonunda geçireceği bir imtihanla kalfalığa yükseltilirdi.

2° Kalfalık:

Kalfalık dönemi bütün meslek dallarında üç yıldır. Kalfalar ustanın bulunmadığı zamanlarda ustanın yetkisine sahiptirler, işyerini idare ederler. Kalfalar mesleki eğitim yanında askeri eğitime de tabi tutulurlardı.

3° Ustalık:

Üç sene kalfa olarak çalışan bir kişi sanatını bütün maharetlerini kazandığına dair ustasında kanaat hasıl olursa şatafatlı bir merasim ile ustalığa yükseltilir. Usta olan kişi şartlar elverirse şahsına ait bir işyerine sahip olur ve bir başka işyerinde usta olarak çalışmaya başlar.

Ahilik örgütüne girme ve bunun içinde yetişme belirli kademelerde gerçekleşir. Bir üst kademeye fütüvvetnamelerde detaylı olarak tarif edilen belirli törenlerle geçilir. Bu törenler şu şekilde sıralanır:

1° Çıraklık Töreni (yol atası ve yol kardeşi edinme):

Bir ustanın yanında iki yıllık ücretsiz çalışma dönemini tamamlayan yamaklar özel bir törenle çıraqlığa terfi eder. Bu merasim için, velisi ile birlikte çırak adayı, çırağın ustası (yol atası), kalfaları (yol kardeşleri) sabah namazından sonra esnaf başkanının (Ahi baba) dükkanında toplanırlardı. Ustası çırağın işine bağlılığı ve kabiliyetleri hakkında açıklamalarda bulunur, çırağın velisi esnaf vakfına bir bakır kap hediye ederdi. Esnaf başkanı çocuğun sırtını sıvazlar, namaza ve işine düzgün bir şekilde devam etmesini, ustasına, kalfalara ve ailesine itaat etmesini, yalan söylememesini nasihat ederdi. Ustası çırağa ücreti-

ni tayin eder ve bu ücretin iki haftalık tutarını esnaf sandığına terfi harcı olarak yatırır.

2° Kalfalık töreni (*yol sahibi olma*):

Çıraklık süresini tamamlayan gencin, meslekte kâfi derecede yetiştiği ve ahlâken de olgunlaştığı, ustası tarafından teşkilata bildirildikten sonra, esnaf yönetim kurulu kalfalık töreninin yapılacağı zamanı tesbit ederdi. Kalfalık töreni esnaf odasında veya mescit, cami gibi kapalı yerlerde yapılırdı. Bu toplantıya esnaf yönetim kurulu üyelerinden başka, adayın ustası ve kalfalarıyla o mesleğin ustaları da davet edilirdi. Törende kalfaların (yol kardeşlerinin) en kıdemlisi hizmet ve rehberlik görevini yapardı. Hayatında ilk defa mesleğine mahsus kıyafeti giyerek toplantıya katılan kalfa adayının kabiliyeti ve güzel ahlâkını ustası anlatır, buna esnaftan üç usta daha şahitlik ederdi. Velisinin de kendisinden memnun olduğunu söylemesinden sonra bir hoca kuran okur ve dua ederdi. Ölmüşlerin ruhuna Fatiha okunduktan sonra herkes ayağa kalkar, esnaf başkanı kalfa adayını karşısına alarak ona meslekî ve ahlâkî konularda nasihat verip, besmele ile beline peştemal (şedd) kuşatırdı. Umumiyetle büyükçe bir havluya benzenen peştemal, pamuklu bezden yapılmış olup, yollu iki renklidir. Peştemal önce uzun tarafından beşe, kısa tarafından üçe katlanarak hazırlanmış durumda bulunurdu. Bu son derece sade olan törenden sonra, yeni kalfa esnaf başkanından başlayarak orada hazır bulunanların ellerini öperdi. Babasının veya velisinin elini öptükten sonra babası bir mutluluk ve şükran ifadesi olarak esnaf vakfına bir bakır kap hediye ederdi. Yeni kalfa kendisine rehberlik eden yol kardeşi ile beraber dışarıya çıktığında, kapı önünde toplanan çıraklar kendisini tebrik ederlerdi. Doğruca ustasının dükkanına giden yeni kalfa bu dükkanın önünde durur ve esnafın bütün kalfaları gelip kendisini tebrik ederlerdi.

3° Ustalık Töreni (*İcazet*) :

Ustalığa yükselebilmek için üç yıl kalfa olarak çalışmak gerekti. Bu süre içinde hakkında şikâyet olmayan, kendisine verilen görevleri dikkatle yerine getiren, özellikle çırak yetiştirme konusunda titiz davranan, diğer kalfalarla iyi geçinen, müşterilere karşı iyi davranan ve bir dükkanı idare edebilecek duruma gelen kalfalar hususi bir merasimle ustalığa yükseltilirdi. Ustası tarafından usta olabileceğine kanaat getirilen kalfanın durumu önce yiğitbaşına bildirilirdi. Yiğitbaşı,

konuyu kendisine göre inceledikten sonra konuyu idare kuruluna götürürdü. Konu idare kurulunda görüşülür ve herhangi bir mahzur görülmezse usta adayına 'Hazırlansın!' izni çıkarılırdı. Bundan sonra usta adayı işyeri bulma, alet edevat ve hammadde hazırlama ve hattâ çirak, kalfa bulma faaliyetlerine başlardı. Hazırlıklar tamamlandıktan sonra durum yiğitbaşına bildirilir ve merasim için gün alınır.

Ahi Baba vekilinin köşkünde yapılacak bu merasime o esnafın çalışan ve çalışmayan bütün ustaları ile diğer esnafın başkanları, memleketin müftü ve kadısı, camiin imam ve hatipleri de çağırılırdı. Merasim günü sabahtan berbere ve hamama giderek temizlenen kalfa, en iyi elbiselerini giymiş halde ustasının karşısına çıkarılır, ustası ona mesleğinin henüz öğretmemiş olduğu son püf noktalarını öğretir, kalfa ustasının hayır duasını ve iznini alır, dışarıda kendisini bekleyen yol arkadaşları ile birlikte merasimin yapılacağı yere giderdi. Merasimin yapılacağı yerde, esnaf başkanları önde, ustalar ise onların arkasında olmak üzere iki sıralı bir daire şeklinde otururlardı. Dairenin orta yerine konmuş bir yuvarlak sedir üzerinde de esnaf başkanlarının en yaşlısı ile beraber kadı ve müftü otururdu. Usta olacak kalfa, sağında esnaf başkanı, solunda ustası olduğu halde meclise girerek orada bulunanları selamlardı. Bundan sonra imam müftünün işareti üzerine "aşır" okuyarak merasimi başlatırdı.

Müftü ticaret, sanat ve çalışma hakkında bazı ayetler, kadı da bu meâlde birkaç hadis okuyup manâlarını açıklardı. Esnaf başkanı kalkıp esasına dayanır, yeni ustayı karşısına alarak nasihatlerde bulunurdu. Bundan sonra ustası söz alarak yeni usta olan kalfasından memnun olduğunu, onun usta olabilecek vasıflara sahip olduğunu söyleyerek kendisinden helâllik isterdi. Kalfa helâlligi verirdi, bunun üzerine ustası arkasını sıvazlayarak ona nasihat ederdi. Daha sonra kalfasının belindeki kalfalık peştemalını "şedd" çıkarıp, kendi eliyle ustalık peştemalını kuşatırdı. Bundan sonra dua edilir, yeni usta orada bulunanların ellerini öper, dualarını alarak ayrılırdı.

TKY (TOPLAM KALİTE YÖNETİMİ) İLE AHİLİĞİN BENZERLİKLERİ

Günümüzde kalite düşüncesinin temel noktası müşteri odaklılıktır. Müşteriyi hoşnut etmek en temel amaçtır. Aynı amacı Ahiler "*Müşteri velinimetimizdir*" vecizesi ile belirtmişlerdir. Müşteriyi memnun

etmenin temel öğeleri uygun kalitede ve fiyatla üretim ile zamanında teslimidir. Uygun kalitede üretim ise hammadde girişinden başlayarak, üretimin her aşamasında uygulanacak proses kontrol teknikleri ile sağlanır.

Ahiler hammadde temininden başlayarak üretimlerinin tüm safhalarında sıkı bir kalite kontrolü uyguladılar. "Narh" sistemi sayesinde Ahilerin ürünleri topluma her zaman uygun fiyatlarla sunuldu. İhtiyaca göre üretimlerini azaltıp çoğaltarak hem malın her zaman var olmasını, hem de üreticinin hakkını almasını ve kaliteden ödün verilmesini sağladılar.

Ahiler işyerlerinde çırak-kalfa-usta düzeni içinde sürekli işbaşı eğitimi uyguladılar. Bu durum TKY'nin en önemli maddelerinden biri olan çalışanların sürekli eğitilmesi maddesi ile örtüşmektedir.

"*Pabucu dama atılmak*" tabiri ayakkabıcı esnafının esnaf literatürüne kazandırdığı bir tabirdir. Ahi Şeyhi'nin esnafı kontrolü sırasında malını beğenmediği veya hakkında müşteri şikayeti bulunan ayakkabıcı esnafının malını (pabucunu) dama atar, böylece adı geçen esnafa ceza verilirdi. Bu esnafın tekrar üretim yapabilmesi çok zordu. Bu yolla müşteri istekleri dikkate alınmıyordu ve ürün kalitesinden taviz verilmiyordu.

AHİLİĞİ SONA ERDİREN SEBEPLER

Osmanlı Devleti, Doğu ile Batı arasındaki tarihi ticaret yolunun (İpek Yolu⁽²⁰⁾) geçtiği topraklar üzerinde kurulmuştur. Daha Selçuklular zamanından başlayarak hanlar ve kervansaraylar ile donatılmış geniş bir yol şebekesi, yaygın bir posta ve güvenlik sistemi Anadolu'yu kaplamaktaydı. Bu coğrafi durum ve geniş ticari yatırımlar Anadolu'yu bir "*nakliyecisi ve tüccar memleketi*" yapmıştı. Basra Körfezi, Kızıl Deniz, Suriye limanları ve Anadolu'dan geçen kervan yollarını kontrol eden bölgelerin hakimi sıfatıyla Osmanlı İmparatorluğu, tarihi baharat ve ipek yollarının sağladığı milletlerarası transit ticaretinden geniş ölçüde yararlanmaktaydı. Transit metallerinden alınan türlü harç ve resimler devlet gelirlerinin önemli kaynaklarından birisi olduğu gibi, bu yollar üzerinde bulunan Türkiye kervan sitelerinin halkı da böylelikle bereketli ve faal ticaret hayatına katılarak veya kervan nakliyatının doğurduğu hancılık, komisyonculuk, saraçlık, mutafık vb gibi türlü hizmetleri karşılayarak zengin oluyordu. Nakliyatçılık ve kervancılık, özellikle Doğu ve Orta Anadolu'da büyük yığınlar halinde ya-

şamakta olan göçebe unsurlara belli başlı geçim olanaklarından birisini sağlamış ve bu sayede geniş ölçüde yük hayvanı yetiştirmeyi de teşvik etmişti. Bu ticari faaliyet, şehirlerarası işbölümüne ve uzmanlaşmaya yol açmıştı. Örneğin, Gaziantep'te ayakkabıcılık, Maraş'ta demirden mamul eşya imalatı, Konya ve Afyon'a kadar olan sahada keçecilik, Sivas taraflarında şal dokuması, Uşak taraflarında halı, seccade dokuması yapılıyordu.

Ticaretin önemini kavrayan Türk devletleri, çağına göre mükemmel bir ticaret örgütü kurmuşlardı. *Derbent Örgütü*, yol ve köprülerin iyi halde bulundurulması kadar, tüccarın can ve mal güvenliğini de sağlamakla görevliydi. Derbentçiler buldukları yerlerde hiç kimsenin malına ve canına zarar gelmeyeceği, aksi takdirde meydana gelen zararı tazmin edeceklerine dair devlete teminat verirlerdi. Her 30-40 kilometrede bir hanlar, kervansaraylar vardı. Vergiden muaf tutulan birçok köy derbentçilik yapmaktaydı ve bunlar zaman içinde iyice zenginleşmişlerdi. Uluslararası ticaret yolları üzerinde gelişen Osmanlı Devleti'nde birçok büyük şehir de oluşmuştu. Bunlardan bazıları Konya, Kayseri, Sivas, Tokat, Amasya, Ankara, Bursa, Edirne, İstanbul, Filibe, Sofya, Üsküp ve Selanik'tir.

Uluslararası ticaret yolu üzerinde, büyük şehirlere dayanarak kurulan Osmanlı İmparatorluğu'nun bu iki özelliğinin dışındaki bir üçüncü özelliği fetihlerdir. Fetih kolay ve kârlı bir faaliyetti; ancak geniş ve profesyonel bir ordunun beslenmesini gerektiriyordu. Avrupa kralları, derebeylerinin derme çatma kuvvetlerine dayanırken, Osmanlı sultanları küçümsenemeyecek sayıda ücretli asker besliyordu. Ordunun tüm ihtiyaçları ancak bir merkezi plânlama ile muhtelif yerleşim yerlerinden ve özellikle de köylerden sağlanıyordu. Yukarıdaki paragraflarda bahsi geçen üç konunun da uygun ve düzenli şekilde halledilebilmesi ancak merkezîyetçi bir devlet yapısı ve toprakta devlet mülkiyeti ile çözülmüştür.

Osmanlı Devleti toprağın tek sahibidir. Devlet, toprağın işlenmesinin temini ve gelirinin tahsilini "sahib-arz" denilen birtakım kişilere bırakmıştır. Savaşlarda yararlı olmuş, karşılığında kendisine toprak verilmiş kişiler devletin hizmetlisi ve memuru konumundadırlar. Merkezi otoriteye karşı çok zayıf durumda olan sahib-arz'lar kendisine ayrılan arazi üzerinde devlet adına denetlemeyi yapmakta, yükümlü olduğu miktarda asker beslemekte, buna karşılık köylünün işlediği topraktan elde edilen artık-ürünün belli bir kısmını adeta bir

maaş olarak almaktadır. "Tımar sahibi" veya "sipahi" de denilen bu kişiler, toprağı işleyen "reaya"ya karşı çok daha güçlüdür. Reaya, sipahiye sormadan toprağını terk edemez. Reaya, ister tımar sahibinin arazisi içinde olsun, ister kırılık alanda olsun, daha önce işlenmemiş bir araziye işlemeye başladığında tımar sahibi buna karışamamaktadır.

Bütün bunlar reayanın tasarruf ettiği toprak miktarında ve servetinde farklılaşmalara yol açmıştır. Bir kısım köylü zenginleşmiş, bir kısım köylü ise fakirleşmiş, çoluk çocuğı toprağı bırakmak zorunda kalmıştır. 16. Yüzyılın ikinci yarısından itibaren bu çark iyice ivme kazanmış, elde edilen her nevi servet en emin ve güvenli yatırım aracı olarak görülen toprağı yatırılmıştır. Bunun sonucu olarak geleneksel Osmanlı toprak nizamı bozulmuş, vergisini ödemediği kendi toprağında çalışan müstakil çiftçi yerini, büyük çiftliklerde bir "bey" veya "ağa" yanında ırgat olarak çalışan topraksız köylüye bırakmaya başlamıştır. Bu gelişmelerin sonucu köyden büyük kentlere büyük bir reaya akını olmuştur. Şehirlerde bu ucuz işgücünü istihdam edecek bir sanayi kapasitesi olmadığı için fuhuş, hırsızlık, sarhoşluk, vb suç oranlarında artış olmuş, şehirlerin huzuru bozulmuştur. Bu akın, gelenlerin geri gönderilmeye çalışılmasıyla durdurulmaya çalışılmışsa da muvaffak olunamamıştır.

Bu arada Batı'da yeni gelişmeler olmaktadır. Deniz yoluyla Avrupa kıtası dışına çıkan Avrupalılar, Amerika'yı keşfetmiş ve o kıtanın bütün zenginliklerini, altın ve gümüşünü Avrupa'ya getirmeye başlamışlardır. Aynı şekilde, Afrika'nın güneyinden dolaşarak Uzak Doğı'ya varmışlar ve o güne kadar İpek Yolu'nu takip ederek Avrupa'ya varan her türlü malı artık deniz yoluyla getirmeye başlamışlardır. Ayrıca, Amerika ile Afrika arasında yapılan köle ticareti de Avrupalı denizcilerin hakimiyeti altında gerçekleşmiştir. Sanayide ise, Avrupalı üreticiler tamamen el emeğine dayanan imalat türlerinden, yine el emeğı yoğun ancak su enerjisinin de kullanıldığı "manüfaktür" türü imalat yapmaya başlamışlardır. Bu, eskisine göre daha hızlı, daha çok üretim demektir. Avrupalı devletler ülkelerindeki sanayi himayeci politikaları ile dış rekabete karşı korumuşlardır. Sonuç olarak, dünyanın ticaret merkezi Doğı Akdeniz Havzası'ndan Batı Atlantik Havzası'na kaymıştır.

Batıdaki bu değişmelerin Osmanlı Devleti'ne yansması sonucu ülkede hem sosyal, hem de ekonomik hayatta çok ciddi değişiklikler ol-

muştur. Devletin geleneksel gelir kaynaklarından olan İpek Yolu transit ticareti geliri ciddi oranda azalmıştır. Gelir azalması sadece devletin aldığı resim ve harçlardan ibaret kalmamış, yukarıda bahsedilen ve yol üzerindeki yerleşim yerleri tarafından verilen kervan hizmetleri geliri de yok olmuştur. Ayrıca altın ve gümüş bolluğunun Avrupa'da yarattığı hızlı fiyat yükselmeleri de Osmanlı Devleti'ni etkilemiş ve Osmanlı Devleti'nin aleyhine gelişecek bir işbirliğinin ilk adımları atılmaya başlamıştır. Ülkeye ithal edilen enflasyonun etkisi ile Anadolu giderek mamul emtia ihracatı yapan bir ülkeden Avrupa'nın hammadde deposu haline dönüşmeye başlamıştır.

Osmanlı İmparatorluğu 16. yüzyılda topraklarının uç noktalarına varmıştır. Sınırlara yapılan askeri hareketler yeni yerlerin fethedilmesinden ziyade daha önce alınan yerlerin korunması amacına dönük olmaya başlamıştır. Mesafelerin uzak olması ve sefer sonunda ganimet elde etme olasılığının giderek azalması nedeniyle askeri seferler artık eskisi kadar ekonomik olamamaktadır. Devletin artan para sıkıntısını çözmek için Hazine'den maaş alan bazı kapıkullarına tımar ve zeamet verilmesi, has ve tımar sahiplerinin elindeki arazinin bir kısmının ifraz yoluyla hazineye mal edilmesi, memurlukların yüksek harç ve rüşvetle satılması, bir çok sipahinin dirliğinin geri alınması gibi tedbirler giderek tımar sahiplerinin yok olmasına ve yanında çalışan köylülerin toprağı bırakarak bey kapısında "*sekban*"⁽²¹⁾ veya medreselerde "*suhte*"⁽²²⁾ olmasına neden olmuştur. Bu genç insanlar daha sonra köylüleri ezen muhtelif isimlerdeki çetelere katılmışlar ve en sonunda toprakta çalışan köylülerin canlarından bezerek Anadolu'nun en ücra köşelerine göç etmelerine neden olmuşlardır. "Büyük Kaçgun" denilen bu olay sonrası Anadolu'nun toprakları işlenemez olmuştur.

Osmanlı ülkesindeki zanaat üretiminin hem evsaf, hem miktar ve hem de fiyatlar açısından tutucu bir siyaset izlemekte olan devletin denetiminde olmasının yanı sıra yukarıdaki paragraflarda kısaca özetlenen genel ekonomik ve sosyal durum da Ahileri derinden etkilemiş ve ortadan kalkma nedenleri arasındaki en önemli faktör olmuştur. Avrupalı zengin tüccarların veya onların Anadolu'daki gayrimüslim temsilcilerinin hammaddeyi yüksek fiyatlarla toplamaları karşısında çaresiz kalmışlar, üretim yapamaz hale gelmişlerdir. Avrupa'nın üretim metotlarını da geliştirmesi sonucu Anadolu'yu ucuz Avrupa ürünleri kaplamıştır. Ahiler aynı atılımı yapamamışlar, dolayısı ile ürünleri pahalı kalmıştır.

Ahilere devlet tarafından vurulan ikinci en büyük darbe ise, yeniçeri, sipahi gibi askeri zümrelere 1587 yılında çıkarılan bir fermanla esnaf-lık hakkının tanınması olmuştur. Esnaf arasına katılan bu gruplar "yeniçeri zorbalığı" ile bazı kârlı alanlara tamamıyla hakim olmuşlar ve Ahi ahlâk kaidelerine uymayan tarzda üretim ve ticaret yapmaya başlamışlardır. Bu gelişmelerin sonucu Ahi Birlikleri 18. Yüzyılın birinci çeyreğinden itibaren gedikler⁽²³⁾ haline dönüşmüş, bu hal 1861 yılına kadar devam etmiş ve bu tarihte çıkarılan bir tüzükle sanat ve ticarete tekel usulü kaldırılmıştır. 1912 yılında çıkarılan bir kanunla da loncalar ⁽²⁴⁾ lağvedilmiştir.

SONUÇ

11. yüzyıldan başlayarak 13.yüzyıla kadar olan yaklaşık iki yüz yıllık bir sürede Anadolu'ya akan Türklerin beraberlerinde getirdikleri gelenek ve birikimlerinin sonucu ve geldiklerinde Anadolu'da mevcut olan Bizans meslek localarıyla, mücadele ederek ayakta kalabilme ihtiyacının sonucu olarak ortaya çıkan Ahilik örgütü, Prof. Neşet Çağatay'ın deyimiyle "*ahlâkla zanaatın birleştiği*" bir Türk meslek örgütü, bir sivil toplum örgütüdür.

Mesleğimiz ile Ahilik arasındaki benzerlikler bir hayli fazladır. Her şeyden önce her ikisi de meslek örgütüdür. Organizasyon açısından bakıldığında her iki örgütün de çırak-kalfa-usta şeklinde hiyerarşik bir yapılanmaya sahip olduğu görülür. Çıraklar mesleğe seçilirken nitelikli kimseler olmasına azami dikkat edilir ve mesleğe girmesi esnasında kendisine mesleği ile ilgili her konuda danışabileceği rehberler tayin edilir. Dereceler arasındaki geçişler tamamen liyakat esasına göre belirlenir ve de belirli bir ritüelik uygulama vardır. Geçiş törenleri sırasında bütün kardeşler törende hazır bulunmaktadır. Bir üst dereceye geçildiğinde derecesine uygun olarak kuşanılan şed veya takılan önlük değişir.

Operatif Masonlukta olduğu gibi Ahilikte de bedensel çalışma öne çıkmış olmakla birlikte, aynı zamanda üyelerinin ruhi gelişmesini de sağlamak için gerekli organizasyonların ve uygulamaların yapılmış olduğu görülür. Bu çalışmalar her iki örgütün de bu iş için toplanıp çalıştıkları özel mekânlarda yapılmaktadır. Mekânlardaki oturuş şekli ve davranışlar belirli bir hiyerarşik düzen içindedir. Üstadı Muhterem veya Ahi Şeyhi mekânın kesin hakimidir. Fikri çalışmalar bittikten sonra hep birlikte yenilir, içilir, hoş vakit geçirilir.

Ahilik örgütünü bugün için tekrar diriltmek mümkün değildir. Ancak, konu üzerinde şu an için yetersiz olan çalışmalar arttıkça, Ahilik kurumunun günümüz çalışma ve sosyal hayatına en azından etik değerler açısından yapacağı katkılar daha fazla olacaktır.

Bir esnaf çocuğu olarak Ahi ecdadımı saygı ve rahmetle anıyorum.

DİP NOTLARI

- (1) *Zawıyya* : zaviye
- (2) *futuwatnama* : fütüvvetname
- (3) **Fahreddin Razi**: Tam adı Ebu Abdullah Muhammed bin Ömer bin El Hüseyin Fahreddin Razi'dir. 1149'da Rey kentinde doğmuştur. Kuran tefsirlerinden biri olan *Mefatihü'l-Gayb ta da Kitabü't-Tefsirü'l-Kebir'in* yazarıdır. Çeşitli konularda kapsamlı bir eğitim görmüş ve kelâm ve felsefe alanlarında uzmanlaşmıştır. Bir kelâm klasığı kabul edilen *el-Muhassal Efkar-ül Mütakaddimin ve'l-Müteharririn* isimli eserin de yazarı olan Fahreddin Razi ayrıca tıp, astronomi, dilbilgisi, mineroloji gibi muhtelif konularda 100'ü aşkın eser vermiştir. 1209 yılında Herat'da ölmüştür.
- (4) **Ahmet Yesevi** : Büyük Türk mutassavvıfı Ahmet Yesevi (? - 1166) tarafından Doğu Türkistan'da kurulan bu tarikat, özellikle göçebe Türkler arasında büyük taraftar buldu. Önceleri Seyhun nehri civarı, Taşkent civarı ve Doğu Türkistan'da yayılan bu tarikat Horasan, İran ve Azerbaycan yoluyla 13. yüzyılda Anadolu'ya girmiştir.
- (5) **Evhannedin Kirmani**: (1168-1238) Kirman Selçukluları Sultanı Turan Şah'ın oğludur. Seyyah bir sufi olarak tanınan Kirmani, İran, Azerbaycan, Kafkasya, Anadolu, Irak, Suriye, Mısır ve Harizm'in birçok köy ve kasabalarında bulunmuştur. Gittiği her yerde devlet adamı ve sultanlardan hürmet gören Evhannedin Kirmani Anadolu'da, en çok Kayseri'de bulunmuştur. Türkçe olarak sohbet ettiği için Türkmenler arasında çok müessir olan Kirmani'nin Anadolu'da çok nüfuzu vardı. Abbasi halifesi Nasır Li-Dinillah tarafından damadı Ahi Evran ile birlikte Anadolu'ya gönderilmiştir. 1238 yılında Bağdat'ta ölen Kirmani'nin bilinen tek eseri rubaileri olup, ölümünden sonra damadı Ahi Evran tarafından tasnif edilerek kitap haline getirilmiştir.
- (6) **Nâsır Li-dinillah**: (1155-1225) Tam adı Ebu'l-Abbas Ahmed bin El-Mustezi. 1180-1225 yılları arasında Abbasi halifesi. Halifelğe eski gücünü kazandırmak için çalışmıştır. Fütüvveti yeniden örgütleyerek İslam dünyasının öbür hükümdarlarıyla ilişkilerini pekiştirmiştir.

- (7) **Fütüvvet şalvarı:** fütüvvet libası (şalvarı). Fütüvvet girmek için yapılan kabul töreninde adaya, şeyhi tarafından giydirilen bir tür şalvar.
- (8) **Bacıyan-ı Rum:** Anadolu Bacıları Örgütü. 13. yüzyılda Anadolu'da Ahi Evran'ın hanımı Fatma Bacı tarafından kurulan örgüt. Müslümanlığın ilk devirlerinden sonra Ortodoks medresenin baskısıyla kadın, toplum hayatından tamamen çekildiği halde sufilerin bir kısmı Kuran'da erkeklerin kadınlardan üstün olduğu hakkındaki ayette (IV, 34) geçen "Rical" (erkekler) kelimesini erler, erlik mertebesine ulaşanlar şeklinde manalandırmışlar, bu suretle, kadınlardan bu mertebeye erişenler olduğu gibi, erkeklerden bu mertebeye ulaşamayanlar bulunduğunu da söyleyerek kadını erkekten aşağı görmemişlerdir. Bunun sonucunda sufiler arasında erenlerden sayılan ve tasavvufta ileri giden kadınlar çıkmıştır. Tarikata giren kadınları o tarikatın erkekleri "baci"ları, şeyhin karısını da "ana baci" saymışlardır. Bacıyan-ı Rum Örgütü Moğol istilası sırasında Moğollara karşı Anadolu'da verilen mücadelelerde Ahi Örgütü yanında olmuş ve onlarla birlikte kayıplar vermiştir.
- (9) **Şems-i Tebrizi :** Tebriz'de doğan Şems-i Tebrizi'nin doğum tarihi, gençlik yılları ve öğrenimi hakkındaki bilgiler yetersizdir. Kendisi hakkındaki bilgiler "Makalat" adlı eserinde anlatılmaktadır. Bağdat, Şam, Halep ve muhtelif Anadolu kentlerinde dolaştıktan sonra 1244'de Konya'ya gelmiş ve Mevlana ile karşılaşmıştır. Aralarında büyük bir dostluk oluşmuş, Şems-i Tebrizi ile tanıştıktan sonra Mevlana, çevresiyle ilgisini kesmiş, öğrencileri ile ilgisini kesmiştir. Bu olayın halkta Şems-i Tebrizi'ye karşı büyük bir tepki oluşturması üzerine kendisi Halep'e gitmiş, ancak kendisinin ayrılığına dayanamayan Mevlana, oğlu Sultan Veled'i Halep'e göndererek Şems-i Tebrizi'yi Konya'ya geri getirmiştir. Şems-i Tebrizi 1247 yılında aralarında Mevlana'nın oğlu Alaeddin Çelebi'nin de bulunduğu kişilerce öldürüldü. Bu kişilerden birinin Ahi Evran olduğu söylenmiştir.
- (10) **Feta :** çoğulu fityan
- (11) **Sülemi:** (936-1021) Asıl adı Ebu-Abdurrahman Bin Hüseyin bin Hüseyin bin Muhammed'dir. Nişabür'da doğmuş, yaşamış ve orada ölmüştür. Arap asıllıdır. Küçük yaşta babasını kaybetmiş, dönemin büyük alimlerinden sayılan dedesi Ebu Amr bin Nuceyd tarafından büyütmüş ve eğitilmiştir. Şeyh Ebu'l Kasım Nasr-Abadi'den hırka giyen Sülemi, hadis, tefsir ve tasavvufa yönelik eserler vermiştir. Tabakat'us Sufiye, Hakaiku't Tefsir ve Fütüvvet en bilinen eserlerindedir.
- (12) **İmam Kuşeyri :** (986-1072) Asıl adı Abda'l Karim bin Havazim bin Abd-al-malik bin Talha Abu'l Kasım al Kuseyri'dir. Nişabür'da büyük sufilerden fıkıh ve kelim okudu. Horasan havalisinde devrinin tasavvuftaki en büyük üstadı oldu. Selçuklu hükümdarı Tuğrul Bey'in vezirlerinden Amid Al Mulk al Kunduri ile aralarında varolan geçimsizlikler ve çekişmeler sonucu 1059 yılında Nişabür'da hapse atılmış, taraftarları tarafından kurtarılmış ve Nişabür'dan ayrılarak Bağdat ve Mekke'ye gitmiştir. Sultan Alp Arslan'ın Al Kunduri'yi öldürtmesinden sonra 1064 yılında Nişabür'a dönerek ömrünün sonuna kadar

burada kalmıştır. Bugün elde küçük risaleleri dahil 20 kadar eseri mevcuttur. Bunların içinde en tanınmış Risalat-ı al Kuseyri'dir. **Kuseyri Risalesi** (Risalat-ı al Kuseyri): Aslında İslâm ülkeleri sufi alimlerine hitaben yazılmış bir mektup olan eser 1044-1045 yılları arasında yazılmıştır. Bu kitap tasavvuf ve Sufiliğin esaslarının kaybolmağa başladığı, gerçek şeyhler ile onlara uyan gençlerin kalmadığı bir dönemde yazılmıştır. Kuseyri'nin gayesi eski ve gerçek şeyhlerin hayatlarını, hareket tarzlarını ve akidelerini anlatıp tasavvufu bu gerileme ve bozulmadan kurtarmaktır. Kitapta ayrıca tasavvuf tabirleri ve izahları, sufilerin sahip olmaları gereken meziyetleri, şeyh ile mürid arasındaki davranışlar anlatılmıştır. Bu risaleden ve al-Gazali'nin bir eserinden sonra İslam ülkelerinde sufiler ve mutasavvıflar rahatsız edilmedikleri gibi, bilakis tasavvufî fikirler serbestçe her tarafta yayılmak imkanını kazanmıştır.

- (13) **Fudayl bin İyaz:** (? - 910) Asıl adı Al Fudayl bin İyaz Abu Ali-al Fundini al Taklakani'dir. Aslen Horasanlı'dır. Doğum tarihi bilinmemektedir. Gençliğinde Sarahs civarında yol kesen bir eşkiya olan Fudayl bin İyaz bir gün Kuran okunurken duymuş ve hidayete ermiştir. Eşküyaliği terk ederek Kufe'ye gitmiş, hadis tahsil etmiş, ardından Mekke'ye giderek vefatına kadar orada kalmıştır.
- (14) **Cüneyd-i Bağdati:** (? - 910). Asıl adı Ebu'l Kasım bin Muhammed bin el Cüneyd'dir. Nihavent'li bir ailedendir. Fıkıh ve tasavvuf öğrenmiştir. Kumaşçılıkla hayatını kazanmayı denemiş ise de günlerini ibadetle geçirdiğinden başarıyla tüccar olamamıştır. 20 yaşından sonra ise kendisini tamamiyle tasavvufa vermiş ve zamanındaki bütün sufilerin başkanı mertebesine yükselmiştir. Cüneyd'in tasavvuftaki tutumu, bu anlayışın bir bilim haline getirilmesi yolundadır. O, müritlerin okuma yazma bilmemelerinde bir sakınca görmemekle birlikte, mürsidin Kur'an, hadis ve fıkıh bilmesini şart koşmaktadır. Bilimin vecd içinde olmasını üstün tutmakta ve tasavvuf mertebelerine çıkabilmek için ibadet ve zahitliği esas almaktadır. Ona göre tasavvufun amacı, kulun, Tanrı'nın tedbir ve takdirine bağlı olduğunu anlaması ve her ne olursa olsun işlerin Tanrı'dan geldiğini öğrenmesidir. Cüneyd'in büyük bir eseri yoktur. Sözleri çeşitli tasavvufî eserler aracılığı ile günümüze kadar gelmiştir. 910 yılında Bağdat'ta ölmüş ve orada gömülmüştür.
- (15) **Ayyar (evbaş, şatır):** Ayyar (çoğulu ayyarun). Arapça'da "serseri", "dolandırıcı" anlamına gelir. 10-12. yüzyılda Bağdat'ta gösterdikleri etkinlikler ile tanınırlar. Yol ve pazarlarda zorla vergi toplayarak, zengin mahalleler ve pazar yerlerini yakarak ve geceleri zengin evlerini yağmalayarak kent halkına dehşet saçmaktaydılar. Halk arasında yiğit, sabırlı, özü temiz, sözünde duran, çaresizlere yardım eli uzatan, kötülükten çekinen ancak beladan da korkmayan kişiler olarak tanındılar. Daha çok işsiz güçsüz gençlerden oluşan ayyarun, etkinliklerini örneğin 945-1055 yılları arasında Bağdat'ın Sünni ve Şii mezhepler arasındaki şiddetli kavgaların altüst ettiği ve yasaların işlemez hale geldiği bir kent durumuna düştüğü Büveyhiler dönemi gibi merkezi idarenin zayıf olduğu dönemlerde arttırmışken, kuvvetli merkezi idarenin olduğu dönemlerde sesleri çıkmamıştır.

- (16) **Rind:** "Kalender" olarak da bilinen, tasavvufta dünya ile ilgisini keserek Tanrı'ya yönelmiş derviş. Rind, tasavvufun biçimsel kurallarını bir tarafa bırakmış, Tanrı'ya aşk, sevgi ve cezbe ile ulaşmayı amaç edinmiştir. Tövbe, zühd, tevekkül, kanaat, uzlet, tam bir teslimiyetle Tanrı'ya yöneliş, murakabe ve rıza rıntlığın başlıca ilkeleridir. Dünyaya ve dış görünüşe hiç önem vermeyen rindler (rünüd) halkın ve kuralcı mutasavvıfların gözünde serseri bir kişiliği temsil ederler.
- (17) **Şehabettin Ebu Hafs Ömer üs Suhreverdi:** (1145 - 1234) Tanınmış bir sufi ve kelâm alimi olan Suhreverdi 1145'de Suhreverdi kasabasında doğmuştur. Bağdat'ta temayüz etmiş, Abbasi halifesi Nasır Li-Dinillah'ın yakınları arasına girmiştir. Meşhur İran şairi Sadi'yi okutmuştur. İmam Gazali'nin yolundan yürüyerek Yunan felsefesini ve ona itibar eden İslam filozoflarını tenkit etmiştir. Sureverdiye tarikatının da kurucusu olan Suhreverdi'nin en önemli eseri ahlâk ve tasavvuf sahasında makbul sayılan Avarifü'l-Maarif adlı eseridir. Suhreverdi 1234 yılında Bağdat'ta ölmüştür.
- (18) **Satuk Buğra Han:** (? - 955) Asıl adı Abdülkerim Satuk Buğra Han'dır. 926-955 yılları arasında başta olan Karahanlı hükümdarı. Müslümanlığı resmen kabul eden ilk Türk hükümdarıdır. Bilge Kül Kadir Han'ın torunu, Bazır Arslan Han'ın oğludur. Babasının ölümü üzerine 926'da tahta çıktı. Karahanlılar'a sığınmış olan Samaniler'den Ebu Nasır'ın etkisiyle İslâmı benimsedi ve Abdülkerim adını aldı. Yönetimindeki topraklarda yaşayan Türklerin Müslümanlığı kabul etmesi için çaba gösterdi. Kendisine direnen Türklerin 942'de ele geçirdiği Balasagun'u kısa sürede geri aldı. Taht mücadelesinde amcası Oğulcak'ı Müslüman gönüllülerin desteğiyle kesin olarak yendikten sonra 944'de İslâmı, Karahanlı Devleti'nin resmi dini ilan etti. 955'de ölümünden sonra yerine oğlu Baytaş Musa Han geçti.
- (19) **Ribat:** Eskiden İslâm devletlerinde sınır boylarında gözcülük amacıyla kurulan ileri karakollar. İslâmın ilk dönemlerinde ortaya çıkan ribatlar önceleri yalnızca askeri amaçla yapılırken giderek tasavvuf ağırlıklı, çok yönlü kurumlar haline gelmiş ama askeri niteliğini de korumuştur. Ribat adını Kuran'dan alır. (Ali İmran /200). "Müminlere murabata yapmaları buyrulur." Murabata, ribat yapmak, düşmana karşı çıkmak, uyanık olmak anlamlarına gelir. Başlangıçta sınır boylarında küçük karakollar olan ribatlar, daha sonra baskınlar sırasında büyük bir köy halkını dışarıdan yardım almadan birkaç hafta besleyebilecek büyüklüğe ulaştı, büyük bir kale görünümünü aldı. Sınırlar genişledikçe iç noktalarda kalan ribatlar, yol güvenliği sağlayan karakollara veya kervanlara hizmet veren han veya kervansaraylara dönüştü.
- (20) **İpek Yolu:** Çin'i Batı'ya bağlayan eski ticaret yolu. Xian'dan başlayan 6400 km. uzunluğundaki bu yol bir kervan yoludur. Çin Seddi'ni izler, Taklamakan Çölü'nün yanından geçerek Tanrı Dağları'nı aşar ve Afganistan'ı geçtikten sonra Anadolu'ya ve Doğu Akdeniz limanlarına ulaşırdı. Bu yolda mallar araçları arasında devir yoluyla taşınırdı.

- (21) **Sekban** : Osmanlı Devleti'nde değişik dönemlerde taşrada ve merkezde görev yapan çeşitli asker sınıflarının ortak adıdır. Sekban Ocağı, 1. Murat döneminde (1360-1389) padişahın av maiyetini oluşturmak üzere kuruldu ancak zaman içinde muharip asker sayısı arttı. 1451'de Yeniçeri Ocağı'na katılmalarıyla 65. Orta'ya Sekban Ortası denildi. Sekban Ortası'nda 1 süvari, 34 piyade bölüğü vardı ve her bölük ortalama 100 askerden oluşuyordu. Orta'nın amiri Sekbanbaşı idi. Fatih Sultan Mehmet yeniçeri ağalığına Sekbanbaşı'lıktan yükselmeyi yasa haline getirdi. 17. yüzyıla doğru bütün yeniçeri ortalarının kalabalıklaşması ve padişahların, av partilerine eskisi kadar ilgi göstermemeleri sonucu sekbanların önemi azaldı ve yeniçeri ağalığına Sekbanbaşı'lıktan yükselme geleneği bırakıldı. Sekbanlar Sancak Bey'i ile birlikte dış görevlere çıkmaya başladılar. 16. Yüzyılın sonları ile 17. yüzyılın başlarında Celali ayaklanmalarını da içine alan büyük bir bunalım yaşandı. İstanbul kadar taşra otoritelerinin de asker yazmaya yönelmesi sonucunda "sekban" diye anılan başka asker grupları ortaya çıktı. 17. yüzyıl ve 18. yüzyılda beylerbeyi ve sancakbeyleri, milislerin yanında sekbanlara da yer verir oldular. Kendi başlarına buyruk olan bu sekbanlar çoğu zaman beylerbeyinin ve sancakbeyinin izniyle yağma ve zora başvurur, kapısız (açıkta) kaldıklarında çeteler kurarak soygun yaparlardı. Osmanlı yönetimi resmi deyişimiyle bu "sekban gezerler" özelliğiyle 18.yüzyılın başında Anadolu'daki yaşamı olumsuz etkiledi.
- (22) **Suhte** : "Softa" olarak da bilinen Osmanlı medrese öğrencilerine verilen genel ad. Medreselerde barınmaları sağlanan her üç suhteye bir hücre (oda) verilirdi. Suhteler yemeklerini imaretlerde yer, ayrıca her ay 15 akçe "mum parası" alırlardı. 17. yüzyıldan sonra başarısız olan ya da mezun olduktan sonra açıkta kalan suhteler "Suhte Ayaklanmaları" veya "Softa Kıyımı" olarak bilinen bir dizi eylem gerçekleştirdiler.
- (23) **Gedik**: Osmanlı Devleti'nde 1727-1913 yılları arasında ticaret ve hizmet alanlarında uygulanan iş tekeli sistemi. Gedik düzeni, tezgâhların dağılmasını, tezgâh sayılarının artmasını, iş türünün değişmesini önleme zorunluluğunun sonucuuydu. 1727'de getirilen "Gedik" hakkıyla halen ifa edilmekte olan hizmetin ya da zanaatın başkalarınca yapılması yasaklanıyor, bu imtiyaz hakkı devlet tarafından verilen "Gedik Senedi" ile onaylanıyordu. Her işyerinde "Gedik" adı verilen bir işaret asılıydı. Bu işaretin olduğu her yer bir "Gedik" sayılıyordu. Gedik sahibi usta ölmedikçe ya da işi bırakmadıkça kalfaların gedik sahibi olmaları imkansızdı. Boşalan gedikler için devlete Bedel-i Muaccele adı altında bir bedel ödenmesi karşılığı işyeri için yeni senet veriliyordu. Ayrıca ölen ustanın varislerine de gedik devredilmesi için, mevcut araç, gereçler karşılığı "ustalık hakkı" adı altında bir para ödenirdi. İlk ortaya çıktığında "müstehar gedik" (sabit bir işyerine veya tezgaha bağlı işler) ve "havai gedik" (seyyar satıcılık) adı altında iki uygulama getirilmişken 19.yüzyılın başlarından itibaren gedik türlerinin sayısı arttı. Gedikler devlet adına ihtisab ağası tarafından, mesleki olarak da esnaf kethüdası ve ustabaşlıklar tarafından denetlenirdi. Tanzimat'ın ilanından sonra öteden beri sürüp gelen tekelciliğin sona erdiril-

mesi gündeme gelmiş ve 22 Mayıs 1860 günlü bir padişah emri ile yeni gedik senetleri verilmemesi, havai gediklerden boşalanların satılmaması istenmiş, 17 Haziran 1861 tarihli bir tüzük ile bu uygulama başlamıştır. 16 Şubat 1913'de çıkarılan bir yasa ile de kalan müstehar gedikler de yasaklanmış ve zanaat ve ticarete tekelcilğe kesin olarak son verilmiştir.

- (24) **Loncalar** : Karşılıklı yardım ve korumanın yanısıra dinsel ve mesleki çıkarları savunma amacını güden tüccar, esnaf ya da zanaatkar birliği. Avrupa'da 11. yüzyılın başında ortaya çıkan ticaret ve zanaat loncalarından ticaret loncaları 15. yüzyılda, 17. yüzyıldan itibaren zayıflamaya başlayan zanaat loncaları ise 19. yy.da ortadan kalkmıştır. Loncalar, çırak, kalfa ve usta derecelerinden oluşan hiyerarşik bir derecelendirmeye sahiptir.

KAYNAKLAR

Ana Britannica (Muhtelif ciltler)

Ayhan Dural, **Ahilik ve Ahiler**

Celil Layiktez, **Ahilik ve Esnaf- Orta Çağın Aydınlığı**, Tukan Yayınları

Claude Cahen, **Osmanlılardan Önce Anadolu'da Türkler**, E-Yayınları

Doğan Avcıoğlu, **Türkiye'nin Düzeni - Dün, Bugün, Yarın**, Bilgi Yayınevi

Enver Behnan Şapolyo, **Mezhepler ve Tarikatlar Tarihi**, Türkiye Yayınevi

Ersal Yavi, **Bir Ülke Nasıl Batırılır**, Yıldız Yayıncılık

Halil Atalay, **Ahi Teşkilatı Hakkında Derlemeler**, Ahiler Locası, Düşünsel Çalışmaları 1969-1999

İbn-i Batuta Seyahatnamesinden Seçmeler, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları

İslam Ansiklopedisi (Muhtelif ciltler)

İsmet Zeki Eyüboğlu, **Bütün Yönleriyle Tasavvuf, Tarikatlar, Mezhepler Tarihi**, Der Yayınları

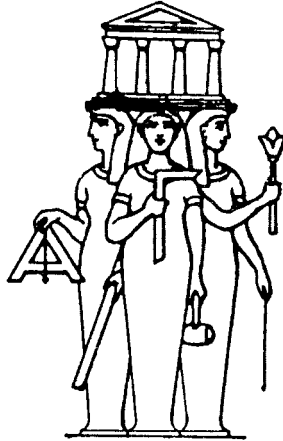
Kerem Çalışkan, **19. Yüzyılın Kurumu: Ahilik**, ntvmnsbc

Kerim Mehmetzade, **Ahilik ve Esnaf Örgütleri**, Yakacık Locası 1998-2001 Dönem Çalışmaları

Metin Kunt - Christine Woodhead, **Kanuni ve Çağı - Yeniçağda Osmanlı Dünyası**, Tarih Vakfı Yurt Yayınları

Mikail Bayram, **Ahi Evren - Tasavvufi Düşüncenin Esasları**, Diyanet Yayınları

- Mithat Gürata, Unutulan Adetlerimiz ve Loncalar,*
Muhittin Şimşek, TKY ve Tarihteki Bir Uygulaması Ahilik, Hayat Yayıncılık
Mustafa Akdağ, Türkiye'nin İktisadi ve İctimai Tarihi, I-II, Tekin Yayınevi
Müslüman Türklerde Tefekkür - Ahilik ve Merasimleri, Doğuş Kolu Yıllığı, Sayı
2, 1963
- Neşet Çağatay, Bir Türk Kurumu Olan Ahilik, Türk Tarih Kurumu Basımevi*
Oya Sencer, Türk Toplumunun Tarihsel Evrimi, Habora Yayınları
- Ömer Tuncer, XIII. Yüzyıl Anadolu Ahilerinin Dünya Siyasi Tarihindeki Yeri,*
Tarih ve Toplum Dergisi, Aralık 1993, Sayı 120
- Sadık Göksu, Sokrat ve Eflatundan Günümüze Ahilik, Polat Kitapçılık*
- Semih S. Tezcan, Laiklik ve Hürmasonluk,*
Semih Tezcan, Antik Çağdan Günümüze Masonluğun Orijini
Türk Ansiklopedisi (Muhtelif ciltler)
- Veysi Erken, Bir Sivil Örgütlenme Modeli Ahilik, Seba Yayınları*
- Yusuf Ekinci, Ahilik ve Meslek Eğitimi, MEB Yayınları*
- Zeki Atçeken, Ahiliğin Kültürümüze Etkileri ve Anadolu Selçukluları Döne-*
minde Konya'da Ahi Teşkilatı, Selçuk Üniversitesi

ÜLKÜ MABEDİ YOLUNDA

Şadan ERSOY

ON THE PATH TO "THE TEMPLE OF THE IDEAL "

When we observe the history of human beings, we see that there is a continuous search for peace. However, peace was not stable and has been interrupted by states of conflict or by wars. Peace violating activities may be classified under three major groups:

1. Wars triggered by political strategies.
2. Conflicts of beliefs and religious denominations.
3. Wars between intellectuals and illiterates.

The subject of this study is the third group and will be viewed in two parts. First, the war of the enlightened intellectuals against illiteracy and religious fanatics. Secondly, the war within the educated and the enlightened. The war for wholeness and perfection. The war to erect the temple of ideal. This war starts with initiation

and continues through the entire life of a Freemason. This war could be called "The Personal Renaissance" The symbols of power and myths of the masonic studies indicate the strategies of this war and step by step reaches the achievement of the victory.

If we observe the history of the social intellectualism, we clearly see that the support of masonic power to the spreading intellectualism against illiteracy and religious fanatics during the dark days of the thirteenth century. In the history of literacy and social education we always find traces of masonic culture.

Today, while we are working on our " Temple of the Ideal " , we can easily accept the achievements of Great Atatürk as live examples and a real guide. When we analyze the ideas and wishes in his speeches and when we look at his implementations and investments, we always find great values and goals as preached in Masonic learning.

İnsanlığın tarihine geriye doğru baktığımızda, bütün yaşamı boyunca hep huzur arayışı içinde olduğunu görürüz. Barış ve huzur ortamını bulmuş olsa da, bunun uzun sürmediği ve birbirini izleyen çatışmalar sonucu ortaya çıkan acı savaşlar yüzünden ihlâl edildiği, ya da bazı hâllerde tamamen yok edildiği görülüyor.

İnsanlığın huzurunu bozan çatışmaları üç ana grupta toplamak mümkündür:

- 1) Siyasî nedenlerle çıkan savaşlar
- 2) Dinler ve mezhepler arasında yaratılan çatışmalar
- 3) Cehalet, bağnazlık ve din tutkunu yobazlığa karşı, Aydın Kesimin aralıksız sü-

regelen savaşları (mücadeleleri).

Birinci ve ikinci gruptaki olayları konumuz dışında bırakarak, burada bizim konumuz kapsamında yer alan üçüncü gruptaki aydınlanma savaşlarını (mücadelelerini) iki açıdan ele alabiliriz:

Birincisi, Aydın Kişinin cehaletle (bilgisizlikle) ve yobazlıkla olan savaşı, yani toplumsal aydınlanma savaşı.

Diğeri ise, Aydının kendi kendisiyle olan savaşıdır. Tam ve mükemmel duyduğu sonsuz özlem, bitmeyen özlem tutkusu. İdeal Mabedini kurma çabası. Diğer bir ifadeyle, kişisel aydınlanma savaşıdır ki, bizim **Tekris** olarak nitelediğimiz; karanlıktan Aydınlığa geçiş dönemi, bilgisizlik-

lerin, noksanlıkların, yanılığaların yerini **Bilgi** ve **Erdem**'in almasıdır. Bir Masonun masonik yaşamının tümünü kapsar. Buna bireysel **Rönesans**, bireyin yeniden doğuşu da denebilir.

Toplumsal aydınlanma açısından insanlık tarihine göz attığımızda; insanlar din namına, Allah adına birbirlerini boğazlıyorlardı. Katolikler, Protestanlar, Yahudiler, Müslümanlar hep birbirlerine karşı bir türlü dinmeyen vahşice kin ve garezle besiliydiler. Böyle bir ortamda giderek gelişen ve güç kazanan aydınlanma ve özgür düşünce hareketleri ve mücadeleleri. Müstebitlerin saçtığı dehşet yüzünden istibdat ve zorbalığa karşı savaş verenler. Engizisyon mahkemeleri ... Nice aydınlar, âlimler giyotinlerde can veriyorlardı...

Yukarıda çizmeye çalıştığımız tablo; zulmün, bilgisizliğin, boş inançların ve her türlü taassubun hüküm sürdüğü bir dünyada, kısaca; insanlığın karanlık dünyası karşısında, onüçüncü asırda oluşmaya başlayan aydınlanma hareketlerinin, giderek artan bir güç hâlinde gelişmesindeki büyük katkının, Masonluğun kurumlaşmasında bulunduğunu söyleyebiliriz. Büyük toplumsal değişimlerde, insanlığın

ilerlemesi ve gelişmesinde hep masonik kültürün varlığı göze çarpıyor.

Masonluk; bireysel huzurun, toplumsal barış ve ahengin kaynağı olabilecek bir **Ülkü** kavramına yönelik; tam ve mükemmel duyduğu sonsuz özlemi, sembolik anlamda bir **Sevgi Mabedi**, bir **İnsanlık Mabedi**, bir **Fikir Mabedi**, bir **Ülkü Mabedi** niteliğinde amaç edinmiştir. Bu amaç, **Ülkü Mabedi**'ni; insan kişiliğinde veya toplum düzeninde gerçekleştirmeyi başarabilmenin sonucu olarak; bireysel anlamda **Ülkü Mabedi** veya toplumsal anlamda **Ülkü Mabedi** niteliğinde ifade edilmektedir.

Masonluğun amacı nedir? Görevi nedir? Ve Yönteminin yani metodunun ne olduğunu kısaca gözden geçirelim:

Masonluğun amacı; kâmil ve mükemmel bireylerin yetiştirilmesi. Bu bireylerin bir araya gelerek mutlu ve barışık toplumun oluşturulmasıdır.

Masonluğun görevi; cehalet ve taassupla mücadele ederek, masonik ilkeleri önce kendisine, sonra diğer insanlara benimseterek yaşama geçirme çabasını sürdürmesi.

Masonluğun yöntemi (metodu); Bir Mason, fikir ve ikna yoluyla mücadelesini sürdürmelidir. Onun mücadele aracı, top-tüfek, sopa-silâh, kavga-dalaş değildir. O, insanlar arasında iletişim yoluyla diyalog kurmak suretiyle amacına ulaşma yolunu seçmelidir.

Masonik öğretilerde;

Sembolik: Simgencilik, düşünceyi simgelerle anlatım yolu.

Ezoterik: İçrek, dışa kapalı olup yalnız kendi üyelerine öğretilerini vermeyi ilke eden sistem.

Gnostik: Gizemsel, sezgisel bilgi, hikmetli sözler.

öğreti ve anlatılar esas alınmıştır.

Masonluğa kabulümüzden itibaren bir çalışma sürecine girerek, gözlerimiz önüne serilen çeşitli semboller ve anlatılan efsanelerle, amaca doğru; adım adım, safha safha, kemâle olan yolumuz belirlenir.

Edindiğimiz bilgi ve aldığımız masonik eğitimin hayata geçirilmesinin ilk deneme ve sınavı, Mason Mabedindeki Kardeşler arasında geçer. Mabet bir nevi sembolik atölyedir; yüce insanî

değerlerin bir sistem bütünlüğü içinde öğrenilerek, önce Kardeşler arasında ilk uygulandığı bir ortam niteliğini taşımaktadır. Burada Kardeşler kendi kendilerini işlemektedirler. Daha sonra dış âlemdeki toplum içinde uygulamak üzere bir tür hazır olma eylemlerinin gerçekleştiği mekândır. Örneğin; **Tevazu, Tolerans, Sevgi** ilkelerini ele alalım. Bunlar enine boyuna irdelenir, çeşitli yönlerden tanımları veya yorumları yapılır ama bu kadarda kalmayıp ilk uygulanması Locada Kardeşler arasında geçer.

Birbirlerinden farklı yetenek ve karakterde, farklı rütbe ve mevkîde bulunan insanlar; bir general, daha az rütbedeki bir subay ile; bir genel müdür, bir kısım müdürü veya kısım şefi ile nasıl oluyor da dış âlemdeki durumdan farklı olarak kardeşçesine bir arada olabiliyorlar? Masonluk, bu durum karşısında **Tevazu** prensibinin uygulanmasını vazetmektedir. Farklı meslek ve konumdaki insanlar, farklı düşünce, anlayış ve görüşte olan kimseler, aralarında nasıl anlaşabileceklerdir?

Bu durumdaki ortamın rezistansı **Tolerans** ilkesidir. Çünkü, "*Masonluk, samimî ve ahlâka uygun olan her kaniya saygı gösterir ve her türlü kişisel düşünceyi Tolerans ve Hoşgörü ile kar-*

şılar" demektedir. Hep birlikte bilgi ve fikir alış verişlerini sürdürmeye çalışan bu insanların aralarında dayanışmaya (tesanüt) da gereklilik vardır. Bunu sağlayacak olan da Sevgi ilkesidir. "Masonluktaki sevgi anlayışı; kişide toplumu ve toplumda insanlığı sevmek biçiminde gerçekleşebildir". Böylece burada; susmaya alışılıyor, dinlemeye alışılıyor, alçak gönüllü (mütevazı) olunuyor, tolerans ve hoşgörülü olunuyor, gönlündeki insan sevgisi genişliyor, sözün kıyası; kendi içinde aşamalar elde edilebiliyor.

İç yapısı masonik ilkelerle donanımlı bir biçimde, dış âlemden sağlam karakter ve üstün vasıflarıyla, başkalarının taktir ve özenini çeken bir insan olarak değil; meslekî görevinde ve diğer konularda eylemini sürdüren bir Kardeşimiz için, bundan başka tür bir dışı açılmanın Masonluğa bir yarar getireceğini düşünebilir miyiz?

Toplantıya katılan Kardeşlerimizin birarada yaptıkları yorumlarla, semboller aracılığı ile bunları daha açarak, birbirlerine aktarmak suretiyle fikrî gelişmemizin ortamını bulmaktayız. Böylece, müşterek bir ortamda gelişme sürecini çabuklaştırma olanağı yakalanabilmektedir. Kişisel gelişmemizin gerçekleş-

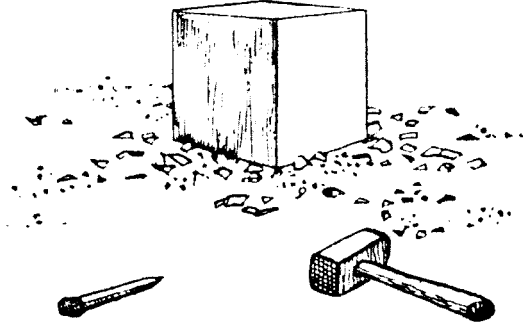
mesinde doğru olan, birlikteliğimizin sürdürülmesi, yani toplantılara muntazam devam etmektir. Zira kişi kendi kendisini tanıma olanağını bu suretle bulmuş olacaktır.

Yorumlarımızı yaparken, aklın ve bilimin ilkeleri çerçevesinde bunları gerçekleştirmeye dikkat etmemiz gereklidir. Diğer taraftan, **Hikmet** kavramının da bu işte ayrı bir yeri olduğunu göz önünde tutmalıyız: Bilim, insanı âlim yapar, bilimde bilginlik rütbesini kazandırır. Ama **Akıl ve Hikmet**, yaşamı kavrayıp yorumlamada **Bilgelik Mertebesinde Yüce** kılar.

Günümüzde, Ülkü Mabedi'nin hayata geçirilmesinde **Yüce Atatürk**'ün gerçekleştirdiklerini somut örnek olarak gösterebiliriz. Onun, yapmak istediği işlere ilişkin sözlerine ve bütün yaşamı boyunca söylemiş olduklarını hayata nasıl geçirdiğine baktığımızda; aynen Masonluğun vazettiği ilkeleri, üstün ve yüce insanlık vasıflarını esas aldığını görüyoruz. O, Akıl Hikmet Sütunu'nun ifade ettiği sembolik anlamın ışığında; yapmak istediklerinin en doğrusunu tasarlamasını bilmiştir. Aynı zamanda, **Kuvvet Sütunu**'nun ifade ettiği sembolik anlamın ışığında; tüm tasarladıklarını aynen gerçekleştirebilme gücünü göstermiştir. Ve ayrıca, **Güzellik**

Sütunu'nun ifade ettiği sembolik anlamın ışığında da; tüm gerçekleştirmiş olduklarını, beğeni ve güzellikle bir uyum içinde, **Büyük Milleti**'ne benimsetebilmenin olanağını yaratmıştır.

İnsanlık ve Ülkü Mabedi'ni gerçekleştirme yolundaki ortak çalışmalarımızda, tam ve mükemmele ulaşabilmenin özlemi içinde bizleri başarılı kılmasını Evrenin **Ulu Mimarı**'ndan dileriz.

LOCALARDAN HABERLER

Localarda Yapılan Konuşmalar

LOCASI	KONUŞMACI	KONU	TARİH
<u>İSTANBUL</u>			
İDEAL	Atilla Erdemli Ahmet Han	Özgürlük Atatürkçü Düşüncenin Yeni Bölgeselcilik ve Yeni Liberalizm Karşısında Konumu	27.10.2003 10.11.2003
	Ömür Ersoy, Serkan İkizoğlu, Pekhan İşipek	Düşüncede Özgürlük	08.12.2003
KÜLTÜR	Mehmet Yavuz Güvenir	Yemin Kürsüsü ve Görevlerimiz	07.11.2003
ÜLKÜ	Barış Tepecik, Cenk Durak Murat Kılıçarı	Tesviyenin Eşitliğinden Ne Anlıyoruz?	08.04.2003
KARDEŞLİK	Tayfun AKGÜNER E. Tınay, N. Sönmez, S. Yanar, O. Okay, A. Orhun, Ü. Gürtuna	Atatürk ve Cumhuriyet Masonluğun Yazılı Olan ve Olmayan Kuralları	13.11.2003 11.12.2003
HÜRRİYET	Nural Denker Mehmet Demirel	Atatürk ve Masonluk İnisiyasyon	11.11.2003 23.12.2003

LOCASI	KONUŞMACI	KONU	TARİH
SEVGİ	Mete Akyol	Bir Onur Simgesi: Mustafa KEMAL	17.11.2003
	Sertel Aküren	İlk Adımlar, Sütunlarımız ve Aydınlanma	01.12.2003
	Sevil Çalışkan	Montaigne ve Masonluk Üzerine	15.12.2003
MUSAVAT	Albert Ali Salah	Atatürk ve Hümanizm	31.10.2003
LİBERTAS	Atilla Bilge	Locamızda Müzik	22.10.2003
	Nahit Küçük	Kardeşlik Zinciri	22.10.2003
	Halim Anıőođlu	Hermetizm	03.12.2003
	Erdem Cever	II. Derece Sembolizması	17.12.2003
AHENK	Yaşar Aysev	Hakikat Yolculuğu	05.11.2003
	Harun Kuzgun	En Muh. Sahir Talât AKEV K.	19.11.2003
	Nuri Yıldırım	Harf Devrimi ve Ulusal Dil	03.12.2003
FAZİLET	Baki Sodan	Atatürk Devrimlerinin Anatomisi	21.10.2003
	Ercan Öngör	Atatürkçe Düşünmenin Işığında Devrim ve İkeleri	18.11.2003
	Kaya Paşakay	Kudüs'ten Esintiler	16.12.2003
ERENLER	Salih Evcilerli	Masonluğun Yönetimi ve Localarımız	26.12.2003
DELTA	Erdem Yakar	Birinci Derece Tablosunun Anlamı	01.12.2003
	Erdem Yakar	İkinci Derece Tablosunun Anlamı	01.12.2003
	Erdem Yakar	Üçüncü Derece Tablosunun Anlamı	01.12.2003
SADIK DOSTLAR	Atalay Tarlabası	İhvanü's-Safa-Les Amis Fidels'den Sadık Dostlar Kardeőliđine	30.10.2003
	Ahmet Ersen	Teist, Deist, Panteist ve Vahdet-i Vücut Felsefesi-Karőılaőtırmalı Bir İnceleme	13.11.2003
	Mehmet Soyarslan	Hiram Anahtarı ve Düşündürdükleri	11.12.2003
ÜLKE	G. Oraloğlu, M. Ertürk, V. E. Eldem, S. Baykal	Kemalizm ve Masonluk	28.10.2003
	G. Oraloğlu, M. Ertürk, V. E. Eldem S. Baykal, T. Bilen	Atatürk ve Türk Devrimi	11.11.2003
ŐEFKAT	Mustafa Demirci	Ölümünün 65.nci Yılında Gazi Mustafa Kemal	10.11.2003
	Hasan Erman	Hukuk ve Masonluk	08.12.2003

LOCASI	KONUŞMACI	KONU	TARİH
HÜMANİTAS	Aleks Kapudağ	Zamanların Sonu	04.11.2003
HULUS	Kimon Mungiuiri	Masonik Öğreti	12.11.2003
	Lefter Karakaş	Masonlukta Ekoller	12.11.2003
	Lefter Karakaş	Büyük İnisiyeler (Kısım I)	10.12.2003
	Lefter Karakaş	Büyük İnisiyeler (Kısım II)	24.12.2003
FREEDOM	Mehmet Hacıhanefioğlu	NBK Saldırılarından Korunma	23.10.2003
DEVİRİM	Levent Akduygu	Yazının Gelişimi ve Regius El Yazmaları	24.12.2003
SEVENLER	Halit Akalp	Atatürk Haftası	07.11.2003
	Hayri Araboğlu	Doymak ve Doymak	21.11.2003
HİSAR	Murat R. Demir	Cumhuriyeti Anma	21.10.2003
	Faik Erem	Atatürk'ü Anma	04.11.2003
	Harun Kuzgun	Sahir Talât AKEV	02.12.2003
ÜÇGEN	Naif Timur	Atatürk ve Masonluk	31.10.2003
	Bensiyon Pinto	700 Yıl Bu Topraklarda	12.12.2003
	İlker İnal	Ortak ve Aydınlık Masonluğumuzun Gölgeleleri	12.12.2003
ÜÇİŞİK	Yaşar İlksavaş	Atatürk ve İstanbul	03.11.2003
	Remzi Sanver	İnsan Atatürk	15.12.2003
GÜN	Haluk Sanver	Hiram Efsanesi	04.12.2003
	Rafet Karyağdı, Yönetiminde Cem Ertem, Basri Utku, Kerrar Karagözoğlu	Sevgi mi? Disiplin mi?	20.11.2003
İREM	Oktay Barlass	Masonluğun Yazılı Olmayan Kuralları	19.12.2003
EVREN	Sacit Başgut	Atatürk	13.11.2003
	Erol Değerli	Mutluluğun Pınarı Umuttur	11.12.2003
PIRAMİT	Candan Günek	Zeka Üzerine	05.12.2003
NİLÜFER	Bülent Çakıroğlu	Görev ve Görevliler	14.10.2003
	Adnan Erdinç	Cumhuriyet ve Aydınlanma	28.10.2003
	Murat Alkan	Atatürk ve Aydınlanma	28.10.2003
	Ali Aydınlar	İnisiyasyon	09.12.2003
	Refik Melikoğlu	Ebedi Maşrık	23.12.2003

LOCASI	KONUŞMACI	KONU	TARİH
BURÇ	Mete Akyol	Türkiye'nin Onur Simgesi: M. K. ATATÜRK	03.11.2003
	Celil Layiktez	Hoşgörü, Tolerans ve Lâiklik	17.11.2003
	Yalkın Gencer	Tanrı Kavramı	15.12.2003
	Murat Topalan	Bir Masonun Eli	29.12.2003
SEMBOL	Naif Timur	Atatürk ve Masonluk	10.11.2003
	Nafi Pakei	Masonik Eğitimin Kişinin Düşünce Yapısı ve Davranış Biçimine Dolaylı Etkisi	08.12.2003
GÜVEN	Ali Nejat Eğilmez	Özgürlük, Eşitlik, Kardeşlik.	04.12.2003
	Zeki Alasya	Filozof Dr. Rıza Tevfik	18.12.2003
MEŞALE	Kaya Paşakay	Türk Masonluğunun Evrensel Masonluktaki Yeri	03.12.2003
ANADOLU	G. Oraloğlu, M. Ertürk, V. E. Eldem, S. Baykal, T. Bilen	Atatürk ve Türk Devrimi	11.11.2003
	E. Tınay, N. Sönmez, B. Bilgili, S. Yanar, O. Okay, T. Sağır, Üstün Gürtuna	Kırık Aynanın Sırrı	09.12.2003
	Tunç Timurkan	1965 Olayları	23.12.2003
AKIL VE HİKMET	Hilmi Or	Eski Mısır ve Masonluk	13.11.2003
	İrfan Keskin	Oryantalist Ressamların İstanbul'u	11.12.2003
BOĞAZIÇI	Mehmet Beyazyürek	Zaman Tünelinde Mısır Piramitleri	22.10.2003
	Celil Layiktez	Masonik Tarih	05.11.2003
GÖNYE	Mehmet Oral	Mitolojide Sembolizmalar	17.11.2003
	Vitali Güzelbahar	Sembolizma Üzerine	01.12.2003
	Yalkın Gencer	Tanrı Anlayışı	15.12.2003
	Mehmet Oral	Mitolojide Sembolizmalar	29.12.2003
GÜZEL İSTANBUL	Vedat Kural	Ahilik	31.10.2003
	Koray Darga	Eğitimci Mason Kardeşlerimizden Mustafa Necati K.	14.11.2003
	Yüksel Önür	Tefekkür Hücrelerinden Yemine	12.12.2003
	Mehmet Ali Uğur	Erguvan Şehri Truva	26.12.2003
GÜNiŞİĞİ	Haluk Üner	Sembollerimiz ve Mimarlık	08.12.2003
	Kaya Paşakay	Türk Masonluğunun Evrensel Masonluktaki Yeri	22.12.2003

LOCASI	KONUŞMACI	KONU	TARİH
TANYERİ	Tayfun Akgüner	Ulusal Çağdaşlaşma Modeli, Atatürkçülık	07.11.2003
	Yalçın Özüekren	Masonluk ve Mimarlık	21.11.2003
	İlker İnal	Sevimli Yanlışlar	05.12.2003
	Cengiz Sepkin	Tesviye	19.12.2003
SADAKAT	C. Ekingen, E. Altunay, K. Şaşmaz, R. Akman	Eski Mısır ve Masonluk	28.10.2003
	M. İçli, Y. Aşlak, Y. Suci, H. Çetin	Kaybolan Uygarlıklar	11.11.2003
	Murat Bilgen	Eski Misterler	23.12.2003
SABAH GÜNEŞİ	Kaynak Küçükpınar	Atatürk'ü Yaşamak	10.11.2003
DOSTLUK	Atilla Erdemli	Felsefe Nedir?	03.11.2003
	Kaya Paşakay	Türk Masonluğunun Evrensel Masonluktaki Yeri	01.12.2003
	Yasef Deleon, Servet Akkaynak	Anadolu Medeniyetleri ve Hititler	29.12.2003
GELİŞİM	Fuat Altınsoy	Anadolu Uygarlık Bahçesinde Gezinti	21.10.2003
	Deniz Selman	Kültürler Arası İlişkiler	04.11.2003
	Haluk Sanver	Masonluğumuzun Yarını Nasıl Olmalı?	18.11.2003
	Kaya Paşakay	Türk Masonluğunun Evrensel Masonluktaki Yeri	02.12.2003
	Nevzat Altınay	Agap Sofrası	30.12.2003
ONUR	Zeki Alasya	Cumhuriyet	21.10.2003
	Ali Dinçol	Atatürk	04.11.2003
	Zeki Alasya	Atatürk'ün Son Günleri	18.11.2003
	Sedat Uygur	Masonik Filateli	02.12.2003
	Cüneyt Korhan Oral	Ham Taşı Yontmak	16.12.2003
YAKACIK	Levent Aksüt	Masonlukta Eğitimin Önemi	08.12.2003
KADIKÖY	Erdoğan Ersever	10 Kasım Atatürk'ü Anma	10.11.2003
	Hasan Kalafat	Cumhuriyetin 80. Yıl Dönemi Kutlamaları	10.11.2003
	Erdoğan Kibarer	Türk Masonluğu	22.12.2003
GEOMETRİ	E. Tınay, N. Sönmez, S. Yanar, O. Okay, Ü. Gürtuna	Masonluğun Yazılı Olan ve Olmayan Kuralları	24.12.2003

LOCASI	KONUŞMACI	KONU	TARİH
DOĞU	Atilla Erdemli	Bir Egemen G: Kader	11.11.2003
	Mehmet Eken	Düşünce zgrlĞ	09.12.2003
	K. rs, Y. Bahadır, A. Akmenek	10. Yılında Doğu Muh. L.	23.12.2003
UFUK	Koray Bayraktaroğlu	Cumhuriyet-Demokrasi-Lâiklik	30.10.2003
	M. Pamukçu, T. Kendirli, H. Ellialtıoğlu	Atatürk	13.11.2003
DORUK	Yener GüreŐ	21. Yüzyılın Yeni Küresel KutuplaŐması	02.12.2003
RS	G. Koyuncu, E. Berker, E. ney, H. Ergz, İ. Sığman, V. Gören, Ő. zkan	Anılar ve Fotoğraflarla Mustafa Kemal ATATÜRK	13.11.2003
GRANİT	Ergin ncl	Masonluk zerine	17.11.2003
	Zafer Kalaycı	Aydınlanma	01.12.2003
	Mehmet Toplar	Volney'in Harabeleri	29.12.2003
TESVİYE	Salih Evcilerli	Mason Kültürü	11.12.2003
SABAH YILDIZI	Tuğlu Erol	Disiplin Kavramı ve Masonik Disiplin	20.10.2003
	Gökhan Oral	Atatürk' Düşünce ve Masonluk	03.11.2003
GÜNEY	Seyhan AltıntaŐ	Liderlik ve nl Masonlar	23.10.2003
	Erhan Altunay	l Deniz Yazıtları	20.11.2003
	Orhan Büyükdoğan	Evrene Resimlerle Farklı Bir Bakış	04.12.2003
ALTAR	G. Oraloğlu, M. Ertürk, V. E. Eldem, S. Baykal	Kemalizm ve Masonluk	28.10.2003
	T. Bilen, G. Oraloğlu, M. Ertürk, E. Eldem, S. Baykal	Atatürk ve Türk Devrimi	11.11.2003
NAR	Yalçın Yüksel, Mert Ergil, Levent rer, Mete Serdengeçti	Türk Masonluk Tarihindeki nemli Olaylar	15.12.2003
YÜCEL	Mustafa U. Akman	Adalet	23.10.2003
	Zafer Kalaycı, Gürcan Çavdaroğlu, Kamil Levent Aslan	Hasan Ali Yücel ile İnsanlıkta BütünleŐmeye Doğru Gelişme	20.11.2003
	Halit Kakin	Landmarklar	04.12.2003
GÜZELLİK	Ersin Güredin	Cumhuriyetimizin 80. Yılı	28.10.2003
	Kaya Paşakay	Türk Masonluğunun Evrensel Masonluktaki Yeri	11.11.2003

LOCASI	KONUŞMACI	KONU	TARİH
	Hüseyin Zeren	Ketumiyet	09.12.2003
	Emrullah Taşındı	Masonik Gözle Dünyaya Bakış	23.12.2003
KÜRE	Nural Denker	Atatürk ve Türk Masonluğu	10.11.2003
	Harun Kuzgun	En Muh. Sahir Talât AKEV	22.12.2003
ÇEKİÇ	Ahmet Erman	Düşünce Özgürlüğü	18.11.2003
	Erhan Özatay	Derecemiz ne Olursa Olsun Hepimiz Çırağız	16.12.2003
KOZA	Affan Acar, Vahit Güçyiğit, Önder Çelikçi	Üç Sütun	13.11.2003
TAŐOCAĐI	Harun Kuzgun	Salim Rıza KIRKPINAR	10.12.2003
MİMAR HİRAM	Mehmet Bural	Sadakat Duruşunun Anlamı	19.11.2003
	Kaya Paşakay	Türk Masonluğunun Evrensel Masonluktaki Yeri	03.12.2003
	Can Garo İkkın	II. Derece Sembolizması	17.12.2003
ANIT	Altuğ Acuner	Çırac Eğitimci	03.11.2003
	Mustafa Atasagun	Çırac Eğitimci	17.11.2003
	Tunç Bediz	Telefon Zinciri	15.12.2003
ZEYTİNDALI	Fikret Azov	Rit ve Ritüel	14.11.2003
	Murat C. Çağlayan	Ne Amaçla Toplanıyoruz?	12.12.2003
	Gürkan Aktoluğ	Kalem ve Çekiç	26.12.2003
IRMAK	Celil Layiktez	Ortaçağ Aydınlanğı ve Bunu Etkileyen Olgular	21.10.2003
	Kağan Erkan	Atatürk	04.11.2003
	Celalettin Ünver	Genetik ve Geleceğimize Etkisi	18.11.2003
	Vedat Başaran	Sosyalleşen Dünyada Mutfağın İzleri	02.12.2003
	Zafer Kalaycı	Aydınlanma	16.12.2003
	Tuncer Köklü	Geçmişten Günümüze Liderlik Anlayışı	30.12.2003
SEBAT	Semih Tezcan	Atatürk'ten Anektodlar	28.10.2003
	E. Tınay, N. Sönmez, S. Yanar, O. Okay, Ü. Gürtuna	Muhakkik	23.12.2003
SEVGİYOLU	Sütunları Süsleyen Kardeşler	Atatürk'ü Anma ve Anlama	12.11.2003

LOCASI	KONUŐMAMI	KONU	TARİH
	İlker İnal	Ortak ve Aydınlik Masonluğumuzdaki Gölęeleri	22.12.2003
RÖNESANS	Tayfun Akgüner	Ulusal Çağdaşlaşma Modeli, Atatürkçülük	11.11.2003
VEFA	Erol Eren	Ümit	07.11.2003
	Ali Öztekin	İnsanlık İçin Ülkü Mabedi Kurmak	21.11.2003
	Coşkun Gözendor	Arayış	12.12.2003
AYDINLANMA	Haluk Sanver	Spekülatif Masonluğun Kuruluşu-İngiltere Modeli	24.12.2003
AKASYA	Koray Darga	Cumhuriyet Dönemi Eğitimci K.'lerimizden Mustafa Necati K.	13.11.2003
ATAİZİ	Bülent Saldamlı	Üç Basamak	11.12.2003
	M. Yılmaz Suner	Kalfalık Nedir? Kalfa Kimdir?	25.12.2003
SÖZ	Celil Layiktez	1956-1990 Masonluk Tarihi	04.11.2003
	Davut Berker	Dereceler Üzerine	16.12.2003
AKEV	ő. Afacan, T. őanad, Z. Alasya, S. őahin	Cumhuriyeti Karőılıarken	30.10.2003
CUMHURİYET YILDIZI	Ahmet Erman	Lâiklik	21.11.2003
	ő. Afacan, T. őanad, Z. Alasya, T. Tiftik, S. őahin	Atatürk'ün Son Günleri	13.11.2003
İSTANBUL	Semih Tezcan	Dünyada Masonluğun Geleceği	24.10.2003
	Naif Timur	Atatürk ve Masonluk	07.11.2003
PETEK	Mustafa Özsönmez	Atatürk	13.11.2003
	Ali Gürol Kapkin	21. Yüzyılda Turizme Bakış	11.12.2003
ZAFER	Yüksel Umuter	Kardeşlik Dayanıőması	23.10.2003
	E. Tınay, B. Bilgili, S. Yanar, O. Okay, A.Orhun, Ü. Gürtuna	Kırık Aynanın Sırrı	18.12.2003
VATAN	Bilgin Turnalı	Ne Tür Bir Güzellik?	19.11.2003
	Ahmet Kalın	21. Yüzyıl ve Masonluk	10.12.2003
ERMAN	Hasan Erman	Hukuk ve Masonluk	05.11.2003
	T. Akgüner, B. San, M. Tümay	Atatürk	19.11.2003

LOCASI	KONUŐMAMI	KONU	TARİH
	Bozkurt Güvenç	Cumhuriyetten Bugüne Eğitim Sorunlarımız	03.12.2003
	İlker İnal	Sevimli Yanlıőlar	17.12.2003
SİMGE	Erol Balkanay	"Atatürk ve Bilimsellik"	12.11.2003
LOTUS	Salih Evcilerli	Mason Kùltürü	03.12.2003
	Ergun Zoga	Masonik Kiőiliđin Geliőmesinin Önemi	17.12.2003
KOŐUYOLU	Salih Evcilerli	Mason Kùltürü	04.11.2003
	Yunus Çelik	Özgürlük	18.11.2003
	Ceyhun Örs	Sunum Teknikleri	16.12.2003
HUZUR	Ő. Afacan, T. Őanad, Z. Alasya, S. Őahin	Cumhuriyeti KarŐılırken	30.10.2003
	Remzi Sanver	Muntazam Masonluk ve Düzen	05.11.2003
	Halit Erol	Kudüs'ün Kutsallığı	03.12.2003
KRİSTAL	Teoman İlkin	Kristal Nedir?	23.12.2003

ANKARA

UYANIŞ	Haluk Sanver	Ezoterik Düşünce Sistemi ve İnisiyasyon M.'luğumuzun Yarını Nasıl Olmalı?	17.10.2003
	Remzi Sanver	M.'luk ve Toplum	31.10.2003
	E. Yalçın, T. Őanad, Z. Alasya, S. Őahin, T. Tiftik	Atatürk'ün Son Günleri	07.11.2003
	Salih Tugay	Sanat ve Tefekkür'ün Masonluk-Özgür Düşünce ve Vicdan Hürriyeti Üzerindeki Etkileri	21.11.2003
DOĞUŞ	Gürbüz Erginer	Yaőamda Geçiş Ritüellerinin Masonik İfade ile İliőkileri	14.10.2003
	Özer Ergenç	Cumhuriyet ve Hasan Ali YÜCEL	28.10.2003
	Enis Tunga	Mustafa Kemal ATATÜRK ve Cumhuriyet	11.11.2003

LOCASI	KONUŞMACI	KONU	TARİH
YÜKSELİŞ	Kaya Paşakay	Türk Masonluğunun Evrensel Masonluktaki Yeri	20.11.2003
	Seyhan Çenetoylu	Mevkii Hırsı	18.12.2003
İNANİŐ	Ahmet Maden	Düşünmek, Konuşmak, Dinlemek	13.10.2003
	Fatih Sinan Özcan	Zenginlik	22.12.2003
BİLGİ	Tuğyan Dinç	Mustafa Necati Kardeş	15.10.2003
	Birkan İzgin	2. Derece Felsefesi	05.11.2003
	Tevfik Orbey	Hasan Ali Yücel	19.11.2003
	Yücel Akan	Güneş Sembolizması	03.12.2003
	Ahmet Saylam	İnsanlık Tarihinde ve M.'lukta Lâik Düşünce	17.12.2003
BARIŞ	Burhan Apaydın	İslamdan Batıya Yansıyan IŞık	20.10.2003
	Ercan Tuna	Atatürk'ü Anarken	03.11.2003
	Necdet Açanal	Fikir Masonluğunun Doğuşu Hakkında Eski İddialar ve Yeni AraŐtırmalar	17.11.2003
DİK MEN	Ahmet Aydoğdu	Vatikandaki Masonlar	06.11.2003
	Yener Ergüven	Pergel	18.12.2003
YILDIZ	Ahmet Uzel	Masonluk ve Kentleşme	11.12.2003
ÇANKAYA	O. Bulay,	Atatürk ve Çağdaşlık	14.11.2003
	E. A. Yağmurlu K. Kent Murat Atak	Sosyal YaŐamda Kültüre -Dilden Dile- Nereden Nereye	26.12.2003
ARAYİŐ	Ura Ada	Ezoterizmin Önemi ve Geleceği	04.11.2003
	Cengiz Yalçın	Masonluk ve Felsefe	16.12.2003
ÜÇGÜL	Yaşar Aysev	Hakikat Yolculuğu	08.10.2003
	Sümevir Akçasu, Korkut Özkorkut,	Cumhuriyetin Kurulmasında M.'luğun Hizmetleri	22.10.2003
	Alper Ömeroğlu Metin Ger	Hiramın Anahtarı	10.12.2003
AHİLER	Yücel Güçlü	Eski ve Uzak Düşünceler	23.10.2003
	Feridun Ügen	Eski ve Uzak Düşünceler III	25.12.2003
ÇAĒ	Necdet Kesmez	İnsan Olmak, Aydın Olmak, M. Olmak	20.10.2003
	Hüseyin Baysak	Öğretmen, Bilge Kişi; KONFÜÇYÜS	17.11.2003

LOCASI	KONUŐMAMI	KONU	TARİH
	Yaşar Aysev	M.'ik Görev Duygusu	01.12.2003
GÖNÜL MİMARLARI	Aydın Eriş	Masonik Terminolojide Tanrıya İnanç Sembolleri ve Erdemlik Yönünde Getirdikleri	07.10.2003
	Haldun Soykan	Tanrı Kavramı	21.10.2003
	Hasan Kazanoğlu	Atatürk ve Müzik	04.11.2003
	Sinan Soyututan	Mevki ve İktidar	18.11.2003
	Metin Acar	Mutlak Sevgi Kavramı	02.12.2003
EŞİTLİK	Murat Semercigil	Anadolu Uygarlıkları	28.11.2003
ANKARA	Metin İmir	Atatürk ve Türkiye Günceli	17.10.2003
	Yaşar Aysev	Geçmişten Geleceğe Türk M.'luğu	21.11.2003
	Cem Karasu	Hititler ve Güneş Sembolizması	05.12.2003
YUNUS EMRE	Hasan Alün	Atatürkçülük ve M.'luk	10.11.2003
	Seçkin Kıracı	M.'ik Eğitim	08.12.2003
İLKE	Tuncay Birand	Hakikat'in Araştırılmasında Masonik Sorumluluk	10.10.2003
	Önder Cem Sezgin	I. Derece Sembolizması	24.10.2003
	Ufuk Özlü	II. Derece Sembolizması	24.10.2003
ATANUR	Bülent Saldamlı	Yeminlerimiz	03.11.2003
ÇUKUROVA	Yaşar Aysev	Hakikat Yolculuğu	14.10.2003
	Orhan Sevilir	Templier Şövalyeleri	28.10.2003
	Cihangir Gener	Çırac Derecesi Ezoterizmi	11.11.2003
	Cihangir Gener	Kalfa Derecesi Ezoterizmi	11.11.2003
	Cihangir Gener	Üstat Derecesi Ezoterizmi	11.11.2003
	Yıldırım Bayazıt	Hakikatın Nuru Çalışmalarımızı Aydınlatıyor	09.12.2003
	Erhan Tanrıseverler	Ayna	09.12.2003
ERDEM	Asım Ak'in	Semboller ve Allegoriler	21.10.2003
	Fadıl Akyol	Türk Masonluk Tarihinden Kesitler II	04.11.2003
	Ferit Şanvar	Kalfa Derecesi Felsefesi	02.12.2003
DENGE	Altan Ünal	Eğitim	28.10.2003
	Orhan Buldaç	"Devlet ve İnsan" Güngör Dilmen	11.11.2003

LOCASI	KONUŐMAMCI	KONU	TARİH
DOĞAN GUNEŐ	Ali Aydın,	Atatürkçü Düşünce ve Günümüz	10.11.2003
	Anıl Karel, Cemil Ertuğrul	Masonluk ve Meslek Ahlakı (Tıp Doktorluğu)	08.12.2003
	Özcan Kaymak	Masonluk ve Meslek Ahlakı (Bankacılık)	22.12.2003
TOLERANS	Kemal Geyne		
	Ahmet Özsüt	Osiris Efsanesi	22.10.2003
	Nadir Ergün	Atatürk ve Jön Türkler	12.11.2003
KUTUP YILDIZI	Ünal Erdal	Cumhuriyet	18.12.2003
ÜÇNUR	Hakkı Büyükçivitçioğlu	Ketumiyet, Konuşmak ve Susmak	10.11.2003
	Metin Yademir	Tolerans ve Hoşgörü	29.12.2003
BAŐKENT	Ertan Tatlıcioğlu	Saygı, Onur, Tutku	03.11.2003
	Murat Yurdakök	Hıram	15.12.2003
	Yılmaz Kaptan	İyi Duyguları Boğan, Dostlukları Yok Eden Hırslarımız	29.12.2003
GÖKKUŐAđI	Asım Ak'ın	Kulüpçülükten Kurtulmak	17.10.2003
HOŞGÖRÜ	Nüvit Özden	Masonik Ritler	15.10.2003
	Necdet Ünlütürk	Tarihte Tunçderililer	05.11.2003
	Ali HeriŐçi	Masonluğun Simgesi Enginlik	19.11.2003
	Özgür İncekara	Yazının Tarihi ve Anadolu'da Kullanılan Yazı Türleri	03.12.2003
ANTALYA	Remzi Sanver	İnisivasyonun Metodolojisi	16.10.2003
	Őinasi Afacan	Teklif ve AraŐtırmanın önemi	06.11.2003
	Ergun Zoga	M.'ik KiŐiliđin GeliŐtirilmesi	20.11.2003
EKİN	E. Arkun, T. Tankut, Ő. AktaŐ	Ölüm ve Ölümsüzlük	07.10.2003
	Uğur Arkun	Türk M.'luk Tarihine IŞık Tutanlar	21.10.2003
	Engin Bellisan	Hürriyet ve İstiklal Benim Karakterimdir.	04.11.2003
	Yücel Kanpolat	Yaşam, Ölüm, Genetik ve Etik	18.11.2003
YÖRÜNGE	E.Akbulut, M. Özener	Orta Hücre	28.10.2003
PERGEL	Yusuf Ersoy	İki Sütun ve Dönemeçli Merdiven	07.10.2003
	Demir Bayka	Batı Uygarlığına UlaŐmada Atatürk Devrimlerinin ve M.'nik Öğretinin Rolü	21.10.2003
	Tuncel Esen	Kardeşler Arası İletişim	04.11.2003

LOCASI	KONUŞMACI	KONU	TARİH
	Rusuhi Ecevitöglü	Kurtuluş Savaşının Mali Kaynakları	18.11.2003
UYUM	T. Gültekin, B. Karabey, İ. Güray, M. Asri	Masonluk ve Eğitim	09.10.2003
	Ömer Ünver, Mustafa Özger	Konfüçyüs Felsefesi ve Masonluk	23.10.2003
	Tamer Hızal, Tuna Akşel, Bülent Çetiner, Alp Yoloğlu	Emeğin Değeri ve Masonluk	13.11.2003
Reha Keskintepe, Mehmet Topsakal, Barış Özmut		Diplomasi	11.12.2003
Emin Bora, Bülent Demirbaş, Levent Atamer		Cesaret ve Masonluk	25.12.2003
GÜNEY YILDIZI	Haluk Tokmak	Kendini Bilmek	23.10.2003
A. Gürkan, T. Gök, S. Denli, Ö. Savuncu		Hedef Üstün İnsan	25.12.2003
AND	Hasan Vaizoğlu	Mesleğimizde Tampliye Düzeninin İzleri	23.10.2003
	Kaya Paşakay	Kudüsten Esintiler	13.11.2003
ESKİŞEHİR	Remzi Sanver	Muntazam M.'luk ve İnanç	13.10.2003
	Nezih Orhon	Türk M.'luğu ve Toplumsal Duyarlılık	27.10.2003
	Mete Akyol	Bir Onur Sembolü: Mustafa Kemal ATATÜRK	10.11.2003
	Zafer Kalaycı	Aydınlanma	08.12.2003
	Orhan Özalp	Cumhuriyetin 100. Yılına Doğru Eğitim ve Kültürde Sapmalar	22.12.2003
ÇINAR	Mehmet Ali Özer	Dhamma'nın Peşinde	16.10.2003
EVİRİM	Haldun Gündoğdu	Bilgi ve Bilgi Felsefesi	06.10.2003
	Cumhur Çeken	SOFİZM: Protagoras ve Gorgias	03.11.2003
	Murat Bilgin	Dul Kesesi	17.11.2003
	T. Kaya, İ.Önyay, K. Erdoğan	SEPTİSİZM: Pyrronye Timon	17.11.2003
	Cemil Lalik	Sütunlar	01.12.2003
	U. Tunga, K. Ünver, Ö. Sezener	Rasyonalizm I: Sokrates ve Platon	01.12.2003
PUSULA	Hakan Köksoy	Taştaki İksir	
	Alp Can	Ev. Ul. Mi., Bilim, Yaratılış	05.11.2003
	Bülent Erdemli	Sesliğin Gücü	03.12.2003
	Ender Kefeoğlu	Orta Sütunlar	17.12.2003

LOCASI	KONUŞMACI	KONU	TARİH
ODAK	Erol Alpay	1926 İzmir Olayları	06.11.2003
	Yaşar Aysev	Masonik Görev Duygusu	20.11.2003
	Asım Akin	İtaat (Obeis) Üzerine	18.12.2003
DEFNE	Ender Ergun,	Socrates, Descartes ve Freud	19.11.2003
	Ali Merethan Dündar, Bülent Güven	Kuvvet, Güzellik, Akıl ve Hikmet	03.12.2003
	İnal Uşşaklı Ural Ada	Shakespeare'in Gizemli Eserleri ve Masonluk	17.12.2003
BİLİM	Tevfik Umut	Farklı Kültürlerde Eğitime Bakış ve Ahlak Anlayışı	22.10.2003
	Metin Somuncu	Cumhuriyet Türkiye'sinin Eğitim Felsefesi	10.12.2003
	Ertan Delilbaşı	Kültür ve Kimlik	24.12.2003
ÖZGÜRLÜK	Tevfik Orbey	Köy Enstitüleri	14.10.2003
	Yelman Emcan	Dostluk	11.11.2003
MOZAİK	Teoman Güre	Devlet Başa, Kuzgun Leşe	24.10.2003
	Ercan Tura	Yalnız Kurt ATATÜRK	14.11.2003
GÜNEŞ	Aziz Berksan	Eski Tük Kardeşlik Teşkilatı "Ahilik"	23.10.2003
	Ertuğrul Bülent Eyiler	Güzelliğin M.'luktaki Yeri	11.12.2003
ÇAĞRI	Müfit Metin	İnsan Sevgisi	28.10.2003
	Abidin Demir	Türkiye'nin Enerji Politikası	11.11.2003
HİTİT GÜNEŞİ	Serdar Erdurmaz	ATATÜRK ve CUMHURİYET	27.10.2003
	Emre Erkoca	Atatürk ve Çankaya Akşamları	10.11.2003
BİRLİK	Çetin Özerciyes	Teklif Müessesesinin Önemi	21.10.2003
	Selçuk Apa	Sembollerin Düşündükleri : Düşünce Odası	04.11.2003
	Turan Yıldırım	Adayların Hazırlanması	18.11.2003
TANYILDIZI	Cevat Tahmazoğlu	Sembollerin Düşündükleri : Yemin Kürsüsü	16.12.2003
	Hikmet Gündüz	Dünyada ilk M. L.'ları ve M.'luğun Tarihsel Gelişimi	27.10.2003
ŞAFAK	Murat Ergin	Düşünce	19.10.2003
	Şaban Sarıkaya	II. Derecenin Öğretisi	07.12.2003
	Sezai S. Yılmaz	I. Derecenin Ritüeli Satır Aralarından	07.12.2003

LOCASI	KONUŞMACI	KONU	TARİH
	Ayhan Özvatan	Özgürlükle Gelen Kültür	21.12.2003
SİMURG	Taylan Lünel	Ç. D. Üzerine A. Pike'in Düşünceleri	05.11.2003
	Erol Eldem	Türk M.'luk Tarihi	19.11.2003
	Asım Ak'in	Semboller ve Alegoriler	03.12.2003
	Mehmet Ataman	Operatif M. Locaları	17.12.2003
	Aydemir Bozkaya	Spekülatif M.'luğun Doğuşu	21.10.2003
SEDİR AĞACI	Emin Gürol	Masonluğun Yazılı Olmayan Kuralları	26.12.2003

İZMİR

İZMİR	Baruh Şalom	Empatik İletişim ve Duyusal Zeka	25.09.2003
	.Kaya Manoğlu	Masonluğu İyi Tanımalı, Ne Olduğunu Bilmeliyiz ve bu Anlamda M.'ik Disiplin	09.10.2003
	Osman Gürsan Arslan	Atatürk'ün Devrim Düşünceleri Işığında Batıcılık ve Ulusçuluk	06.11.2003
	Semih Adıyaman, Sinan Kantarcı	Antik Küllerde İnisiasyon	18.12.2003
NUR	Fikret Kasapoğlu	M.'luk ve Çevre Bilinci	14.10.2003
	Baran İlter	M.'lukta Rehber	11.11.2003
	Hüseyin Dilek Akarlı	Vitriol	09.12.2003
	Atilla Köksal	Türk M.'luk Tarihi	23.12.2003
PROMETHEE	Jozef Çikurel	K.'im İnsan Ol	08.10.2003
	Volkan Kıncal	Siyah Beyaz Damalı Yer Döşemesi	05.11.2003
	Ergin Algım, Avni Demir, Uğur Gürgan	Hermetik Sembollerin M.'lukta Yeri	17.12.2003
GÖNÜL	Ergün Aybars	Atatürkçülük ve M.'luk	02.10.2003
	Ergun Bozkurt	Gönül Muh. L.'sı 48 Yaşında	30.10.2003
	Erkan Ağustos	Vicdan Temizliği	11.12.2003
	Vedat Ercan	İç Görü	11.12.2003
	Nuri Çıkal	Önceliklerimizi Belirlemek ve Hedef	25.12.2003
İRFAN	Murat Çim	Yeni Çalışma Döneminde M.'luk Üzerine Düşünceler	20.10.2003

LOCASI	KONUŐMAMCI	KONU	TARİH
	MüŐtık Caymaz	Yuvarlanan HamtaŐ	03.11.2003
	Halid İler	Dostluk Sevgi Döngüsü	17.11.2003
	Ömer Akyüz	M. Haftası Teması	15.12.2003
	Bölent Şenocak	Tefekkür Hücresi Sembolizmi	15.12.2003
ÜMİT	Süha Umur	M.'luğumuzdaki Bazı Usuller ve Bazı Tatbikat	14.10.2003
	Ali Nail Kubalı	M.'luk İdeal ve Öğretisi Üzerine	11.11.2003
	Berkhan SavaŐın	Bilimin Sonu	09.12.2003
EPHESUS	Mehmet Ően	Ölüm Yenilebilir mi?	13.10.2003
	Gökhan Özçağırın	1. Derece Sembolizması	27.10.2003
	Serdar Özler	Gözümünden Gönlüme	08.12.2003
EYLEM	Polat Soyer	Demokrasinin Felsefi Temelleri	29.09.2003
	Şadan Gökovalı	Atatürk ve İzmir	10.11.2003
	Adem Güler	Kardeş Sofrası	08.12.2003
MANİSA	Cem Aksoy	Vicdan ve Erdem	08.10.2003
	Vural Ceyhun	Atatürk ve Aydınlanma	08.11.2003
	Kemal AŐkan	Gönye ve Pergel Sembolizması	19.11.2003
	Ergin Algim, Avni Demir, Uğur Gürgan	Hermetik Sembollerin Masonluktaki Yeri	17.12.2003
EGE	Cüneyt Çeçen	M.'ik Açıdan Felsefe	02.10.2003
	Hakan Ersöz	Felsefenin Toplumsal İeriği	02.10.2003
	Mert Özbakkaloğlu, Cem ÖzakbaŐ, Hüseyin Çetinalp	Aydınlanma Felsefesi	16.10.2003
	Tolgay Narbay, Yavuz Cebe, Kamuran Mülayim	İdealist Felsefe	13.11.2003
	E. Tahtakırın, M. Akhalil, T. Müezzinoğlu, V. C. Onat, E. Akyol, J. Abajoli	Kalfa Derecesinin Sembolizması	02.12.2003
	Melikcan Taner, Kaan Yaralıoğlu, Nazım AvŐar	Bilimin Felsefeye Etkisi	11.12.2003
	Murat Lekili, Talha Müezzinoğlu, Ömer Ayanoğlu	İnsanlığın Evrimi-Bioetik	25.12.2003
İŞİN	Suphi Varım	Ahlak Felsefesi	27.10.2003
	Şadan Gökovalı	Atatürk ve İzmir	10.11.2003
	Nuri Çağırıl	Üçüncü Derece Felsefesi ve Yemini	08.12.2003

LOCASI	KONUŞMACI	KONU	TARİH
	Gürhan Tümer	Kaynaklarına Göre Ahlak Öğretileri	22.12.2003
BAŞARI	Ali Barutçu	Ölmeden Önce Ölmek	20.10.2003
	Çağrı Büke	M.'lukta Ömer Hayyam-Düşünceleri ve Ruballeri	20.10.2003
	Sıtkı Aytaç	İlk Hücre	03.11.2003
	Cemal Aksoy	Aynada Aradığım	17.11.2003
	Ömer Akyüz	M. Haftası Teması	15.12.2003
	Bülent Şenocak	Tefekkür Hücresi Sembolizmi	15.12.2003
ÜÇSUTUN	Vedat Sayınsoy	Dinlenmesini Bilmek	25.09.2003
	Adnan Özenç	M.'ik Gücün Değeri	23.10.2003
	Osman Gürsen Arslan	Atatürk'ün Devrim Düşünceleri Işığında Batıcılık ve Ulusçuluk	06.11.2003
	Emre Kumral	Dil ve Felsefe	20.11.2003
	Semih Adıyaman, Sinan Kantarcı	Antik Kültlerde İnisiasyon	18.12.2003
KARŞIYAKA	Süreyya Gültekin	Temizliğin Sembolü; Eldiven	27.10.2003
	Koray Şayer	Çalışma Sembolümüz Önlük	27.10.2003
	Doğan Özkul	Yaptığımız Öğütler Değil, Davranışlarımız Bizi M. Yapar	08.12.2003
	Levent Önsal	Herşeyin Esası İnsanları Sevmek	22.12.2003
BODRUM	Yüksel Kazmirci	Hermes ve Ezoterik Yorumu	23.10.2003
	B. Tayyar Tin	Atatürk	13.11.2003
KORDON	Murat Çim	Yeni Çalışma Döneminde M.'luğumuz Üzerine Düşünceler	25.09.2003
	Tufan Özçayır	Felsefe Kırıntıları	09.10.2003
	Osman Gürsan Aslan	Atatürk'ün Devrim Düşünceleri Işığında Batıcılık ve Ulusçuluk	06.11.2003
	Semih Adıyaman, Sinan Kantarcı	Antik Kültlerde İnisiasyon	18.12.2003
	Serkan İpek	Paylaşma-Bilgi ve Deneyimleri Birleştirme ve Artırma	24.12.2003
DOĞA	Aylan Kuruç	Batıl İnançlardan Kurtularak Olgunlaşmak	05.11.2003
	Ahmet Beyter	Sevgi Mabedini İnşa Ederken	05.11.2003
	Ergin Algım, Avni Demir, Uğur Gürgan	Hermetik Sembollerin M.'luktaki Yeri	17.12.2003
TAN	Hüdaı Moral	M. Kim Değildir? M.'luk ne Değildir?	30.09.2003

LOCASI	KONUŞMACI	KONU	TARİH
	Ahmet Akpınar	Aydınlanma Felsefesi Atatürk'ün Devrim Düşüncelerinin Oluşumu ve Sonuçları	04.11.2003
OCAK	Kamuran Zerener	Konfüçyüs ve Budizm	02.10.2003
	Yılmaz Özşener	Vasiyetname	16.10.2003
	Tunç Binay	Tekristeki Giyim ve Anlamı	16.10.2003
	Orkan Aytulun	Düşünce Odasındaki Duygularım	16.10.2003
	Nail Tenli	Yemin ve Düşündürdükleri	13.11.2003
	Teoman Gürgan, Haluk Kahyaoğlu	M.'ik Temel Eğitim Çalışması	11.12.2003
	Yunus Kınam	Taşın Özündeki Toz	25.12.2003
ŞAKUL	Tacettin Ürkmen	Atatürk Diyor ki	03.11.2003
	Ersin Oktar	Harici Hayatta Daima Bir Masona Yakışır Şekilde Davranalım	17.11.2003
	Güray Kılinoğlu	Beş Köşeli Yıldız	01.12.2003
	Ömer Akyüz	M. Haftası Teması	15.12.2003
	Bülent Şenocak	Tefekkür Hücresi Sembolizmi	15.12.2003
MARMARİS	Hakan Ersöz	Ne Kadar Farkındayız?	04.12.2003
	Kaya Güvenç	Burada Bulunmamın Nedeni	12.12.2003
NOKTA	Aydın Zevkliler	Aklın Önderliği ve Tabii Hukuk	06.10.2003
	Murat Çakaloz	Anadolu Düşüncesi	03.11.2003
	Bülent Ordukaya	Türk Masonluk Tarihi Üzerinde Söyleşi	01.12.2003
	Ömer Akyüz	M. Haftası Teması	15.12.2003
	Bülent Şenocak	Tefekkür Hücresi Sembolizması	15.12.2003
İMBAT	Ahmet Sert	M.'luk Nedir?	07.10.2003
	Ahmet Akpınar	Aydınlanma Felsefesi Atatürk'ün Devrim Düşüncelerinin Oluşumu ve Sonuçları	04.11.2003
	Ümit Akuzman	Neden M.'uz?	18.11.2003
	Tuna Uslu, Orhan Uslu	Yeniden Diriliş Felsefesi	16.12.2003
	Namık Okumuş	Susmak	30.12.2003
NİRENGİ	İhan Keresteci	Mason Olacakları Seçmek	30.10.2003
AGORA	İsmail Oğuz Çıkkıççı	Ne Umdum Ne Buldum, Neden Devam Ediyorum	25.09.2003
	Tunç Özay	Leonardo da Vinci	23.10.2003

LOCASI	KONUŞMACI	KONU	TARİH
	Osman Gürsan Arslan	Atatürk'ün Devrim Düşünceleri Işığında Batıcılık ve Ulusçuluk	06.11.2003
	Cahit Ülkü	Bir Eylem Adamı Olarak	20.11.2003
	Ali Cingöz	Hırslarımızı Yenmek	04.12.2003
	Semih Adıyaman, Sinan Kantarcı	Antik Kültlerde İnisiasyon	18.12.2003
IŞIK	Çınar Özen	İttihad Terakki ve M.'luk	06.10.2003
	Tuğrul Gövsa, M. Gürel Kapani	Avrupa'da Türk Olmak	20.10.2003
	Kaya Paşakay	Türk M.'luğunun Evrensel M.'luktaki Yeri	03.11.2003
	Ömer Akyüz	M. Haftası Teması	15.12.2003
	Bülent Şenocak	Tefekkür Hücresi Sembolizması	15.12.2003
TERAZİ	Cemil Çetintürk	M.'luk Nedir, Ne Değildir?	02.10.2003
	Mehmet Buldanlıoğlu	Düşünce Odası	16.10.2003
	Bora Alevok	Kutsal Kitaplar Gönye ve Pergel	16.10.2003
	Erdal Coşkun	Üç Yolculuk	16.10.2003
	Rahmi Ayhan	Cumhuriyetimizin 80. Yılında Atatürk ve Kurtuluş Savaşı	30.10.2003
ÇEŐME	Uğur Gürsan	Sembolizmanın Ardında	19.10.2003
SENTEZ	Salih Evcilerli	M. Kültürü	07.10.2003
	Murat Aytaylan	Hür Düşünce M.'lar İçin Neden Önemlidir?	21.10.2003
	Ahmet Akpınar	Aydınlanma Felsefesi, Atatürk'ün Devrim Düşüncelerinin Oluşumu ve Sonuçları	04.11.2003
	Tuna Uslu, Orhan Uslu	Yeniden Diriliş Felsefesi	16.12.2003
	Figen Kuter	Delta İçindeki Göz	30.12.2003
KUŐADASI	Ergun Aybars	80. Yılında Türkiye Cumhuriyeti ve M.'luk	01.10.2003
	Süleyman Kasırğa	M.'lukta Semboller ve Alegoriler	03.12.2003
ZUHAL	Sıtkı Ayaç	Hayal, Gerçek ve Hakikat	23.10.2003
	Erol Yurdakul	Atatürk Devrimleri ve Çağdaşlık Yolunda Türkiye	06.11.2003
	Semih Adıyaman, Sinan Kantarcı	Antik Kültlerde İnisiasyon	18.12.2003
ÖZVERİ	Teoman Gürsan	Matrikül No. 1	05.11.2003
	Yaşar Aysev	Masonik Görev Duygusu	03.12.2003
	Ergin Algım, Avni Demir, Uğur Gürsan	Hermetik Sembollerin M.'luktaki Yeri	17.12.2003

ARAMIZDAN AYRILANLAR

ADI SOYADI	DOĞUM YERİ VE TARİHİ	TEKRİR TARİHİ	LOCASI	İNTİKAL TARİHİ
V. Samim Günöy	İstanbul 1925	10.12.1971	Karşıyaka	16.05.2003
Feridun Özenç	Simav 1928	26.05.1964	Tan	01.07.2003
Boğos İdareci	İstanbul 1948	13.11.1985	Hulus	12.08.2003
Engin Günan	İstanbul 1956	08.04.1993	Freedom	04.09.2003
Cengiz Ataç	İstanbul 1945	24.02.1978	Üçgen	23.09.2003
Ertuğrul Gümüşlügil	İstanbul 1925	28.11.1963	Freedom	24.09.2003
Tuğrul Şavkay	Nazilli 1951	26.10.1991	Söz	28.09.2003
Atilla Elbeyli	Kastamonu 1932	07.02.1974	Gönül	30.09.2003
Fatih Yenginol	Ankara 1970	27.12.2001	Ocak	07.10.2003
Kaan Tunalı	İstanbul 1943	20.10.1986	Bodrum	14.10.2003
Aydın Tohumcu	Bozüyük 1943	24.10.1975	Güney Yıldızı	09.11.2003
Mehmet Üveyik	Ankara 1947	21.05.1997	Pusulâ	10.11.2003
Mehmet Uluçaylı	Manisa 1939	26.10.1988	Manisa	13.11.2003
Hasan Işık	Tekirdağ 1938	17.12.1981	Başak	02.12.2003
Ziya Eştaş	Kırşehir 1927	21.10.1982	Sembol	09.12.2003
Adnan Ergeneli	İstanbul 1910	19.04.1956	Günüşiği	20.12.2003
Erhan Atılğan	Ankara 1944	07.03.1985	Üçnur	29.12.2003
Doğan Fikret Aykan	İstanbul 1933	12.12.1967	Pınar	30.12.2003

HİÇ BİR ŞEY ÖLMEZ – HER ŞEY YAŞAR

**Eb. Maş.'a intikal eden kardeşlerimize Ev.'in Ul. Mi.'ndan sonsuz mağfiret
ve kederli ailelerine ve bütün kardeşlerimize sabırlar dileriz.**

MİMAR SİNAN

Bulletin of the Grand Lodge

of Free and Accepted Masons of Turkey

ISSN 1301-2762

CONTENTS

4. Grand Officers Meeting No: 1
24.3.1951..... Suha UMUR
15. Two Lodge Summons of 1911..... Aziz AZMET/Ergin KOPARAN
25. Simorgh Tamer AYAN
45. Searching For The Truth Abdülmuttalip ÜNAL
57. A Moral Craft Guilds: Akhism Vedat KURAL
87. On the Path to "The Temple of The Ideal" Şadan ERSOY
93. News from Lodges Mimar SİNAN
112. Obituaries Mimar SİNAN

Address : 25, Nuruziya Sokağı — Beyoğlu / İSTANBUL

YEAR : 2003

NO : 129

